

ОДБРАНА

Интервју

БРИГАДНИ ГЕНЕРАЛ ДРАГОСАВ ЛАЦКОВИЋ,
НАЧЕЛНИК УПРАВЕ ЗА КАДРОВЕ

**СТРОГО
КОНТРОЛИСАНО
НАПРЕДОВАЊЕ**

АРСЕНАЛ
89

МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

УПРАВА ЗА ОДНОСЕ СА ЈАВНОШЋУ • МЕДИЈА ЦЕНТАР ОДБРАНА

МУЗЕЈ НАИВНЕ УМЕТНОСТИ „ИЛИЈАНУМ“ ШИД

ФАНТАСТИЧНИ СВЕТ ИЛИЈЕ БАШИЧЕВИЋА БОСИЉА

ВЕЛИКА ГАЛЕРИЈА ДОМА ВОЈСКЕ СРБИЈЕ 16. МАЈ – 14. ЈУН 2014.

МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

УПРАВА ЗА ОДНОСЕ СА ЈАВНОШЋУ • МЕДИЈА ЦЕНТАР ОДБРАНА

ЧИТАЊЕ ЛИНИЈЕ

ИЗЛОЖБА ГРАФИКА ИЗ ЗБИРКЕ ГАЛЕРИЈЕ ДОМА ВОЈСКЕ СРБИЈЕ

ЛИНИЈЕ – ЧИТАЊЕ ЛИНИЈЕ – ЧИТАЊЕ ЛИНИЈЕ – ЧИТАЊЕ

ЧИТАЊЕ ЛИНИЈЕ – ЧИТАЊЕ ЛИНИЈЕ – ЧИТАЊЕ ЛИНИЈЕ – ЧИТАЊЕ

ЛИНИЈЕ – ЧИТАЊЕ ЛИНИЈЕ – ЧИТАЊЕ ЛИНИЈЕ – ЧИТАЊЕ

МАЛА ГАЛЕРИЈА ДОМА ВОЈСКЕ СРБИЈЕ
14. МАЈ – 14. ЈУН 2014.

Prolom Banja

godina u službi Vašeg zdravlja

Lekovita ***Prolom voda***, Prolom blato i drugi medicinski tretmani, koje nudi **Prolom Banja** pružaju velike mogućnosti u lečenju i prevenciji:

- bolesti bubrega i mokraćnih puteva,
- bolesti organa za varenje,
- bolesti kože,
- reumatizma,
- bolesti perifernih krvnih sudova.

Kod bolesti bubrega i mokraćnih puteva posebno pomaže u lečenju: hronične infekcije bubrega, mokraćnih puteva i prostate, kamena i peska u bubregu i mokraćnim putevima, stanja posle operativnih zahvata na bubrežno-mokraćnom sistemu.

“Na osnovu kliničkog istraživanja koje je sprovedeno na Klinici za urologiju u Beogradu, ***Prolom voda***, svojim svojstvima (niskomineralizovana, visokoalkalna), ima povoljne efekte u oblasti urolitijaze; ubrzava eliminaciju konkremenata iz bubrega i urinarnog trakta u celini, sa veoma malim procentom komplikacija u toj oblasti. S obzirom na to, ***Prolom voda*** se može uspešno koristiti za potrebe terapije.”

Klinika za urologiju
Medicinski fakultet
Univerzitet Beograd
Prof. dr Vladimir Petronić
Beograd 1992. godina

www.prolombanja.com

Hotel "Radan" - 027 83 88 111, info@prolombanja.com

ОДБРАНА

Магазин Министарства одбране Србије

„Одбрана“ наставља традицију „Рајника“, првог војног листа у Србији, који је изашао 24. јануара 1879.

Издавач

Медија центар „ОДБРАНА“
Београд, Браће Југовића 19
medijacentar@mod.gov.rs

Директор

Славољуб М. Марковић, потпуковник

Главни и одговорни уредник

мр Раденко Мутавцић

Заменик главног уредника

Владимир Почуч, потпуковник

Уредници

Мира Шведић, Душан Глишић, Славица Лужник

Новинари

Сања Анђелковић

Владимир Вјештић

Мирјана Крстовић, потпоручница

Биљана Миљић

Александар Петровић, капетан

Стални сарадници

Станислав Арсић, др Себастиан Балаш,

др Славиша Влацић, Милосав Ц. Ђорђевић,

др Милан Мијалковски, др Зоран Миладиновић,

др Миљан Милкић, Кршман Милошевић,

Никола Остојић, Никола Оташ, Александар

Радић, Влада Ристић, Будимир М. Попадић

Дизајн и прелом

Енес Међедовић (ликовни уредник),

Станислава Струњаш, Марија Марић,

Слободан Михаиловић

(технички уредници)

Фотографија

Стефана Савић (уредница),

Горан Станковић, Душка Стефановић,

Јово Мамула, Даримир Банда (фоторепортери)

Језички редактор

мр Наташа Николић, Слађана Мирчевски

Коректор

Слађана Грба

Секретар редакције

Вера Бјеловук

Документација

Радован Поповић (фото-центар)

ТЕЛЕФОНИ

Директор 3241-258; 23-809

Главни и одговорни уредник 3241-257; 23-808

Секретар редакције 3201-809; 23-079

Прелом 3240-019; 23-583

Маркетинг 3241-026; 3201-765; 23-765

Претплата 3241-009; 3201-995; 23-995

ТЕЛЕФАКС 3241-363

АДРЕСА

11000 Београд, Браће Југовића 19

odbrana@mod.gov.rs

redakcija@odbrana.mod.gov.rs

www.odbrana.mod.gov.rs

Жиро-рачун

840-312849-56 МЦ „Одбрана“

Претплата

За припаднике МО и Војске Србије преко РСЦ

месечно 160 динара. За претплатнике преко

Поштанске штедионице месечно 180 динара.

Штампа „ПОЛИТИКА“ АД, Београд,

ISSN 1452-2160

Магазин излази сваког 1. и 15. у месецу

„Одбрана“ је члан
Европског удружења
војних новинара

БРОЈ 208

Добри резултати
остваривања родне
равноправности у Војсци Србије

Снимио Даримир БАНДА

САДРЖАЈ

■ ДОГАЂАЈИ

**6 БРАТИСЛАВ ГАШИЋ НОВИ МИНИСТАР
ОДБРАНЕ**

**7 Министар одбране посетио Генералштаб
НАСТАВИТИ МОДЕРНИЗАЦИЈУ ВОЈСКЕ**

**8 Анализа оперативних и функционалних
способности Војске Србије
ОПРЕМАЊЕ ОСТАЈЕ ПРИОРИТЕТ**

**10 Обележен Дан Гарде
РЕПРЕЗЕНТ ВОЈНИЧКЕ ЧАСТИ**

**12 Посета Копненој зони безбедности
ПОСВЕЋЕНОСТ ЗАДАЦИМА**

■ ИНТЕРВЈУ

**16 Бригадни генерал Драгосав Лацковић, начелник
Управе за кадрове
СТРОГО КОНТРОЛИСАНО НАПРЕДОВАЊЕ**

■ ОДБРАНА

**22 Међународна конференција
о Првом светском рату
ПРЕКРАЈАЊЕ ИСТОРИЈЕ НЕЋЕ ПРОЋИ**

**25 Додатак
НОЋ МУЗЕЈА 2014.**

■ ТЕМА

**30 Субвенционисано
стамбено
кредитирање
припадника Војске
РИЗИК С КОЈИМ
СЕ БОЉЕ ЖИВИ**

СПЕЦИЈАЛНИ
ПРИЛОГ

АРСЕНАЛ

Прилози о савременом наорузању
и опреми код нас и у свету

36 Српски и француски мировњаци у Либану САВЕЗНИЦИ ЗА СВА ВРЕМЕНА

Како се чувају успомене на ратне другове показали су својим примером француски војници у мировној операцији Уједињених нација у Либану. Током мултинационалне вежбе припадници француског контингента изричито су тражили да буду раме уз раме са српским војницима.

КУЛТУРА

- 38 Дом Војске Србије у Краљеву
КУЛТУРНО СРЕДИШТЕ ГРАДА
- 41 Ансамбл „Станислав Бинички“ у Швајцарској
ПРЕПОЗНАВАЊЕ УМЕТНОСТИ
- 42 Изложба у Народној библиотеци Србије
СРПСКА КЊИЖЕВНОСТ
У ПРВОМ СВЕТСКОМ РАТУ

ФЕЉТОН

- 46 Сећање на др Арчибалда Рајса
ЧОВЕК КОЈИ ЈЕ ВОЛЕО СРБИЈУ

Од самог почетка Великог рата (1914–1918), овај хумани и племенити Швајцарац делио је са Србима трагичне месеце и године рата, помажући им све до ослобођења земље. Толико се сродио са српским бићем, да се осећао као његов нераздвајни део. Његово срце, које је кучало за српског сељака и војника, по изричитој жељи, похрањено је у мермерну урну у Спомен-капели на врху Кајмакчаланана.

Реч уредника

Дан победе у Другом светском рату – 9. мај, датум је који слави победе, али и подсећа да иза сваке остају страдања и жртве, које будуће нараштаје обавезују да више цене вредности мира и стваралаштва.

Из такве победе и опомене настала је нова Европа поверења и сарадње, у којој су данашње тешкоће само даљи подстицај за њихово превазилажење, јер Европа памти крваве ратове у 19. веку и два светска рата у 20. веку, са милионима изгубљених живота и почецима са згаришта и пепела. Мировни пројекат уједињења, највећи у досадашњој историји, може да сумира величину резултата који итекако превазилазе тежину тренутних препрека и зато остаје привржен очувању и унапређењу изграђеног.

Србија је у оба светска рата уградила себе у победу, са ценом коју је мало која земља платила. И данас с правом тражи свој европски пут, јер има историјско право да и са те стране очекује бољитак, као што га се не одриче са оних страна где има традиционална пријатељства или гради нова. Зато гласно, али недовољно колико би имала право и колико би требало, указује да неће прихватити другачија тумачења историје, која умањују њен допринос изградњи заједничких европских вредности.

Актуелни политички интереси покушавају да повод за Први светски рат, за шта је несумњиво искоришћен Сарајевски атентат, претворе у његов узрок, што радикално мења деценијско разумевање историје с почетка прошлог века, у коме су узроци рата протумачени у историјској науци и данас је тешко наћи ваљане чињеничне аргументе за њихову ревизију. У анкети Би-Би-Сија, од десет угледних историчара већина је остала привржена ранијим ставовима о доминантној немачкој одговорности, уз Аустроугарску која је желела обрачун са Србијом због аспирација на Балкану.

Зато се чини да покушаји ревизије старе историје је више најављују амбиције у новој прерасподели моћи на регионалном и глобалном нивоу, са улогама које се већ полако мењају. Главне улоге увек припадају великим силама, а пред мале државе, каква је Србија, ставља се посебна одговорност избора улоге и позиције у будућим догађајима, колико је то могуће. Опредељење политичке елите тада посебно долази до изражаја, јер она је кормилар брода који пролази кроз историјске буре, како прошле које смо већ искусили, тако и будуће у којима, као и сви морнари, сањамо мирну луку. ■

Раденко МУТАВЦИЋ

Братислав Гашић нови министар одбране

Новоизабрани министар одбране Братислав Гашић и досадашњи министар одбране Небојша Родић потписали су 30. априла у Великој ратној сали, *Протокол о примопредаји дужности*. Примопредаји су присуствовали начелник Генералштаба генерал Љубиша Диковић и чланови Колегијума министра одбране.

Новоизабрани министар одбране рекао је да „зна да лази у један од најуређенијих система Републике Србије“.

– Као и премијер Александар Вучић, док је био министар одбране, и Небојша Родић је огроман труд уложио у сређивање стања у Министар-

ству одбране. Очекујем да у наредних неколико дана будем упознат са комплетним стањем у ресорном министарству и да наставимо путем који је у претходне две године давао добре резултате – рекао је министар Гашић.

Претходни министар одбране Небојша Родић захвалио је свима на сарадњи и пожелео много успеха новом министру.

– Поручио бих министру Гашићу да реч министар на латинском језику значи „слуга народа“, да смо сви ми изабрани вољом грађана, да наши мандати јесу омеђени резултатима које грађани од нас очекују. Када је у питању Војска Србије ти резултати су до сада били препознатљиви. Без добротима, без заједнички постављене стратегијски или тактично одређене мете, коју треба постићи, нећемо имати резултате којима ћемо се дичити. За министра Гашића ово ће свакако бити изазов и верујем да ће се ангажовање истим интензитетом и капацитетом наставити – рекао је Родић.

Том приликом, генерал Диковић и министар Гашић уручили су досадашњем министру одбране Небојши Родићу пригодне поклоне за досадашњи рад и резултате у Министарству одбране. ■

С. АНЂЕЛКОВИЋ
Снимео Г. СТАНКОВИЋ

Сусрет са амбасадором Уједињених Арапских Емирата

Министар одбране Братислав Гашић састао се са амбасадором Уједињених Арапских Емирата у Београду Ђумом Рашидом Сејф Зајед Ал Дахеријем. Том приликом министар Гашић изразио је уверење да ће у наредном периоду бити дефинисане стратешке смернице за даљи развој односа двеју земаља, нарочито када је реч о сарадњи у области одбране, која се до сада првенствено одвијала на војно-економском и војно-војном пољу.

– Развој и стално јачање традиционално пријатељских односа са Уједињеним Арапским Емиратима су од изузетног значаја. Простора за унапређење сарадње има, нарочито када је реч о војној медицини и војном образовању – нагласио је министар Гашић.

Амбасадор Зајед ал Дахери честитао је министру одбране Братиславу Гашићу постављење на нову дужност и изразио спремност за наставак сарадње. ■

Састанак са амбасадором Немачке

Министар одбране Србије Братислав Гашић разговарао је 12. маја са амбасадором Савезне Републике Немачке у Београду Хајнцом Вилхелмом и упознао га са приоритетима нове Владе. На састанку је закључено да је сарадња Србије и Немачке у области одбране развијена, а тежишне области су војнообразовна и војномедицинска сарадња и припреме за учешће у мултинационалним операцијама.

– Србија је заинтересована за заједничко учешће са припадницима оружаних снага Немачке у мисији Европске уније у Малију, што је један од приоритета Министарства одбране – истакао је министар Гашић.

На састанку је разговарано о регионалној сарадњи, сарадњи у оквиру Програма *Партнерство за мир*, Заједничкој безбедносној и одбрамбеној политици Европске уније и ангажовању припадника Војске Србије у мултинационалним операцијама. ■

Братислав Гашић рођен је 1967. године у Крушевцу. Дипломирао је на Економском факултету у Нишу. Од 1989. године бави се приватним предузетништвом, власник је и директор предузећа „Сасо“. Био је посланик до 2012. године, од када обавља функцију градоначелника Крушевца. Један је од оснивача Српске напредне странке, чији је потпредседник. Проглашен је за менаџера године града Крушевца 1998. године. Говори грчки и енглески језик. Ожењен, отац три сина.

СНИМАО Ј. МАМУЛА

Министар одбране посетио Генералштаб Наставити модернизацију војске

Министар одбране Братислав Гашић посетио је 5. маја Генералштаб Војске Србије. Испред почасног строја Гарде министра Гашића дочекао је начелник Генералштаба генерал Љубиша Диковић са члановима Колегијума.

Генерал Диковић упознао је министра Гашића са организацијом, функцијом, задацима, ангажовањем и тренутном ситуацијом у Војсци Србије и пожелео му успех у раду.

Министар Гашић после седнице Колегијума изјавио је да Генералштаб представља институцију на коју би многи у држави требало да се угледају.

– Све оно са чиме ме је начелник Генералштаба упознао јесте само потврда онога што ја од првог дана тврдим, да је Војска Србије један од најбоље уређених система наше државе – рекао је министар одбране и нагласио да у наредном периоду треба наставити модернизацију Војске и да стање у

њој треба одржати и унапредити у свим сферама живота.

Министар Гашић обишао је Центар за мировне операције и Оперативни центар система одбране одакле је видео линком примио извештаје из оперативних центара Копнене војске и Ваздухопловства и ПВО, а извештај је поднео и мајор Срђан Радивојевић из Либана, командир пешадијске чете која је под заставом Уједињених нација тренутно ангажована у мисији UNIFIL. ■

А. ПЕТРОВИЋ

Састанак Колегијума министра одбране Јачање превенције

Поводом два случаја самоубиства професионалних војника у Војсци Србије, 2. маја у Краљеву и Бегечу, министар одбране Братислав Гашић сазвао је тематски састанак Колегијума на коме је расправљано о овим случајевима и предложене мере за повећање превенције и прецизирање процедура у раду психолошке службе, њено функционално и кадровско јачање, интензивирање рада превентивно-медицинских тимова и упућивање на ванредне прегледе оних лица

код којих се утврди потреба за таквим видом помоћи.

На састанку, коме су поред чланова Колегијума присуствовали и представници психолошке службе, истакнут је досадашњи организован и интензиван рад те службе у Војсци Србије на превенцији оваквих нежељених догађаја, због чега је стопа смртности по основу суицида чак три пута мања у војсци него код становништва Србије.

Један од закључака на састанку Колегијума министра одбране је да су при-

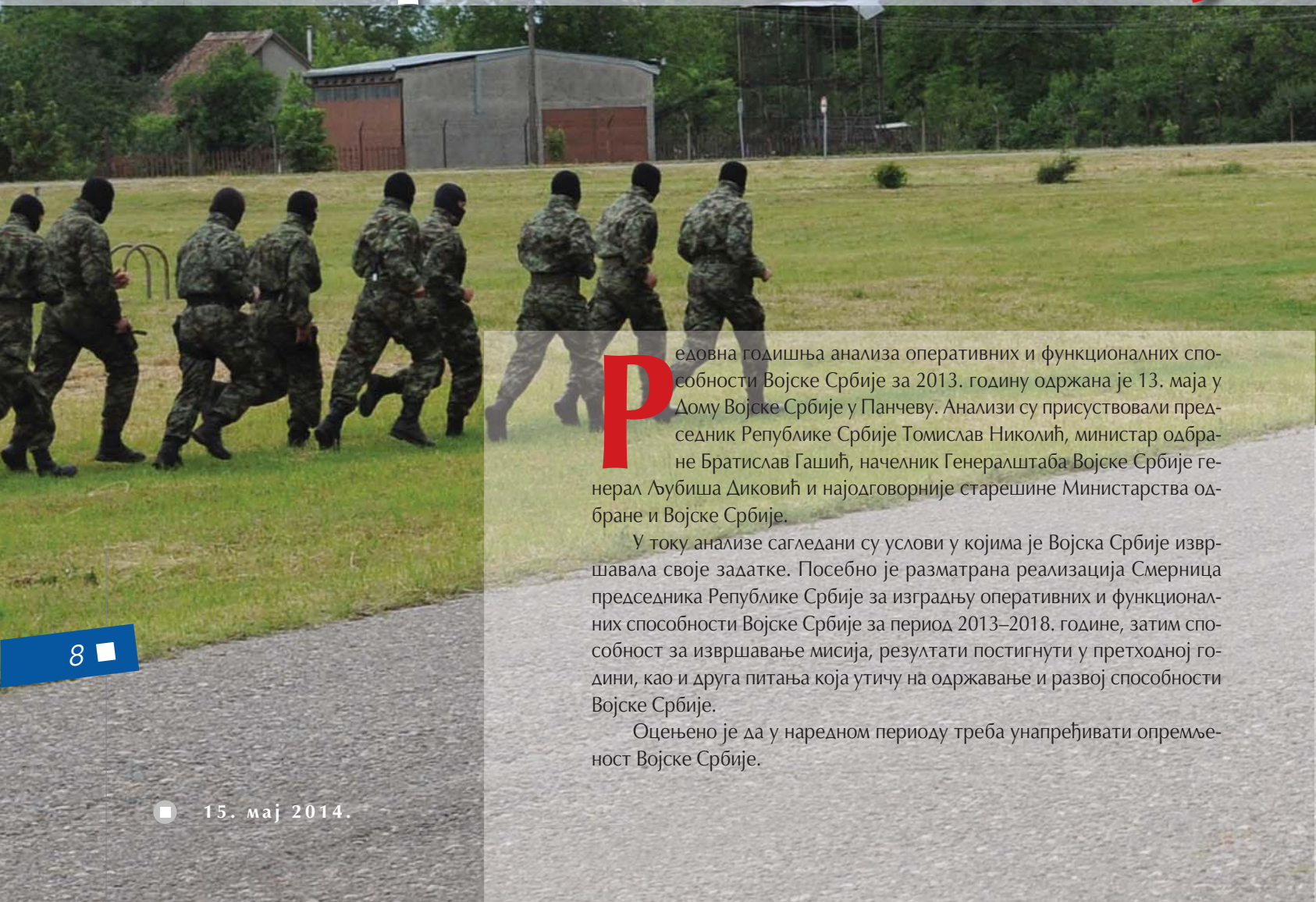
падници Војске Србије заштићенији него остали делови популације јер имају редовнију здравствену контролу, сигурнији материјални положај и деле изражене вредности Војске Србије о њеном месту и улози у друштву.

У истом дану, 2. маја, професионални војник Друге бригаде десетар Миодраг Петровић пронађен је мртав на радном месту, на стрелишту „Жича“ код Краљева, где је претходног дана био ангажован на обезбеђењу стрелишта, а око 22.30 часова, у породичној кући у Бегечу, из приватног оружја, извршио је самоубиство професионални војник Владимир Чапеља из Другог понтонирског батаљона Речне флотиле. ■

Анализа оперативних и функционалних способности

Опремање остаје

Редовна годишња анализа оперативних и функционалних способности Војске Србије за 2013. годину одржана је 13. маја у Дому Војске Србије у Панчеву. Анализи су присуствовали председник Републике Србије Томислав Николић, министар одбране Братислав Гашић, начелник Генералштаба Војске Србије генерал Љубиша Диковић и најодговорније старешине Министарства одбране и Војске Србије.

У току анализе сагледани су услови у којима је Војска Србије извршавала своје задатке. Посебно је разматрана реализација Смерница председника Републике Србије за изградњу оперативних и функционалних способности Војске Србије за период 2013–2018. године, затим способност за извршавање мисија, резултати постигнути у претходној години, као и друга питања која утичу на одржавање и развој способности Војске Србије.

Оцењено је да у наредном периоду треба унапређивати опремљеност Војске Србије.

Војске Србије

приоритет

ПРИКАЗ СПОСОБНОСТИ СПЕЦИЈАЛНЕ БРИГАДЕ

По завршетку анализе, организован је приказ дела наоружања, опреме и публикација Војске Србије, а у касарни „Растко Немањић“ у Панчеву приказ оперативних способности Специјалне бригаде.

Највише државно и војно руководство имало је прилику да се увери у оспособљеност припадника Специјалне бригаде кроз неколико демонстрација ватрене и тактичке оспособљености.

Приказани су сегменти противтерористичких и противдиверзантских дејстава, елементи обуке у блиској борби од-

носно борилачким вештинама, гађање у условима ограничене видљивости, уклањање и уништење експлозивне напаве и падобрански скокови.

На тактичко-техничком збору изложен је део наоружања и опреме коју користи та јединица Војске Србије.

Председник Републике, министар одбране и начелник Генералштаба посетили су и спомен-собу Специјалне бригаде. ■

Александар ПЕТРОВИЋ
Снимио Горан СТАНКОВИЋ

Обележен Дан Гарде

Репрезент ВОЈНИЧКЕ ЧАСТИ

Припадници Гарде Војске Србије свечаношћу су обележили 6. маја – свој дан и годишњицу формирања, као сећање на догађај када је 1830. године у Пожаревцу постројена прва чета Књажеве гарде – Гвардија.

Свечаности и приказу дела способности и технике те јединице присуствовали су председник Србије Томислав Николић, министар одбране Братислав Гашић, начелник Генералштаба генерал Љубиша Диковић са члановима Колегијума, командант Гарде бригадни генерал Миломир Тодоровић, градоначелник Београда Синиша Мали, представ-

ници верских заједница, дипломатског кора, као и представници организационих целина Министарства одбране и Војске Србије.

Честитајући празник припадницима јединице са најдужом традицијом у Војсци Србије, председник Николић је подсетио на богату традицију и прошлост Гарде, истичући да су и тада, као и данас, младићи за ту јединицу бирани „по стасу и угледу“.

– Почаствован сам што сарађујем са вама свакодневно, али част је и бити у јединици која баштини најдужу традицију у Војсци и која је по много чему посебна, изузетна формација, која данас извршава веома специфичне задатке од изузетне важности – нагласио је председник Николић, додајући да је издвајајући се својом препознатљивошћу, као и извршавањем задатака и достигнутим степеном оперативне и функционалне способности Гарда активан чинилац модерне и функционалне Војске Србије. Према његовим речима, Гарда је до сада активно учество-

Сврстана у ред савремених јединица, наша Гарда успоставља нове високе стандарде знања и обуке, због којих се вреднује као једна од најбољих на свету, нагласио је председник Србије Томислав Николић на свечаности у касарни „Дедиње“

Прва чета Гвардије

Припадници Гарде Војске Србије 6. мај и 184. годину од формирања обележавају у знак сећања на исти датум из 1830. године, када је у Пожаревцу постројена прва чета Књажеве гарде – Гвардија. У састав те јединице 1831. године ушла је и музика – „Књажевско-сербска банда“, а претходно је књаз Милош Обреновић тражио од старешина да му по „стасу и угледу одаберу најбоље младиће из својих нахија“.

У току и после завршетка Другог светског рата, језгро Гарде и будућег Гардијског батаљона чинио је Пратећи батаљон Врховног штаба Народноослободилачке војске. Од Пратећег батаљона 1. новембра 1944. године формирана је Гардијска бригада Југословенске народне армије, а 1. новембра 1994. године Гардијска бригада. Од 2006. носи данашњи назив – Гарда Војске Србије.

вала у свим реформским корацима система одбране, а уз подршку Министарства одбране изграђен је и нови визуелни идентитет те јединице, која од скора у својим редовима има и жене.

– Елитна од дана оснивања, пратећи захтеве савремених кретања, Гарда је и данас репрезент обучености, војничке части, славне традиције и угледа Војске Србије, њено огледало. Припаднике Гарде карактерише изузетна оспособљеност. Сврстана у ред савремених јединица, на-

ша Гарда успоставља нове високе стандарде знања и обуке, због којих се вреднује као једна од најбољих на свету – нагласио је председник Николић честитајући припадницима Гарде празник.

Командант Гарде, бригадни генерал Миломир Тодоровић истакао је да су вредности те јединице градиле многе генерације старешина и војника, дајући јој све од себе, па је она данас понос свог народа и војске. Тодоровић је поручио да ће Гарда, у складу са могућностима, унапредити систем обуке и оперативних способности, свесна своје одговорности.

Поводом Дана Гарде, генерал Тодоровић је уручио Плакету председнику Николићу за допринос развоју те јединице и несебичну подршку коју јој пружа.

У оквиру свечаности отворена је нова стална поставка спомен-собе Гарде у касарни „Дедиње“. Портрет Милоша Обреновића специјално за ову прилику израдио је академски сликар Зоран Гретељановић, а његову бисту академски вајар Љубиша Манчић.

Председник Николић записао је у спомен-књигу: Нису све спомен-собе исте. Само их сједињује идеја незаборава. Да се не забораве погинули и да се не понови.

За допринос јачању угледа и одбрамбених способности земље Гардијска бригада добила је четири ордена и бројна друга одликовања и признања, а у оквиру реформских процеса крајем новембра 2006. године преформирана је у Гарду Војске Србије. Припадници јединице задужени су за заштиту личности на највишим државним и војним функцијама, за обезбеђење виталних објеката система одбране, као и за обављање војне почести и протокола за домаће и стране државне званичнике. ■

Мирјана КРСТОВИЋ
Снимила Душка СТЕФАНОВИЋ

Посвећеност задацима

Убеђен сам да Војска Србије максимално посвећено испуњава све што јој је државни врх поверио у надлежност. Урадићемо све на побољшању услова живота у овим објектима и морамо да поведемо рачуна о побољшању статуса свих припадника Војске Србије, изјавио је министар одбране Братислав Гашић приликом посете Копненој зони безбедности.

Министар одбране Братислав Гашић у пратњи начелника Генералштаба Војске Србије генерала Љубише Диковића и команданта Копнене војске генерал-потпуковника Александра Живковића посетио је 7. маја јединице Војске Србије у Копненој зони безбедности.

Обилазак је почео у бази „Југ“ где је генерал Живковић упознао министра са организацијом и задацима Копнене војске, а командант Центра за обуку јединица за мултинационалне операције потпуковник Влада Милосављевић приказао је интегрисани систем за симулацију погодака „Miles“. Припадници центра извели су показну вежбу у

којој су приказали могућности тог система који се од ове године користи у обуци припадника Војске Србије.

Министар одбране и начелник Генералштаба посетили су и заједнички тим армија Србије и САД у бази „Југ“. Генерал Диковић уручио је захвалницу пуковнику Националне гарде Охаја, Дину Брауну за успешну сарадњу између две војске.

Сарадња безбедносних снага

У наставку посете, министар Гашић и генерал Диковић обишли су припаднике Војске Србије на објекту „Ташлак“ код Бујановца. Обрађајући се старешинама и војницима ангажованим на овом објекту, министар Гашић је рекао „да му је јако стало да се шири јавност упозна са трудом који овде улажу припадници Војске Србије извршавајући задатке у Копненој зони безбедности. Посебно сам задовољан чињеницом да успешно сарађујете са припадницима МУП-а, Жандармерије, КФОР-а, као и са локалним становништвом без обзира на националну и верску припадност и да им пружате сву неопходну помоћ“.

Командант Четврте бригаде бригадни генерал Зоран Лубура упознао је министра са задацима на обезбеђивању 117 километара административне линије према Косову и Метохији и контроле 505 квадратна километра Копнене зоне безбедности. Он је нагласио да припадници јединице улажу велике напоре и у реализацији активности цивилно-

војне сарадње, почев од изградње путева, гашења шумских пожара, снабдевања водом у сушним периодима и здравственој помоћи становништву у удаљеним подручјима. Министар Гашић присуствовао је и вежби где су припадници јединице приказали поступак борбене узбуне за интервенцију у Копненој зони безбедности.

Обезбеђење административне линије

Министар Гашић је посету Копненој зони безбедности завршио обиласком базе „Добросин“ где је разговарао са припадницима базе који су том приликом извели приказ рада јединице у случају напада на базу. Министар је сагледао све специфичности војног објекта који се налази уз саму административну линију и упознат је са организацијом и реализацијом једновремених патрола Војске Србије и КФОР-а. Према његовим речима у првој посети хтео је „да буде тамо где наши војници имају сигурно најтеже услове за живот и рад, а то је Копнена зона безбедности“.

Министар Гашић је негирао да ће припадници Војске Србије напустити базу због наводног обучавања међународних снага за мировне мисије и нагласио да ће Војска Србије и Министарство одбране наставити улагање у ту базу. ■

Зоран МИЛАДИНОВИЋ
Снимио Саша ЂОРЂЕВИЋ

Обележен Дан победе

Поводом 9. маја – Дана победе над фашизмом у Другом светском рату, председник Републике Србије Томислав Николић, у пратњи министра одбране Братислава Гашића и начелника Генералштаба Војске Србије генерала Љубише Диковића, положио је венац на Споменик Незнаком јунаку на Авали.

Председник Николић у спомен-књигу је уписао: „Наша захвалност за слободу Србије и победу над фашизмом, коју сте извојевали својом крвљу, је вечита. Данашњу Србију водимо тако да њена слобода више никада не тражи крв њене деце. Хвала“!

Министар за рад, запошљавање, борачка и социјална питања Александар Вулин положио је венац на Споменик ослободилаца Београда и Споменик Црвеноармејцу. Уз војне и државне почасте, венце је положила и делегација Министарства одбране и Војске Србије коју је предводио генерал-мајор Митар Ковач, као и представници Републичког одбора СУБНОР-а, Града Београда, амбасада Русије, Украјине, Белорусије и Азербејџана.

Делегација Војске Србије, коју је предводио пуковник Чедомир Милојевић, положила је венац и на Споменик руским ратним ветеранима.

У Берлину је 9. маја 1945. године потписана безусловна капитулација нацистичке Немачке коју је потписао фелдмаршал Вилхелм Кајтел, чиме је формално завршен Други светски рат. У рату који је трајао нешто мање од шест година, учествовала је 61 држава и око 110 милиона војника. Погинуло је између 55 и 60 милиона људи, а њих око 35 милиона је рањено.

Тачни подаци о жртвама на подручју некадашње Југославије никада нису утврђени. Државна комисија бивше СФРЈ објавила је својевремено податак да је погинуло укупно 1.706.000 људи, међу којима нешто више од 300.000 бораца.

Тај датум – 9. мај, обележава се и као Дан Европе, пошто је савремена Европа утемељена на начелима борбе против нацизма и фашизма, на начелима мира, разумевања, толеранције и сарадње.

Поводом 9. маја, испаливањем десет плотуна из шест артиљеријских оруђа, припадници Гарде Војске Србије извршили су почасну паљбу са Савске терасе на Калемегдану. Почасној паљби присуствовали су државни секретар Зоран Ђорђевић, командант Гарде бригадни генерал Миломир Тодоровић и многобројни грађани. ■

Сећање на војводу Степу Степановића

Начелник Генералштаба Војске Србије генерал Љубиша Диковић положио је у име Владе Републике Србије лоровор венац на гроб војводе Степе Степановића на градском гробљу у Чачку. У делегацији, поред генерала Диковића, били су командант Копнене војске генерал-потпуковник Александар Живковић и командант 2. бригаде бригадни генерал Маринко Павловић. Полагањем лороворних венца и одавањем државних и војних почести обележено је 85 година од смрти прослављеног војсковође.

Генерал Диковић је рекао да постоје људи који никада не умиру, бесмртници, они чије идеје и дела остају златним словима исписана у националној и светској историји, заувек присутна у колективној свести потомака.

– Међу таквима је свакако и војвода Степа Степановић, који је све своје физичке, моралне и духовне способности уградио у слободу и част свога народа. Пуних 46 година, од 1874. када је обукао униформу питомца Артиљеријске школе, до 1919. године када се повукао из активне службе, постојано је ишао трновитим, али вечном славом овенчаним ратним стазама српске војске – истакао је генерал Диковић.

У оквиру уметничког програма, драмски уметник Ненад Ђирић казивао је обраћање генерала Степановића у Народној скупштини Краљевине Србије поводом добијања војводског чина.

Војвода Степа Степановић један је од најзначајнијих војних заповедника у Србији током ослободилачких ратова између 1912. године и 1918. године. Носилац је бројних високих српских и иностраних одликовања. Последњу деценију живота провео је у Чачку, где је умро 27. априла 1929. године. ■

С. АНЂЕЛКОВИЋ
Снимио Д. БАНДА

ВЕСТИ

>>> НАЧЕЛНИК Генералштаба генерал Љубиша Диковић у разговору са полазницима треће класе Високих студија безбедности и одбране истакао је да је уз стечена знања, највећа вредност овог школовања размена мишљења и искустава о најзначајнијим питањима у домену националне одбране. ■

>>> ЗАМЕНИК начелника Генералштаба Војске Србије генерал-потпуковник Јовица Драганић примио је делегацију обавештајне службе, коју је предводио начелник Управе за обавештајно-извиђачке послове Генералштаба бригадни генерал Илија Тодоров. ■

>>> НАЧЕЛНИК Генералштаба Војске Србије генерал Љубиша Диковић обишао је јединице Војске Србије у гарнизонима Пожаревац и Панчево. Након обиласка начелник Генералштаба са сарадницима информисао је припаднике Војске о актуелном стању у Војсци Србије и плановима за ову и следећу годину. ■

>>> ПОВОДОМ 10. маја – Дана правне службе, заменик начелника Генералштаба Војске Србије генерал-потпуковник Јовица Драганић примио је делегацију те службе коју је предводио председник Војног дисциплинског суда Ниш потпуковник Иван Димић. Традиције правне службе везују се за 10. мај 1864. године, када је у Србији донет *Војни судски законик* којим су били уређени организација и поступак војних судова у редовном и ванредном стању. ■

>>> СЛУШАОЦИ 60. класе Командноштабног усавршавања Школе националне одбране посетили су Генералштаб Војске Србије, где су им се обратили начелник Генералштаба генерал Љубиша Диковић, командант Копнене војске генерал-потпуковник Александар Живковић, командант Ваздухопловства и ПВО генерал-мајор Ранко Живак и командант Гарде бригадни генерал Миломир Тодоровић. ■

>>> У ЦЕНТРУ за самостално учење енглеског језика Команде Специјалне бригаде у гарнизону Панчево извршена је примопредаја америчке донације у наставној литератури и материјалу за курсеве енглеског језика. Примопредаји су присуствовали начелник Управе за кадрове бригадни генерал Драгосав Лацковић, представници Управе за обуку и доктрину ГШ ВС (Ј-7), изасланици одбране земаља донатора, представници Канцеларије за сарадњу у области одбране САД и Британског Савета у Београду. ■

>>> У ОРГАНИЗАЦИЈИ Ватрогасног савеза Београд и Управе за ванредне ситуације МУП-а, у Београду је одржана здружена вежба „Ада Хуја 2014“, на којој су учествовали и припадници Централне логистичке базе. ■

>>> КОД СПОМЕНИКА јунацима боја на Чокешини полагањем венца и одавањем почести обележена је 210. годишњице битке из Првог српског устанка. ■

Предавање гувернерке Табаковић на Војној академији

Гувернерка Народне банке Србије Јоргованка Табаковић одржала је на Војној академији предавање на тему „Утицај међународних финансијских институција на вођење монетарне политике“. Током двочасовног предавања намењеног полазницима 57. класе Генералштабног усавршавања и 60. класе Командно-штабног усавршавања, гувернерка НБС говорила је о важности присуства Међународног монетарног фонда и осталих међународних финансијских институција које поручују инвеститорима да је неко тржиште сигурно за њихова улагања, али и о независности у вођењу домаћих финансија.

– Успешност Народне банке Србије у реализацији њених основних циљева, постизање ценовне и финансијске стабилности, зависи од свих делова домаћег макроекономског амбијента – рекла је гувернерка Табаковић и посебно истакла важност подизања нивоа образованости и квалификованости домаћег становништва. ■

себно истакла важност подизања нивоа образованости и квалификованости домаћег становништва. ■

Обележен Дан правне службе

Унишком Дому Војске одржана је свечаност поводом Дана правне службе – 10. маја, којом је обележено 150 година постојања те службе у српској војсци.

Секретар Министарства одбране Биљана Бабић посетила је у свом обраћању на свечаности на плејаду припадника правне службе и наговестила да ће поново бити уведено Војно правобранилаштво, као законити заступник Републике Србије,

Председник Вишег војног дисциплинског суда пуковник Небојша Николић истакао је значај правне службе за војну дисциплину, а самим тим и за оперативне и функционалне способности Војске Србије.

Посебно занимање гостију привукао је филм о историјату правне службе од 1839. до 2014. године, који је режирао капетан Велимир Стојановић, по сценарију поручника Драгана Марковића. ■

Признања за организацију свечаности у Ужицу

15

Начелник Генералштаба генерал Љубиша Диковић уручио је признања за организовање централне свечаности поводом Дана Војске Србије у Ужицу. Плакете Граду Ужицу и РТС-у и захвалницу Полицијској управи Ужице, генерал Диковић уручио је начелници ПУ Драгици Јевтовић и уреднику у информативном програму РТС Ненаду Ристићу.

– Посебно бих честитао људима ван нашег система, јер без њихове помоћи тешко бисмо свечаност и организовали. Припадницима Војске Србије честитам на професионално извршеном задатку – рекао је генерал Диковић. ■

Освећење параклиса у касарни „Топчидер“

У касарни „Топчидер“ освештан је војни параклис Светог великомученика Теодора Тирона. Освећењу храма и првој светој архијерејској литургији, коју је служио патријарх српски Иринеј уз саслужење свештеника Српске православне цркве, присуствовали су заменик начелника Генералштаба Војске Србије генерал-потпуковник Јовица Драганић, престолонаследник Александар Карађорђевић и бројни припадници Војске Србије.

– Освештали смо овај верски храм, величанствени параклис посвећен Теодору Тирону, војнику мученику, који је у давна времена пострадао за Христа и Христову веру. Изградњом овог храма у овој касарни и Команди за обуку и повратком војске вери, настављамо традицију српске војске у неговању духовних и моралних вредности којима се српски војник водио кроз славну историју – рекао је патријарх српски Иринеј.

После верског обреда одржана је литија у којој су били припадници Војске Србије из касарне „Топчидер“. Командант Команде за обуку генерал-мајор Ђокица Петровић уручио је Плакету патријарху Иринеју, који је команданту Команде за обуку поклонио Грамату Српске православне цркве. ■

Строго контролис

У току је израда нацрта нове „Уредбе о стањима у служби и унапређивању официра, подофицира и професионалних војника“, чија решења треба да осликају реалне потребе за профилисањем одговарајућег кадра у систему одбране Србије, корекцију услова за постављење на више дужности и унапређење у виши чин, као и увођење испита за чин мајора. Доношење такве уредбе, која ће прецизније дефинисати и два развојна пута наших официра – каријерни или научноистраживачки, очекује се наредне године.

Унапређења и постављења, упућивање на школовање и усавршавање, затим, службовање у иностранству или учешће у мировним мисијама, те пријем или престанак војне службе, само су нека од питања која занимају припаднике нашег система одбране када је реч о њиховом статусу. Представљају строго дефинисан оквир сваке професионалне каријере војни-

ка, њене преломне тачке, од којих, заправо, зависи њена извесност. Јер, тек ако човек зна где иде, има смисла да бира путеве који ће га тамо одвести. У противном, успех је непредвидив. Када је на правом месту, у право време, може остварити планове, „повући одговарајуће потезе“. Баш као и војна организација у процесу управљања ресурсима, тој својеврсној шаховској партији са живим фигурама. То нам по-

тврђује и бригадни генерал Драгосав Лацковић, начелник Управе за кадрове Сектора за људске ресурсе Министарства одбране.

– Каријера професионалних припадника нашег система одбране значајна је јер повезује индивидуалне и организационе циљеве и интересе. Организацији је важно да њени припадници улажу напор за развој сопствене каријере, стичу додатне компе-

ано напредовање

тенције, јер се на тај начин обезбеђује способнији кадар и унапређују оперативне способности Војске.

Одговорност за каријеру јесте на појединцу, али је неопходно да му систем пружи одговарајућу подршку. Каријера има субјективну и објективну димензију. Субјективна се изражава променом ставова, интереса, мотивације и циљева, а објективна променом дужности и формацијских места током радног века.

Управа за кадрове обезбеђује ин-формације о могућностима развоја каријере професионалних припадника у односу на потребе Министарства одбране и Војске Србије – податке о људима и њиховим потенцијалима, о слободним формацијским местима и могућностима напредовања, о школовању и усавршавању, те о престанку службе...

У наредном периоду, Управа ће изградити смернице које ће омогућити командовању да прати, организује, усмерава и оцењује професионалне припаднике, обезбеђујући њихов развој и развој организацијских целина система одбране. На тај начин каријера ће се учинити предвидивом – свако ће моћи да зна своје тренутно место, шта му се нуди, под којим условима и на који начин то може да достигне.

О Да ли и како Министарство одбране успева да обезбеди одговарајући кадар за попуницу својих организацијских целина и саставља Војске Србије? Шта су, у том смислу, тренутни приоритети и захтеви система?

– Када говоримо о обезбеђењу кадра, тежиште је на попуни професионалним војницима до пуне формације и оспособљавању и попуни подофицирима, одређених специјалности, после завршених лидерских и основ-

них курсева. Неопходно је да се у „Закону о војном образовању“ дефинишу и елементи за средње стручно војно оспособљавање подофицира, најпре критичних специјалности, попут војномашинског и војноелектронског инжењерства. У том контексту, анализира се и улога Војне гимназије, која мора бити сигуран извор кадра за Војну академију, али и место на коме ће се образовати поједине категорије подофицира, махом за службе.

Официрима у систему одбране и даље ћемо се попуњавати с Војне ака-

Министарство одбране и Војска Србије су крајем марта по формацији бројали 39.091 професионалних припадника. Према структури кадра било је 7.191 официра, 8.076 подофицира, 11.082 професионалних војника и 12.625 цивилних лица. Свршно бројно стање износило је за око 5.000 мање.

Пројектовани кадровски модел предвиђа да наш систем одбране има 15 одсто официра, 25 одсто подофицира, 45 одсто професионалних војника и 15 одсто цивилних лица у Војсци. Тренутно бројимо 17,6 одсто официра, 27,5 одсто подофицира, 37,9 одсто професионалних војника, 1,7 одсто војника на добровољном служењу војног рока и 15,4 одсто цивилних лица.

демије. Нећемо, међутим, затворити врата ни цивилима који буду изразили интерес да постану официри наше војске у оним службама које сами не школујемо, попут грађевинске, геодетске, правне, музичке... Пут до официрске униформе водиће преко добровољног служења војног рока, на Курсу за резервне официре, после чега ће најбољи моћи да стану у строј.

У току су измене „Уредбе о пријему у професионалну војну службу“, које треба да омогуће ефикаснији начин пријема кандидата у свим категоријама. Новина јесте непосредни пријем у својству професионалног војника, од кандидата из евиденције и лица која се налазе на добровољном служењу војног рока. Идеја о својерсном „базену кадра“, припремљеном за пријем „по позиву“, биће спроведена у пракси, чиме ће се скратити време пријема с шест до осам месеци на неколико седмица.

Управа за кадрове сматра и да наша формацијска места не треба обележити само с два елемента – чином и платном групом, већ да се уважавају и компетенције, то јест способности припадника које захтева одређено радно место. Стога је потребно урадити детаљан скрининг формацијских места, што је захтеван посао. Може се, на пример, увести и више од 24 платна разреда, јер послови у систему одбране подразумевају различита знања и вештине. Примењиваћемо и некадашња решења о задржавању платне групе – уколико је старешина успешно провео две године на радном месту моћи ће да задржи групу, иако се распоређује на формацијско место с нижим платним разредом.

О Међу припадницима Војске могу се чути примербе на критеријуме за напредовање у служби, посебно на услове

Кадар се мора посмајрајти двојако, као квалификатив и као квантитатив. Смањење је неопходно само у функцији побољшања квалификатива – образовањем, обуком, стицањем искуства, учењем у мировним мисијама... Али, достицање квалификатива без опремања није могуће. Кључ професионализације наше војске јесте синергијски сјој квалификативног кадра и опремања.

Међу официрима у Министарству одбране и Војсци Србије тренутно има 0,6 одсто генерала, 6,98 одсто пуковника, 23,88 одсто потпуковника, 23,69 одсто мајора и 44,84 одсто официра чина капетан-потпуковник. То показује да имамо добро избалансирани систем у коме су двојстранично засићени млађи официри до чина мајора.

за унапређење у више чинове, ће различите критике на рачун кадрована. Јесу ли таква мишљења оправдана?

– Напредовање у нашем систему одбране детаљно је прецизирано „Уредбом о стањима у служби и унапређивању“. Тренутно анализирамо постојећа решења, а у току је израда нацрта нове „Уредбе о стањима у служби и унапређивању официра, подофицира и професионалних војника“, чија решења треба да осликавају реалне потребе за профилисањем одговарајућег кадра, корекцију услова за постављање на више дужности и унапређење у виши чин, те увођење испита за чин мајора.

Доношење нове уредбе, која ће много јасније дефинисати и два развојна пута официра – каријерни или научноистраживачки, односно описати услове за њихова постављања и

унапређења у зависности од типа каријере за коју су се определили, очекује се наредне године. То одговарајућим мерама мора да подржи и Управа за организацију, тако што ће прописати додатне формацијске елементе.

Увођење испита за чин мајора, који би имао ранг државног испита, јесте враћање опробаном „рецепту“ за обезбеђење континуитета војно-стручног усавршавања после Војне академије. Истовремено, такав испит биће прилика официрима, који из било ког разлога не заврше Основни командно-штабни курс, да стекну неопходан услов за унапређење у чин мајора.

Мајорски испит, својеврсну проверу официрске зрелости, реализовале би катедре тактике и оператике на Академији. Развили бисмо одређене модуле, на платформи за даљинско учење, консултативну наставу и уводна предавања, дефинисали литературу, право на 20 слободних дана за припрему завршног испита... Сваки ће капетан моћи да се пријави за тај двогодишњи циклус, али они који не буду испуњавали обавезе или не положи испит сносиће трошкове школовања.

Честе су ситуације да имамо старешине које су испуниле формалне услове за постављање у виши чин, али нису распоређене на формацијска места вишег чина јер их у својим саставима немају. Неретко се дешава да их и претпостављени „не пуштају“ из јединице јер одлично раде свој посао. То нису безизлазне ситуације, јер из система стално „отиче“ кадар и увек има упражњених места. Проблем се решава и померањима из Војске у Министарство одбране, вертикалним кретањем, мада је с аспекта стицања стручних компетенција веома значајно померање и по хоризонталу. Не може старешина да очекује само вертикално напредовање, јер по хоризонталу има радних места која би допринела његовом искуству.

Садашњи прописи предвидели су и краће задржавање у чиновима, што додатно ствара тешкоће – до чина мајора стигне се за девет година, а не стекну се увек потребне способности за рад. Мењаћемо регулативу – продужиће се време провођења у одређеним чиновима. Треба знати да ће само најбољи напредовати, да ће, на

пример, сваки пети капетан бити мајор, потпуковника и пуковника биће још мање, а генерала свега 0,3 одсто.

У прошлом периоду, 19 ученика Војне гимназије школовало се у војним академијама у Грчкој, Италији и САД, а до сада је 17 завршило студије. Тренутно имамо кадета који ове године завршава Војну академију у Грчкој и једног који ће у 2015. години завршити West Point у САД. Каква су искуства?

– Генералштаб и Сектор за људске ресурсе анализирали су успех кадета школованих у иностранству на почетним официрским дужностима. Бројне су негативности – стројева обука није у складу с нашим „стројевим правилом“, не знају „Правила службе“, ватрена обука је другачије концептирана – не познају аутоматску пушку М70 7,62 mm, као ни остала средства у наоружању јединица наше војске, а евидентна је и њихова делимична оспособљеност за употребу инжењеријских и АБХ средстава. Кадети у иностранству обучавају се на средствима која најчешће нису заступљена код нас. Показало се и да такви официри не познају доктринарна и нормативна документа, правила и процедуре на којој се заснива функционисање Војске Србије.

Током школовања на Војној академији Ваздухопловних снага САД, на пример, кадети не реализују летачку обуку, што је код нас један од основних услова за добијање звања pilota. Министарство одбране је сопственим средствима, с око 7.000 америчких долара по кандидату, финансирало обуку наших кадета у цивилним летачким клубовима САД. И поред тога, било је неопходно организовати додатну летачку обуку у Србији како бисмо их промовисали у пилоте нашег ваздухопловства.

Проблеми постоје и приликом нострификације диплома стечених на војним академијама у иностранству и признавања сертификата о завршеним курсевима. Став Управе за кадро-

ве јесте да се наши кадети не упућују у иностранство на основне студије, већ као искусни официри на усавршавање. Овакав став подржава и Генералштаб Војске Србије.

О *Колико је транспарентно усавршавање наших сџарешина? Може ли се избећи субјективност прећосћављених када предлагу кандидате за џакве облике школовања?*

– Школовање и усавршавање припадника система одбране реализује се на основу плана који одобрава министар одбране за сваку школску годину. План је резултат потреба организацијских јединица за одређеним профилем и капацитета војнообразовних институција у земљи, као и понуде страних партнера. Први пут је у „Плану школовања и усавршавања кадра у 2014. години“ наведено да се генералштабно усавршавање организује за потребе одређене целине, да су кандидати најбољи официри из читавог система, који ће после усаврша-

вања бити распоређени у саставе чије су потребе дефинисане „Планом“.

Ми стимулишемо, и увек ћемо тако чинити, најпре каријерно усавршавање официра – основни командно-штабни курс, мајорски испит, командно-штабно и генералштабно усавршавање. Компетенције које се стичу на поменутиим облицима усавршавања не стичу се на мастер и докторским студијама, па их је потребно раздвојити. Изједначени су само у погледу услова за добијања чина. Не треба командант бригаде да буде доктор наука, јер за то нема потребне способности, већ пуковник с завршеним одговарајућим војностручним усавршавањем. То су доктринарно другачија решења у односу на досадашња.

Како спречити да у процесу селекције на школовање оду лошији кандидати? Немогуће је потпуно избећи субјективност претпостављених. Зато постоје кадровски савети који ће проверавати предлоге. Листа кандидата не може се правити с врха, излиставањем само најбољих, јер се догађа да они нису увек мотивисани за усавршавање.

О *Под којим условима се могу усавршаваћи припадници система одбране у грађанству? Шта је последица хиперпродукције мастера и доктор наука који се не баве научним радом, већ академска звања стичу ради остваривања услова за добијање чинова?*

– Припадници система одбране школују се и у високошколским установама у Србији на акредитованим факултетима, на акредитованим студијским програмима. Таква школовања планирају се у складу с одобреним средствима и исказаним потребама, ради попуне места која „траже“ звања и компетенције другачије од оних која се стичу на студијама другог и трећег степена у Универзитету одбране. Приликом избора кандидата за стипендирање, Управа за кадрове од организацијских целина захтева да достављају предлоге на основу реалних потреба, који се анализирају на Кадровском савету.

Постоји, међутим, неселективно и непланско школовање у грађанству

Управа за кадрове Министарства одбране и Управа за људске ресурсе Генералштаба Војске Србије нису „исте“ управе које се баве кадрованем. Управа за кадрове носилац је две функције – кадровске и образовне, док су Управи за људске ресурсе додељене морално-психолошка и верска функција.

Достицање пошребног нивоа способношти људских ресурса је дуготрајан процес и захтева усостављен систем управљања. Управа за кадрове је носилац кадровске и образовне функције. Оне су повезане и не могу се развијати одвојено. При томе као основ морају бити познашти елементи организације. Основни захтев јесте – прави човек на правом месту, у право време!

самофинансирањем, без консултација Управе и уважавања потреба исказаних „Планом школовања“. Често не знамо да се поједини припадници школују, све до момента док по завршетку студија не затраже промену личне номенклатурне ознаке. Дешава се да су незадовољни одлуком која им то право не признаје безусловно. Оваква пракса прецизно ће се уредити новом „Уредбом о стањима у служби“ и новим правилницима о школовању и усавшавању.

Промена личне номенклатурне ознаке могућа је само ако је лице завршило облик студија дефинисан „Планом школовања и усавшавања“, у години када је започело студије на факултету и студијском програму који је дефинисан „Планом“, затим, ако је у моменту уписивања студија имало сагласност Управе за кадрове и ако су се семинарски и завршни рад односили на проблематику од интереса за Ми-

нистарство и Војску. Један од услова јесте и да та лица по завршетку студија морају бити изабрана у неко од наставних, односно научних звања.

Морам напоменути да, ако изумемо одређене неправилности у тој области, за сваки систем је корисно да има што више високо образованих припадника. Тако се подстиче мотивација и такмичарски дух, а као резултат добијамо више кандидата за једно место, који су на различите начине стицали компетенције. Стога, не „стоји“ примедба да Министарство одбране стимулише хиперпродукцију мастера и доктора наука који се не баве научним радом. У претходне две године школовање у грађанству било је усмерено искључиво на стицање услова за избор у звања наставника и сарадника у настави, као и у истраживачка звања.

О Један од значајних садржаја управљања људским ресурсима јесте вредновање рада, односно оцењивање. Има ли у тој области недоследности?

– На снази је „Уредба о оцењивању професионалних војних лица“ из 2011. године, чија је евалуација у току. Анализе потврђују да се досадашњи систем вредновања рада мора мењати, а израда нацрта нове „Уредбе о оцењивању“ може се очекивати почетком наредне године. Новом уредбом биће обухваћене и остале категорије кадра за време ангажовања у јединицама Војске – резервни официри и подофицири, слушаоци Курса за резервне официре, припадници активне резерве...

Када говоримо о недостацима приликом оцењивања, није реч само о елементима службене оцене, већ и о самом поступку. Говоримо и о надлежностима за оцењивање, о томе шта се код кога оцењује, јер се не могу на исти начин вредновати официри и подофицири, лица на руководећим у односу на она која обављају извршне дужности, различити нивои одговорности. Треба мењати и период оцењивања. Такође, настојаћемо да, колико год је то могуће, избегнемо субјективност.

За оцењивање цивилних лица примењује се „Уредба о оцењивању државних службеника“, која је сложена и у нашим условима непримењива. Сматрамо да оцењивање цивилних ли-

ца мора бити уређено другачије, прилагођено условима војне организације. Предлог је да се њихов рад вреднује по сличном принципу као и старешина.

О Равноотежа између „прилива и одлива кадра“ битан је предуслов за одређене кадровске политике. Уколико се наруши, систем одбране може се суочити с тешкоћама око појуне, планирања школовања и усавшавања појединих профила, свакако и најредовања старешина, те њиховог крепања у служби, промене пошребне старосне и образовне структуре. До сада је пензионисање по пошреби службе био један од механизма равноотеже...

– Будући да до краја године престаје важење члана 192. „Закона о Војсци“ о могућности пензионисања професионалних официра и подофицира по потреби службе, током израде „Нацрта закона о изменама и допунама Закона о Војсци Србије“ разматрала се потреба да се, ипак, тај институт задржи у модификованом облику, али да се прилагоди тенденцијама поштравања услова за стицање права на пензију, уз уважавање специфичности војне службе.

Управа за кадрове предлаже могућност престанка службе по потреби службе официра и подофицира који су навршили најмање 50 година живота и остварили најмање 20 година стажа осигурања у Војсци, уз истовремено испуњење барем једног од предвиђених услова, који искључују могућност постављења на формацијско место. Новину представља и предлог да одлуку о престанку службе по потреби за све категорије старешина доноси министар одбране, што би спречило евентуалну злоупотребу и обезбедило да се користи само у изузетним случајевима. Уколико се такав модел не прихвати, то може знатно успорити проходност кадра од најнижих ка највишим дужностима и учинити неизвесним социјални статус лица која буду оцењена неспособним за одређене дужности у Војсци Србије. ■

Владимир ПОЧУЧ
Снимимо Јово МАМУЛА

Обележен Дан Института за стратегијска истраживања

Институт за стратегијска истраживања обележио је свој Дан – 10. мај и 30. годишњицу постојања. Свечаности у Дому Војске Србије присуствовали су државни секретар Зоран Ђорђевић, помоћници министра одбране, представници Министарства одбране и Војске Србије, чланови дипломатског кора, запослени у Институту, многобројни сарадници, колеге и гости.

Помоћник министра за политику одбране Мирослав Јовановић честитао је запосленима Дан Института, истичући да развој научно-истраживачке делатности у данашње време представља суштину одрживог развоја сваке земље.

– Научно-истраживачки капацитети већ деценијама сматрају се изузетно важним ресурсом система одбране – рекао је Јовановић и истакао да Институт даје важан допринос својим стратегијским анализама и проценама безбедносних ризика наше државе.

Др Јованка Шарановић

Обраћајући се присутнима, директорка др Јованка Шарановић истакла је да је Институт предао образац за акредитацију надлежном министарству и да очекује да се поступак акредитације у наредна два до три месеца заврши, чиме ће се стећи услови да Институт постане део научне заједнице и заузме место које му на основу резултата рада и припада.

На свечаности је помоћник министра Јовановић уручио награде најуспешнијима у Институту, а директорка Шарановић уручила је захвалнице представницима организација које годинама подржавају њихов рад.

Институт за стратегијска истраживања настао је 1984. године у процесу трансформације Центра високих војних школа ЈНА „Маршал Тито“ и Центра за стратегијска истраживања ГШ ЈНА у нову интегралну научно-наставну институцију. ■

М. КРСТОВИЋ
Снимила Д. СТЕФАНОВИЋ

ВЕСТИ

21

>>> У МИНИСТАРСТВУ одбране Србије заступник начелника Управе за међународну војну сарадњу пуковник Милан Коњиковац и изасланик одбране Румуније потпуковник Леонтин Илие потписали су План билатералне војне сарадње за 2014. годину. Планиране активности омогућавају наставак сарадње на заједничким вежбама, размену искуства у области саобраћаја и транспорта, као и војномедицинску и војнообразовну сарадњу. ■

>>> ШЕСТОЧЛАНА делегација Министарства одбране Швајцарске и представник НАТО Агенције за подршку (NSPA), боравили су у четвородневној експертској посети Министарству одбране и ТРЗ Крагујевац. Циљ посете био је утврђивање могућности за опремањем лабораторије за испитивање хемијске стабилности барута и ракетних горива у ТРЗ Крагујевац. ■

>>> НАЧЕЛНИК Управе за војно здравство Министарства одбране бригадни генерал проф. др Зоран Поповић разговарао је са шефом санитета оружаних снага Краљевине Шведске пуковником др Класом Меијером о могућности едукацији и увежбавања шведског санитетског особља, заједничког учешћа у мировним операцијама у Африци и присуства делегација на вежбама санитета. ■

>>> ПОЛАЗНИЦИ треће класе Високих студија безбедности и одбране, у оквиру студијског путовања, боравили су крајем априла у Хрватској и Босни и Херцеговини.

>>> У ЦЕНТРУ за усавршавање кадрова АБХО у Крушевцу одржана је конференција за спецификацију вежбе „Балкански одговор 2015“ (Balkan Response), на којој су дефинисани капацитети за организацију и извођење вежбе. ■

>>> СТРУЧНИ тим Клинике за неурологију ВМА учествовао је на 46. међународном симпозијуму неурологије подунавских земаља одржаном у Црној Гори у кооперацији са Adriatic Neurology форумом. ■

>>> У ЦЕНТРУ за усавршавање кадрова АБХО у Крушевцу усаглашен је план и програм обуке припадника Словеначке војске са високотоксичним хемикалијама. ■

>>> ИСКУСТВА Војномедицинске академије у лечењу васкуларних обољења представљена су на 63. међународном конгресу Европског удружења за кардиоваскуларну хирургију, одржаном од 24. до 27. априла 2014. године у Ници у Француској. ■

>>> У ЦЕНТРУ за мировне операције Војске Србије почео је девети Међународни курс за штабне официре у мултинационалним операцијама, који се одржава до 30. маја. Курс је отворио заменик начелника пуковник Никола Дејановић. ■

>>> У ЦЕНТРУ за усавршавање кадрова АБХО у Крушевцу почео је међународни курс „Радиолошко, хемијска, биолошка деконтаминација“, на коме је 11 учесника из Алжира, Босне и Херцеговине, Грчке, Египта, Македоније и Црне Горе. ■

Међународна конференција о Првом светском рату

Прекрајање историје неће проћи

Учесници скупа који су, крајем априла, уз значајну помоћ Министарства одбране, организовали Међународни консултативни комитет резервних официра и Клуб генерала и адмирала Србије, упозорили су на најновије ненаучне покушаје ревизије узрока и последица Првог светског рата и опасности које свету прете због фалсификовања историје и занемаривања научних чињеница о Великом рату

су, уз представнике организација ветерана из 20 земаља Европе, Азије и Африке, учествовали и научници и историјски експерти из девет земаља света, представљала и најбољи одговор на све безобзирније покушаје прекрајања историје зарад ускогрудних интереса моћних светских центара.

Истина је само једна

Отварајући дводневну конференцију на којој је, из различитих углова, бачено, за нијансу појачано светло на збивања пред Први светски рат и новије покушаје ревизије, генерал-пуковник у пензији Видоје Пантелић истакао је да истина може бити само једна, да припада целом човечанству и да пред-

Војници најбоље знају какве страхоте и које све недаће доноси рат. Они су ти који, можда, понајбоље могу да дочарају сву погубност говора оружја. Упркос чињеници да им се професија везује за оружане сукобе,

управо су официри ти који често указују да ратови не могу да разреше нарушене друштвене односе. Стога је Међународна научна конференција „Први светски рат: узроци, поуке, последице и савременост“, одржана 24. и 25. априла у Дому Војске Србије, на којој

Опљачкани архиви

На стогодишњицу од Великог рата откривају се и неке годинама скриване тајне. Тако смо тек недавно сазнали да је велики део архивске грађе о Сарајевском атентату и времену пред Први светски рат, након окупације Београда, вагонима одвожен за Беч и Берлин. Слично се дешавало и с маузолејима и архиваријама на Цетињу – након аустроугарске окупације Црне Горе 1916–1918. године, која је аутентични сведок ко је желео рат 1914. године.

– Својевремено сам разговарао са министарком за науку у Влади Аустрије, која је била у званичној посјети Црној Гори. Обоје смо били универзитетски професори за савремену историју, дакле, колеге по струци. У пријатељском разговору позвала ме је да јој будем гост у Бечу и да ће ми дати сву документацију коју је Аустроугарска однијела с Цетиња. Једини услов био је да покажем ваљане признанице. Одговорио сам јој да нијесу они то узимали на реверс, већ просто отимали, да не кажем пљачкали. И на томе се стало – испричао је Лакић.

Чех Милан Рихтер, доктор наука и председник Комитета за славистику, био је најконкретнији у погледу актуелних догађања у Европи и упозорио да су људска права и демократија били параван за серију револуција, с циљем стицања геополитичке предности западних центара моћи.

Доктор историјских наука Александар Сергејевич Синајски из Русије поставио је питање коме је користио Први светски рат. Одговор гласи да су то геополитички највише експлоатисале Велика Британија и Француска.

– Геоекономски гледано добитници су не само Енглези него и САД – каже Синајски.

Књижевник Александар Гаталица указао је да су милиони људи ушли у рат без ратног искуства, осим Руса, који су тада имали рат са Јапанцима, и земаља учесница балканских ратова. Он је рекао да су у Лондону и Паризу виђени редови добровољаца, да је на једној фотографији из Берлина Хитлер фотографисан како кличе рату с шакама подигнутим увис. Илуструјући бескрупулозност 20. века, навео је пример немачког хемичара Хабела и његову промену од хуманисте у дехуманисту.

ставља брану ускогрудим акцијама појединих идеологија. Модератор на Конференцији др Миле Бјелајац, научни саветник у Институту за новију историју Србије, указао је на покушаје фалсификовања историје.

– Има разлога за извесну забринутост када се политика ангажује у промоцији појединих историјских дела која, по нама, без правог основа, теже да изврше радикални обрт у нашем разумевању Првог светског рата и утичу на нову културу сећања или националне идентитете. У Србији је посебну забринутост изазвао покушај да се повод за рат претвори у његов узрок – истакао је Бјелајац.

И заиста, минулих месеци у иностраним медијима инсистира се да више ниједан народ, после сто година, не би требало да буде оптерећен осећањем кривице, сви су једнако патили, сви једнако страдали, а онда се волшебно упире прстом на две државе, две нације које су у овом тренутку изван Европске уније. Да ли је то најва „нове политичке коректности“ за нови период Хладног рата, запитали су се учесници Конференције.

– Забринутост је изазвана и уношењем појма тероризам у оцену о де-

ловању омладинских организација на тлу Аустроугарске, с директном асоцијацијом на Ал Каиду, моћан симбол данашњице, свеобјашњавајући појам за терор, суровост и експортовање цихадиста. Одривао се у многим од тих књига, или коментара на њих, оправдани карактер супротстављања колонијализму или империјализму оног времена. Довољно је подсетити како су се у једном тренутку заталасали духови на питању да ли је Гаврило Принцип био терориста или херој, симбол борбе за слободу – рекао је др Миле Бјелајац.

Наука под притиском политике

Научни саветник у Институту за новију историју Србије такође је навео и неколико примера који доказују да за сада већина научника стаје при раније утврђеним знањима. На пример, директор Бечког архива Волфанг Мадертанер је у више наврата последњих месеци изјављивао да је „Аустрија у обавези да као сукцесор монархије Хабзбурга јасно и разумљиво призна кривицу“. Бјелајац примећује да је у анкети Би-Би-Сија од десет угледних историчара већина остала привржена ранијим ставовима о доминантној немачкој одговорности, уз Аустроугарску која је одавно желела обрачун са Србијом. Међу њима су Мајкл Хестингс, Хедер Џонс и Шон Мекмикин.

Излагање генерала армије и академика Макхмута Гареева Ахметовича, председника Академије војних наука Руске Федерације, иначе учесника Другог светског рата, који је говорио о поукама и последицама Првог светског рата за развој војне науке, побудило је посебну пажњу војних историчара. Он је, сем осталог, говорио о рововском начину војевања и анализирао шта је у савременом ратовању значило увођење ваздухопловства и тенкова на бојишту.

Академик Зоран Лакић из Црне Горе, аргументујући излагање непобитним чињеницама о Великом рату, закључио је: „Било би рата и без сарајевског атентата“. Он је изразио и забринутост јер, како рече, у ревизионистичким делима се безмало намеће суд да се за мир боре само слаби и нејаки, неисторијски народи.

ДЕДИЈЕР ЗНАО ШТА НАС ЧЕКА

Суштину актуелних догађања у вези с Првим светским ратом предвидео је Владимир Дедијер, историчар и писац светски признате књиге „Сарајево 1914.“, коју је 1984. године „Њујорк тајмс“ прогласио књигом године:

– Велике силе ће немилосрдно настојати да задовоље своје империјалне апетите и да остваре доминацију... Мали народи и државе тражиће своје место под сунцем, а велике силе ће од њих тражити да се одрекну свог моралног блага, пре свега борбе за правду и истину. Све ће то подржавати историчари упрегнути у кола дневне политике, којима притиче већа или мања синекура из касе моћника. Критична историографија биће на великим искушењима, мораће да води тешку борбу против историјског ревизионизма.

– Употребу хемијских отрова овај преобраћеник, пореклом Јевреј, сматрао је привилегијом и правом цивилизованих нација – навео је Гаталица, за кога је свих шест владара великих сила у позивању на рат показало лицемерство. Он је ту уврстио и цара Николаја Другог Романова и његових шест повика „ура“, мада је из његовог писма Србији јасно да је објавио рат водећи се искључиво православним, хришћанским принципима.

Прошлост није археолошка тема

Професор др Душан Батаковић, директор Балканолошког института САНУ, упозорио је да греше они који мисле да је прошлост само једна археолошка тема. Нагласио је важност речи академика Лакића да онај ко контролише садашњост и прошлост, усмерава будућност. Батаковић је подсетио како је рат ескалирао.

– Кога је Немачка напала? Напала је Белгију. Циљеви рата нису били локализовани на Србију и Аустроугарску. Балкански ратови довели су до одрживог мира, они су били спас за Европу. Шта се десило? Анексија БиХ била је наметнуто решење које никоме није одговарало, осим Аустроугарској, и избијање рата било је питање времена. Србија је спектакуларним победама у балканским ратовима постала средња сила и имала је обавезу чувања права сународника ван граница – истакао је Батаковић, подсећајући да је у време док је Србија била земља демократије и бастион политичких слобода, у коме је 70 одсто људи било с правом гласа, српски народ у БиХ био у колонијалном положају.

План Србије био је да оствари реалну унију с Црном Гором.

– Сама та чињеница била је довољна за рат. Зато је Конрад фон Хецендорф више од 20 пута тражио рат са Србијом – казао је Батаковић. Он је подсетио да Фердинанд није био престолонаследник већ само војни командант и да је 40 надвојвода чекало у реду за наслеђивање Хабзбуршког престола.

Игњат Ангелов Криворов из Бугарске изложио је генезу удаљавање Бугарске од сила Антанте.

– Беч и Берлин одлучили су да помогну Бугарској око добијања зајма за сукоб. Цар и премијер наклоњени Централним силама нису слушали упозорена саветника који су били против тога – рекао је др Игнат Ангелов Криворов, пуковник у пензији.

– Одговорност лежи на бугарским политичарима и дипломатама. Жалимо што многи нису били на висини тренутка – закључио је гост из Бугарске.

ПОСЛЕДИЦЕ ВЕЛИКОГ РАТА

У војним операцијама током Првог светског рата мобилисано је 70 милиона грађана, погинуло је више од 10 милиона, рањено око 20 милиона војника и официра, а губици међу цивилима достигли су више од 11 милиона људи.

Страдање српског народа

Душица Бојић из Историјског музеја Србије говорила је о страдању српских цивила у Првом светском рату. Према њеним речима, 182.000 цивила било је у неком од 300 аустроугарских логора, а избројано је 347 српских гробаља где су покопани цивили страдали у Аустроугарској. Она је описала голготу српских цивила пребеглих из Београда у унутрашњост земље, па даље до Крфа, севера Африке, Корзике, Швајцарске, француских и руских градова.

– Једна трећина становништва напустила је Србију заједно с војском. У Одесу су стигли они из Неготина и Зајечара, били су тамо до Октобарске револуције и били су добро примљени. Из Петрограда, Кијева и осталих градова сибирском железницом се преко Владивостока и Француске враћају у Србију.

Учесници Конференције били су једногласни у оцени да је Први светски рат постао општа трагедија, која је однела животе милиона људи. Све то довело је и до трагичних друштвених и економских последица и ненадокнадивих губитака. Усвојена је заједничка декларација као завршни документ.

ИСТОРИЈА НА ЛИЦУ МЕСТА

Учесници Међународне конференције, одајући почаст жртвама Првог светског рата, положили су венац на споменик Незнаном јунаку на Авали.

Пловећи бродом око Београда научници, експерти и представници ветеранских удружења из 20 земаља имали су и својеврсни час из историје. Предочена су им места где су се одвијале борбе током Првог светског рата, положај одакле је мајор Драгутин Гавриловић одржао беседу, која се изучава у многим војним академијама широм света и одакле је дејствовала аустроугарска морнарица.

Споменимо неколико важних чињеница које су у излагањима истакли научници. Аустроугарска монархија налазила се пред распадом. Народи који су живели у црно-жутој монархији желели су слободу и самосталност. Анексија Босне и Херцеговине била је нелегитимна. Одговорност за рат се, сто година касније, пребацује на жртве, да би се оправдали изазивачи. Атентат Гаврила Принципа на престолонаследника Фрању Фердинанда настоје да прогласе главним узроком рата, не само Првог него и Другог. Одговорност за рат приписује се, упркос аргументима који доказују праву истину, Србији. Србија се исцрпљује економски и у балканским ратовима, а Немачка користи Аустроугарску за продор на исток.

На крају Конференције, учесници скупа су се обратили шефовима држава, влада, друштвеним, ветеранским и омладинским организацијама и светској јавности поруком која је у савременим условима веома актуелна – да спровођењем научне анализе узрока почетка рата и његових последица извуку поуке и учине све што је могуће да се не допусте савремени ратови и војни конфликти, који ће бити реална претња постојању савремене цивилизације. ■

Звонимир ПЕШИЋ

Ноћ музеја 2014.

Дом Војске Србије

СЛИКАРСКИ ПОТПИСИ

ФИЛТРИРАНЕ ОМИЉЕНОСТИ

Ценим да ће посетиоци морати унапред да се одлуче шта да посете а шта да пропусти. Неће им бити лако с обзиром на то да је програм који смо направили овог пута заиста изванредан, рекла је у саопштењу за медије Ана Јовановић, оснивач „Ноћи музеја“. Било са списком филтрираних омиљености или крећући се насумичним путањама, још једне мајске ноћи, од шест поподне до два ујутру, по диктату слогана те манифестације – добро ћемо се проводити у музејима.

Ко остане будан 17. маја, откриће Илију Босиља, једног помало запостављеног шидског сликара, насмејаће се пластичним тродимензионалним карикатурама Лије Обреновића, испратиће развој пиштоља од 16. до 19. века, подсетиће се неких болних датума, 100 или свега 15 година уназад... Та шетња тек је делић оног што нам „Ноћ музеја“ и војне установе културе овог пролећа поклањају. А за све то довољна је само једна карта и, наравно, добар план, јер неписано је правило – због различитих разлога у „Ноћи музеја“ баш сви су заљубљеници у уметност.

У „Ноћи музеја“, слободно би се могло рећи, Дом Војске Србије у Београду већ традиционално излаже платна у разноликим шидским нијансама. Шид је изнедрио двојицу великана српског сликарства – Саву Шумановића и Илију Башичевића Босиља. Историчар уметности Војислав Ј. Ђурић, у монографији посвећеној Босиљу, написао је: „Два исписника су уметност схватили на различите начине: Сава Шумановић је париске погледе донео у Шид. Илија Босиљ је шидске разнео широм света. Сваки је у свом уметничком роду досегао истинске врхунце.“

Припремила Драгана Барјактаревић

Посетиоци Дома Војске у овогодишњој „Ноћи музеја“ имаће јединствену прилику да виде 56 слика Илије Босиља из фонда Музеја наивне уметности „Илијанум“ из Шиде. У поставци ће бити представљена дела из циклуса: „Библија“, „Фантастика“, „Илијада“, „Птице“ и „Звери“. Све слике представљају уметникову бесконачну имажинацију, али и својеврсну критику људске глупости, дволичности и лицемерја, спаковану у дубоке слојеве алегорије.

Босиља су 2007. године у Лондону међународни експерти за ликовну уметност XX века уврстили у педесет најзначајнијих уметника света наивне, маргиналне и арт брут уметности. Неко ће се заљубити у његове слике, неко ће бурно негодовати, али оно што је извесно, нико неће изаћи из Велике галерије Дома Војске равнодушан.

Читање линије

Након репрезентативних изложби слика и скулптура, Дом Војске износи пред публику и богату колекцију графика које ризични у свом фонду. У Малој галерији, скупљени под насловом „Читање линије“, заједно ће бити изложени графичких листови – они ангажовани и друштвено одговорни и они други, растеређени озбиљних социјалних порука, мекши, поетски.

САМО У „НОЋИ МУЗЕЈА“...

Гости Дома Војске у Београду моћи ће да уживају у још једној изложби. У атријуму Свечане сале биће приказане тродимензионалне карикатуре познатих личности из јавног живота, чији је аутор Миливоје Лија Обреновић, карикатуриста из Крагујевца. Трећа димензија је мост између две врсте уметничког изражавања – слике и пластике. Сви елементи карикатуре који су уобичајени у дводимензионалној појави, прецизно се преносе и чувају додавањем треће димензије. Лија Обреновић ће, у току „Ноћ музеја“, на лицу места демонстрирати израду 3D карикатура.

И ове музејске ноћи свечани салони Дома Војске Србије традиционално се отварају за посетиоце. Овога пута моћи ће да виде нову сталну поставку уметничких дела из збирке Дома Војске која до сада углавном нису излагана. А свечану салонску атмосферу употпуниће наступ камерног састава Уметничког ансамбла Министарства одбране „Станислав Бинички“.

„У графичкој збирци Дома Војске Србије налази се неколико стотина радова. Најстарији рад је графички лист Бошка Карановића из 1954. године, а најмлађи је с краја прве деценије овог века. За ову прилику направљена је селекција у којој су своје место нашле графике оних аутора који су првенствено обележили југословенску уметност педесетих, шездесетих и седамдесетих година 20. века и неколико аутора који се сматрају репрезентима српске уметности новијег периода“, написала је у уводном тексту каталога Оливера Вукотић, имајући на уму имена као што су Бранко Шотра, Ђорђе Андрејевић Кун, Драгослав Стојановић Сип, Божидар Јакац, Анкица Опрешних, Рико Дебењак, Сафет Зец, Едо Муртић, Бошко Карановић, Франце Михелич и други еминентни ликовни ствараоци са некадашњих југословенских простора.

Детаљније ишчитавање графика или зазирање у Босилову машту посетиоци ће моћи да понове још који пут, све до 14. јуна, до када трају обе изложбе. ■

НЕДЕЉА МУЗЕЈА

А оне који преспавају „Ноћ музеја“, од 18. до 25. маја чека „Недеља музеја“ коју организује ICOM (International Council of Museums). Тема која ће обележити ту недељу дана гласи: „Музејске збирке повезују људе“, наслов који се уопште може применити на излагачку делатност Дома Војске. Овога пута у вези су гостујућа и домаћа збирка, Шид и Београд, алегоријско и конкретно. Уосталом, и само уметничко дело је посредник између ствараоца и посматрача.

Приче из патине

Историја проговара на разне начине. Свуда око нас су приче, само ако смо спремни и стрпљиви да их откривамо. Они који одлуче да мајску ноћ проведу у шетњи по Београдској тврђави биће у прилици да ишчитају историју развоја европског друштва, економије и привреде, не отворивши ниједну књигу, већ пратећи приче скривене у патини старог пиштоља.

Кад сат на Сахат-кули на Калемегдану откуца тачно 18 часова, звуци фанфара означаће да је „Ноћ музеја“ у Војном музеју свечано отворена и да посетиоци могу да крену у необична ишчитавања прошлости – без књига и слова, већ кроз додир са музејским предметима, јер сваки тај предмет сведок је неке мање или веће историје.

Војни музеј основан је 22. августа 1878. године, Указом кнеза Милана Обреновића са циљем прикупљања предмета из наше ратничке прошлости. Током 136 година постојања музеј је израстао у значајну културну институцију са фондом од преко 32 хиљаде историјских предмета. Сви ти експонати – живописне мапе, слике, фотографије, војна техника и опрема, представљају опипљиву војну историју Срба, од насељавања Словена на Балканско полуострво до 20. века.

У „Ноћи музеја“, у галерији Војног музеја биће приказана најатрактивнија музејска збирка „Западноевропско оружје и опрема до 19. века“. Збирка садржи 116 пиштоља, а поставку чине 24 примерка који се издвајају квалитетом израде. Изложени примерци израђени су у радионицама најбољих европских мајстора и уметника свог доба. А посебно је занимљив њихов утицај на пиштоље са Балкана, који је тада био под влашћу Османлија. Постепено те мале радионице уступиће место великим фабрикама за масовну производњу пиштоља, онаких какве их данас познајемо. Пиштољи поред тога што омогућују посетиоцу да испрати развојни пут оружарства на овим просторима од 16. до прве половине 19. века, као важан део цивилизацијског наслеђа, пружају и увид у ширу слику развоја европског друштва, економије и привреде.

Поред пиштоља биће изложене и три оригиналне графике на којима су приказане неке од најзначајнијих битка 18. и 19. века као и седам репродукованих графика, цртежа и мапа које илуструју начин производње и употребе пиштоља. Изложбу прати и мултимедијална презентација. ■

Музеј ваздухопловства

Небо над српским фронтом

„Ноћ музеја“ ове године у Музеју ваздухопловства биће обележна болним датумима. Навршава се 100 година од почетка Првог светског рата и 15 година од НАТО бомбардовања. Јубиларни наратив присутан је свуда. Само сада из једне другачије перспективе – са крила борбене летелице.

Музеј ваздухопловства скрајнут је са централне ноћне музејске путање. Но, богат и увек занимљив програм, за оне који не траже изговоре, учине ту удаљеност прилично неосетном.

Централна тема у „Ноћи музеја“ посвећена је стогодишњици од избијања Првог светског рата и небу над српским фронтом. Краљевина Србија ратовала је против Аустроугарске и других централних сила од 28. јула 1914, када јој је аустроугарска влада објавила рат, па све до капитулације Аустроугарске, 3. новембра 1918. године. Србија у рат улази са формираном авијацијом и искусним авијатичарима који су учествовали у сукобима, летели авионима и дали свој допринос победи у Великом рату. Посетиоци „Ноћи музеја“ могу видети преглед летелица које су учествовале у рату заједно са Српском војском.

Занимљив сегмент „ноћне“ поставке чине и падобрани – јер ко лети тај треба и безбедно да се врати на земљу. Падобрани поред тога што су практична потреба, данас представљају и посебан вид забаве. А посетиоци ће моћу да испрате развој падобранства као посебан сегмента ваздухопловства и ваздухопловног спорта. ■

МЛАДИ КУСТОСИ

У оквиру те теме, посетиоци ће имати прилику да виде и ученичку изложбу која је остварена у оквиру пројекта „Млади кустоси“, а представља рад матураната Седме београдске гимназије. Изложба презентује Први светски рат у очима ученика који су стечено знање, своје умеће и креативност, преточили у изложбене панове.

БЕОГРАД 1999.

У духу значајних годишњица, додатни садржај који ће бити представљен на сталној поставци музеја јесте изложба фотографија групе аутора под називом „Сведочења – Београд, пролеће 1999. године“. Представљене фотографије бележе тренутке из времена НАТО агресије и без коментара говоре много о немилим догађајима. Након 15 година од рата, дужност нам је и обавеза да се сећамо.

Обележено 15 година од погибије пилота пуковника Миленка Павловића Јунак слободног неба

Као и претходних 14 година, дан погибије ратног команданта 204. ловачког авијацијског пука Миленка Павловића обележен је низом догађаја и манифестација у Осечини, Ваљево, селу Бујачић и Горњем Црниљеву, 3. и 4. маја.

У галерији у Осечини отворена је изложба макета и ваздухопловних предмета коју је отворио, у име министра одбране, помоћник за људске ресурсе Милош Јанковић, а присутне је кроз поставку провео капетан Дарко Николић из 890. мешовите хеликоптерске ескадриле.

Након полагања венаца на гробно место пуковника Павловића на Бежанијском гробљу у Београду, припадници 204. ваздухопловне бригаде, одржали су „Отворени час“ у Основној школи „Браћа Недић“.

Комеморативна академија под називом „Плава линија живота“ одржана је у Дому културе у Осечини, на којој је изведен пригодан програм и приказан филм „Лет у смрт“ у реализацији РТС-а. Присутнима су се обратили председник општине Осечина, Ненад Стевановић и командант 204. ваздухопловне бригаде бригадни генерал Предраг Бандић.

У Горњем Црниљеву, родном месту пуковника Павловића, служен је парастос погинулима и положени су венци на спомен-обележје Миленку Павловићу, а медицински тим 204. ваздухопловне бригаде реализовао је акцију „Војни лекар на селу“.

У Ваљевоу је, на Тргу Светог Николаја, изведен пригодан програм и положени венци на спомен обележје Миленку Павловићу. У име команданта ВиПВО присутнима се обратио пуковник Гордан Павловић.

Дводневне комеморативне свечаности у част потпуковника Миленка Павловића завршене су парастосом и полагањем венаца у селу Бујачић, надомак Ваљева, на месту пада авиона, у присуству породице, родбине, пријатеља и бројних поштовалаца.

Миленко Павловић рођен је 5. октобра 1959. године у Горњем Црниљеву. Завршио је војну гимназију „Маршал Тито“ у Мостару, а Ваздухопловну академију у Задру. Командант 204. ловачко авијацијског пука постао је 1998. Погинуо је 4. маја 1999. у неравноправној борби са НАТО авијацијом изнад родног краја. Постхумно је одликован Орденом за храброст и Златном летачком значком. ■

И. САЛИНГЕР

„Отворени дан“ на нишком аеродрому

29

На нишком војном аеродрому одржана је акција „Отворени дан“ у организацији 98. ваздухопловне бригаде. Приказан је део ратне технике, рад службе трагања и спасавања и могућности хеликоптера „газела“ и Ми-8 и школског авиона „утва-75“, док су припадници 63. падобранског батаљона Специјалне бригаде извели демо-скокове и приказали савремено наоружање.

Заменик команданта 98. ваздухопловне бригаде пуковник Дејан Васиљевић демонстрирао је оспособљеност пилота на школском авиону „утва-75“, који се користи у селекцији пилота за почетну летачку обуку.

– Право је задовољство видети на нишком аеродрому оволико љубитеља ваздухопловства, а поготово нам је драго дружење са младима и децом, који су, по правилу, наша највернија публика – каже пуковник Васиљевић. ■

„Отворени дан“ у Речној флотили

Припадници Речне флотиле организовали су у новосадској касарни „Александар Берић“ акцију „Отворени дан“, на којој су приказали део својих средстава, попут понтонских чланака, реморкера, десантних чамаца и амфибијских транспортера намењених за савлађивање и премештавање водених препрека, наоружања ронилаца, а Макетарски клуб Нови Сад, у оквиру дугогодишње сарадње с Речном флотилом, изложио је бројне макете авиона, тенкова и бродова. Организована је и кратка пловидба Дунавом на речном миноловцу. Међу посетиоцима били су и ученици 39. класе Војне гимназије. ■

ТЕМА

Субвенционисано стамбено кредитирање припадника Војске

Ризик с којим се боље живи

30 ■

15. мај 2014.

Да ли је позајмица на двадесет или тридесет година за куповину стана данас добра одлука или коцка – питање је с којим се суочава већина, нарочито младих официра и подофицира. Судаћи према интересовању за тај вид обезбеђивања крова над главом, већина, ипак, верује себи и држави којој служи.

Снимила Д. СТЕФАНОВИЋ

Није прошло ни пуне три седмице од дана када је Национална корпорација за осигурање стамбених кредита озваничила почетак пријема захтева професионалних војних лица, а већ је сав новац предвиђен за субвенције био резервисан! Као и прошле године, стотине официра и подофицира који су планирали да поднесу захтев за одобрење субвенционисаног стамбеног кредита или су га поднели прекасно, мораће да сачекају одлуку Владе којом ће се одобрити нова средства за ту намену.

Основни разлог огромног интересовања војних лица за такав вид стамбеног збрињавања лежи у чињеници да, према постојећем Правилнику, изузетно мали број старешина може доћи до „стана у закуп на неодређено време“. То нарочито важи за млађе припаднике Војске, чији оптимизам свакако не може бити подупрт бројним примерима старијих колега, који станове „чекају“ и по више од две деценије. С друге стране, услови под којима се, у овом тренутку може добити „војни стамбени кредит“ повољнији су од свих других сличних позајмица доступних на банкарском тржишту. Ипак, сви они који се одлуче да у наредних двадесет или тридесет година отплаћују сопствени стан, треба озбиљно да размотре тешкоће и ризике који их на том путу очекују.

Програм оправдао себе

Помоћник министра за буџет и финансије Србислав Цвејић каже да је Програм субвенционисаног стамбеног кредитирања од 2008. године до данас „преболео дечије болести“ и доказао да има смисла.

– Буџетом за 2014. годину планирано је 345 милиона динара за субвенционисање стамбених кредита за професионалне припаднике Војске Србије. Као и претходне године, за двадесетак дана сва та средства била су већ резервисана. Многи у систему препознали су да је то добра прилика да стекну кров над главом и, судаћи по брзини којом су аплицирали за

Србислав Цвејић

кредите, већ су били у „ниском старту“ – каже Цвејић.

Према његовим речима, требало је две године да се припадници Војске одваже да у већем броју подносе захтеве за субвенционисане стамбене кредите. Помоћник министра каже да је 2008. године, када је Програм покренут било одвојено чак милијарду динара, али да је утрошено тек око 67 милиона. Интересовање за тај вид стамбеног збрињавања било је релативно мало због, како наводи саговорник, очекивања многих да ће стан стећи доделом у закуп на неодређено време и каснијим откупом.

– Да је те, прве, године одзив био већи, вероватно се не би догодило да Влада следеће године средства за ту намену ограничи на 150 милиона динара, од којих, опет, није утрошено ни 35 милиона. Тек 2010. године бележимо значајнији раст потражње за субвенцијама, када је од планираних 200 милиона динара потрошено готово све. Од 2011. на овамо, сваке године Програм субвенционисаног стамбеног кредитирања предвиђао је између 300 и 400 милиона динара и сваки пут су та средства реализована у потпуности, и у веома кратком року. Судећи према потражњи, у овом тренутку би и знатно већи износ вероватно брзо био потрошен – објашњава Цвејић.

Корист система и појединца

Уколико упоредимо услове стамбеног кредитирања које банке нуде осталим грађанима и услове „војног субвенционисаног кредита“, на први поглед примећујемо предности које могу искористити официри и подофицири. Пуковник др Саша Трандафиловић, начелник Управе за буџет, каже да на банкарском тржишту тренутно не постоји нижа каматна стопа од оне коју предвиђа Програм субвенционисаног стамбеног кредитирања.

– Услов који смо поставили банкама за учешће у Програму био је да каматна стопа не прелази вредност шестомесечног еурибора увећаног за 3,5 одсто. И те услове, ове године прихватиле су Сосијете женерал банка и Аик банка. У овом тренутку то износи нешто мање од 4 одсто камате годишње, што је најјефтиније од свих кредита који се тренутно нуде на банкарском тржишту Србије. Друга важна ставка Програма јесте да корисник кредита не мора да има учешће, односно, уколико му је проценат субвенције мањи од 20 одсто потребно је да уплати само разлику која не може бити већа од пет одсто – објашњава пуковник Трандафиловић. Он напомиње да се кредит може отплаћивати до 70. године живота, а да некретна која се купује не мора бити новоизграђена, што је био услов код „цивилних“ субвенција, које је нудила држава претходних година.

Погодност која у великој мери мотивише професионалне припаднике Војске Србије да узимају субвенционисане кредите јесте и што у наредних 20 година задржавају право на накнаду дела трошкова за решавање стамбеног питања, а то „покрива“ део месечних обавеза према банци.

– Нема сумње да се сваком припаднику Војске више исплати да добије стан у закуп и да га касније отплати. Та рачуница је једноставна. Али, ако се зна да је станова за поделу веома мало спрам потреба које се исказују, многи се, имајући у виду погодности о којима смо говорили, одлучују да подигну кредит и на тај на-

чин реше стамбено питање – каже начелник Управе за буџет.

И држава у свему томе има интерес. Према Трандафиловићевим речима уласком у дугорочни кредитни аранжман са припадницима система одбране, држава их, на неки начин, обавезује на верност због погодности које би као корисници субвенционисаних кредита изгубили ако напусте професионалну војну службу. С друге стране, систем одбране стимулише младе људе да заснивају породице и имају децу, јер су им, у том случају, и припадности веће.

– Суштина јесте у томе да држава током 20 година „дозира“ помоћ људима који су узели кредит, док они ма којима се додели стан у закуп и омогући откуп по знатно повољнијим ценама од тржишних, помоћ даје једнократно и нема механизам да такве људе након откупа задржи у војној служби. Ако знамо да је, угрубо речено, за трособан стан у насељу „Степа Степановић“ за откуп потребно уплатити тридесетак хиљада евра, јасно је да би неки те станове могли продати за далеко већи новац и на тај начин чак и профитирати. Нисам сигуран да је то сценарио који би систем одбране желео – објашњава пуковник Трандафиловић.

Пуковник др Саша Трандафиловић

Војници уредне платише

Око 70 одсто војних субвенција, од 2008. године када је Програм покренут, реализовано је преко Сосијете женерал банке. Какав је однос те банке према клијентима из система одбране и какве су перспективе питали смо Пјера Боска, члана Извршног одбора у Србији, задуженог за послове са становништвом.

Сосијете женерал банка има веома позитивна искуства у сарадњи с Министарством одбране и клијентима који из њега долазе.

– Наша банка је у Програм субвенционисаних стамбених кредита за професионална војна лица укључена од 2008. године. Са задовољством могу да кажем да је око 70 одсто одобрених војних субвенција у Србији, одобрено управо у Сосијете женерал банци, што нас позиционира као лидера на тржишту у делу субвенционисаних стамбених кредита за професионална војна лица. И ове године потписали смо уговор с Националном корпорацијом за осигурање стамбених кредита (НКОСК) и Министарством одбране о дугорочном кредитирању професионалних војних лица – каже Боск.

Према речима нашег саговорника, Сосијете женерал банка није има-

Пјер Боск

ла негативних искустава од када је ушла у Програм субвенционисаних стамбених кредита за професионална војна лица.

– Надам се да је задовољство обострано, јер су наши клијенти веома одговорни, уредни у отплати, а о задовољству услугама банке можда најбоље говори управо број клијената који су се, између свих других банака, ипак определили за Сосијете женерал.

Пјер Боск сматра да услови по којима професионална војна лица добијају субвенционисане стамбене кредите, сами по себи – представљају

повољност, јер их одобравају по изузетно конкурентним условима.

– Да прецизирам, услове нисмо одређивали ми као банка, већ су их дефинисали Влада, Министарство одбране и НКОСК. Сосијете женерал банка понуду је увек кројила у складу са специфичним захтевима наших клијената, спремни смо да размотримо сваку сугестију, али треба имати у виду да услове за ову врсту дугорочних кредита једноставно нисмо у позицији да променимо на било који начин. Ипак, ми смо банка оријентисана на клијенте, дубоко смо свесни актуелног тренутка, тако да смо за сва професионална војна лица која можда нису аплицирала за субвенционисане стамбене кредите, или из неког разлога нису могла да испуне услове за њих, као и за све запослене у Министарству одбране и Војсци Србије до 30. јуна обезбедили веома повољне услове за комерцијалне стамбене кредите – истиче Боск.

Сосијете женерал банка запосленима у Војсци Србије и Министарству одбране, без обзира на то да ли су цивили или војна лица, нуди стамбене кредите с каматном стопом од 3,9 одсто плус вредност шестомесечног еурибора.

Ризик од варијација курса евра и еурибора јесте оно што највише плаши садашње и будуће кориснике стамбених кредита. Пјер Боск сматра да нема разлога да се грађани плаше великих осцилација у износу месечних рата јер су, како каже, оне већ извесно време стабилне и то захваљујући не само еурибору, већ и стабилности курса домаће валуте.

– Еурибор је близу историјског минимума и није реално очекивати да ће падати и даље. Кретање камата на кредите индексираних у еврима зависиће, као и до сада, од неколико фактора, који укључују и ризик земље, висину обавезне резерве, тржишна кретања, ризик пословања и кредитну способност клијената. Чињеница јесте да цена по којој се банке које послују у Србији задужују није ниска јер извори и даље нису јефтине. Када привреде европских земаља ухвате озбиљнији залет и када привредни

ХИПОТЕКЕ СЕ РЕТКО АКТИВИРАЈУ

У Сосијете женерал банци су нам рекли да је од 70.000 стамбених кредита, колико је банка од 2004. године одобрила грађанима Србије, активирано тек двадесетак хипотека, што је мали проценат. Од 2008. године, када је та банка почела да даје стамбене кредите војним лицима, није било случајева да се некоме од њих због кашњења у отплати активира хипотека и одузме стан.

– Трудимо се да имамо непосредан однос са нашим клијентима. Уколико приметимо да постоји проблем у плаћању рата кредита, ми контактирамо клијента и покушамо да заједнички пронађемо начин како да решимо проблем. У зависности од случаја до случаја проблем се може решити привременим пролонгирањем отплате рата или рефинансирањем неких других кредитних обавеза – каже Пјер Боск, члан Извршног одбора Сосијете женерал банке, и додаје да су искуства са клијентима из Министарства одбране крајње позитивна.

– Војску сматрамо озбиљном институцијом. Када Министарство одбране нешто обећа, ми се на то можемо ослонити, јер нас досадашња пракса на то упућује. Реч је о односу високог поверења – истиче Боск.

ЦЕНА НЕКРЕТНИНА КАО ПРЕ 2008.

Власник агенције за промет некретнина „Цветковић-Рошков“ Мирослав Цветковић каже за „Одбрану“ да се цена некретнина, нарочито када је реч о Београду, вратила на исти ниво од пре пролећа 2008. године.

– Могло би се рећи да су се цене квадрата у главном граду вратиле на ниво од пре шест година. У међувремену, оне су доживеле експоненцијални раст, а затим и нагли пад, од када је наступила економска криза. Цена квадрата стана новије градње у близини Београдске арене достигла је и 2.500 евра, док је данас могуће купити такве станове и за мање од 1.800 евра по квадратном метру – каже Цветковић.

За професионална војна лица, ипак, много су атрактивније мање скупе локације, па Цветковић напомиње да се станови на неким деловима Звезда-ре, Бањице и Чукарице могу пазарити за 1.000 до 1.100 евра по квадрату, док је цена на неким мање атрактивним локацијама и нижа од 1.000 евра.

У огласима се станови у Новом Саду углавном крећу између 800 и 1.500 евра по метру квадратном, у Нишу су нешто јефтинији, док се у мањим градовима станови и куће могу купити и упола јефтиније него у престоници.

Стање на тржишту некретнина у овом тренутку погодује купцима и пружа им могућност да за исти новац, као пре три или четири године, купе веће станове, на бољим локацијама. Нарочито добру куповину могу остварити професионални припадници Војске који службују у мањим гарнизонима, јер месечне трошкове кредита готово у потпуности могу покрити накнадом коју за ту намену добијају.

раст достигне некадашњу стопу, реално је очекивати и да еурибор почне да расте. Ипак, за то је потребно неколико година, и не треба плашити грађане неоснованим тврдњама да ће прогнозирано скок бити моменталан. Пред нама, као и пред целом Европском унијом је период од две до три године у којем ће расти еурибор. У случају да се позитивне прогнозе око изласка из глобалне кризе остваре, тај раст ће бити постепен. За то време ће и српска привреда почети да се опоравља што ће, наравно, резултирати и реалним повећањем зарада, тако ће и рате на кредите индексирати у еврима, иако очекивано мало више, бити подношљиве – каже Боск.

Немилосрдне таксе

Процес добијања субвенционисаног стамбеног кредита није нимало једноставан и подразумева прикупљање низа докумената за потребе администрације банке и надлежних служби Министарства одбране. Поред тога, пре подношења захтева за кредит, потенцијални клијент мора пронаћи одговарајућу некретнину и

потписати предуговор са продавцем. У пракси се показало да потрага за станом или кућом која има „чисту“ документацију може бити веома стресна. Службеници банке ће сваком потенцијалном купцу рећи да је процедура одобравања кредита и само одобрење много извесније уколико се купује укњижена некретнина. Станови у изградњи такође се могу купити, али за њих је потребно прикупити више документације, а надлежне службе банке знатно опрезније проверавају сваки детаљ везан за легалност таквих некретнина, што успорава одобрење кредита.

Надлежни у Министарству одбране више пута су апеловали на све професионалне припаднике који аплицирају за кредит да не дају капару за стан јер је било случајева да одговор банке или Националне корпорације буде негативан, па да им капара „пропадне“. С друге стране, већина продаваца очекује да им се део цене исплати унапред, јер су свесни да ће на исплату чекати најмање месец и по. У том процепу свако мора да се ослони на сопствене

преговарачке способности и делимично на добру срећу.

Купци станова на кредит, пре уласка у процедуру треба пажљиво да се распитају с којим трошковима би могли да се суоче у току самог одобравања кредита или непосредно после тога. Наравно, трошкови зависе од много фактора, а пре свега од цене некретнине, односно износа кредита који се узима, али и локације, односно града у коме се стан налази.

Највеће ставке у рачуници додатних трошкова су – полиса осигурања НКОСК која, у зависности од низа фактора, може износити од неколико стотина до више од две хиљаде евра, затим трошак одобравања кредита банке који обично износи 0,5 одсто износа кредита, овера купопродајног уговора која кошта неколико десетина хиљада динара и упис хипотеке. Тај последњи трошак од јануара ове године је нарочито поскупео, па ако укупан износ кредита премашује 6 милиона динара Катастар ће наплатити таксу у износу од 50.000 динара, а уколико је кредит мањег износа, купац ће морати да плати „само“ 20.000. Сем наведеног, клијент ће морати да осигура живот и некретнину винкулирано на банку, што ће га у просеку коштати између 15 до 25 евра месечно до краја периода отплате.

Податак да је за 20 дана „плануло“ свих 345 милиона предвиђених за субвенције довољно говори колики проценат припадника Војске би посегнуо за куповином стана путем кредита. Нема сумње да је свако пре такве одлуке размотрио све ризике с којима се суочава. Питање с којим ће се надлежни у Министарству одбране у будућности сигурно сусретати јесте како, у случају већих курсних осцилација или скока вредности еурибора, штитити стандард припадника који су се определили за дугорочне стамбене кредите, индексирани у страниј валути.

Они који су се, поред свих стрепњи, ипак одлучили да подигну кредите и стекну кров над главом, верују да се с тим ризиком ипак лакше живи. Лакше него с јаловом надом. ■

Александар ПЕТРОВИЋ

Прво гађање на стрелишту ОКЛОПНИХ ЈЕДИНИЦА

Начелник Генералштаба генерал Љубиша Диковић присуствовао је првом показном гађању из тенковског наоружања на обновљеном минијатурном стрелишту оклопних јединица „Бубањ поток“, које је после више од две деценије поново у функцији.

Према речима потпуковника Горана Јовановића из Команде за обуку, обновљено стрелиште је јединствено у систему одбране, а од следећег месеца на њему ће се обучавати припадници Копнене војске и кадети Војне академије.

– Стрелиште омогућава припрему гађања наоружањем оклопних јединица, након којих извршиоци иду на следећи, сложенији ниво обучавања, на школска гађања на полигону „Орешац“, која се изводе на стварним даљинама и уз употребу бојеве муниције. Оспособљавањем овог стрелишта, број дана боравка на „Орешцу“ је упо-

ла смањен, нема више потребе за трошењем погонског горива, јер су тенкови овде прикључени на електро-мрежу, а штедиме и експлоатационе ресурсе тенка – истакао је потпуковник Јовановић.

На овом стрелишту, на коме љуљајуће платформе симулирају кретање тенка, а реални циљеви су десето-струко умањени, две посаде су извеле гађање из спрегнуте пушке 5,6 милиметара на тенковском топу 125 mm тенка М84, на покретним, непокретним и тренутним циљевима.

Вежби су присуствовали и заменик команданта Команде за обуку генерал-мајор Млађен Нишевић, као и представници Команде за обуку, Копнене војске и Војне академије. ■

Б. МИЉИЋ
Снимио Ј. МАМУЛА

Међународно признање „Застава филму“

Војнофилмски центар „Застава филм“ добио је награду на Међународном фестивалу документарног филма „Златна буклија“, за филм „Голија, скривени бисер“, који је настао у ко-продукцији „Заставе“ и „Либра филма“ из Београда. Филм је награђен за упечатљив временски приказ планине и склад филмске фотографије и музике. Редитељ филма је Младен Велимировић, а сниматељ из „Застава филма“ је Жарко Пекез.

Међународни фестивал у Великој Плани покренут је на иницијативу АПП

„Шумадија филм“ 2006. године, са циљем да подстакне продукције и ауторе да стварају и негују документаристику.

Награду је, у име продукцијских кућа и аутора, примио директор ВФЦ „Застава филм“ потпуковник Мате Вујновић.

– Традиција учешћа „Заставе“ на „Златној буклији“ датира од оснивања фестивала и већ шести пут учествујемо и освајамо награде – рекао је потпуковник Вујновић. ■

С. АНЂЕЛКОВИЋ

Дан Центра за обуку ЛОГИСТИКЕ

35

У касарни „Цар Лазар“ у Крушевцу одржана је свечаност поводом 4. маја – Дана Центра за обуку логистике, којој је присуствовао и заменик команданта Команде за обуку генерал-мајор Млађен Нишевић.

Командант Центра за обуку логистике потпуковник Јадранко Дивјак рекао је да је у Центру, у оквиру реализације обуке кадра техничке, саобраћајне, интендантске, санитарске и ветеринарске службе, у протеклих годину дана обучено више од 2.000 лица и нагласио да су припадници Центра пружили значајну помоћ цивилном становништву у гашењу пожара на Тари и водо-снабдевању Ужича. ■

Обележен Светски дан сестара

Поводом Светског дана сестара, а у оквиру обележавања јубилеја 170 година рада Војномедицинске академије, 12. маја свечано су уручена признања најбољим медицинским сестрама у 2013. години.

У поздравној речи, заменик начелника ВМА пуковник проф. др Драган Динчић, истакао је допринос сестринске професије раду и угледу ВМА.

Главна сестра ВМА Верица Миловановић, која је уједно и председница Удружења медицинских сестара, техничара и бабица Србије, упознала је присутне са историјом сестринства у Србији и у војном санитету.

Признање за сестру године ВМА за 2013. годину понела је главна сестра Клинике за психијатрију Весна Цмиљанић. За најбољу сестру у Групи хируршких клиника проглашена је Бојана Којчић из Клинике за анестезиологију и интензивну терапију, најбоља сестра у Групи интерних клиника је Надица Влајић из Клинике за ургентну интерну медицину. Најбоља сестра Специјалистичке поликлинике је Радмила Лацмановић, а најбоља сестра центара ВМА је Зорица Танасић из Националног центра за контролу тровања. ■

Српски и француски мировњаци у Либану

Савезници за сва времена

Како се чувају успомене на ратне другове показали су својим примером француски војници у мировној операцији Уједињених нација у Либану. Током мултинационалне вежбе припадници француског контингента изричито су тражили да буду раме уз раме са српским војницима.

Разлог за овај помало неуобичајен потез јесте медаља којом је краљ Александар Карађорђевић још 1930. године одликовао француску јединицу. Нису Французи заборавили ни српску војску ни почаст коју им је указао краљ. Њихов 93. брдски артиљеријски пук, међу бројним француским одликовањима и признањима, посебно је поносан на југословенску Споменицу на рат ослобођења и уједињења 1914–1918. којом се за ратно савезништво захвалио југословенски краљ.

Грамата са Александровим потписом и данас стоји на почасном месту у касарни у Варсу надомак Гренобла, а француски артиљерци поносно је показују гостима свог гарнизона.

Споменица којом је за ратно савезништво захвалио југословенски краљ Александар Карађорђевић

ЗАЈЕДНИЧКО ВОЈЕВАЊЕ

Успомене из заједничког војевања у Великом рату још су живе у француској војсци. Унуци браће по оружју са Кајмакчалана, Доброг поља, Ветерника и Ђурковог камена, спојили су се на далеком Медитерану. Ратно другарство Француза са Моравцима, Шумадинцима, Дринцима и Тимочанима ушло је у анале регименте која је и данас једна од ударних снага француске војске.

Случај и војничка срећа учинили су и да командир групе, француски поручник, део школовања проведе у Београду. Учећи официрски занат четири месеца је 2010. године провео на Војној академији у Београду, где је боравио у оквиру размене студената.

– Није мала ствар када суверен стране државе одликује једну јединицу. То је част која се не заборавља – објаснили су Французи своју жељу да терет вежбе у далеком Либану поделе са официрима и војницима Војске Србије.

Није случајно југословенски краљ почаст одао баш 93. брдском артиљеријском пуку. Јединица чије је гесло „Стена и ватра“, одиграла је једну од најважнијих улога у бици на Кајмакчалану. На крилима паљбе француских топова, српски војници пробали су Солунски фронт и кренули у јуриш за ослобођење Србије. Врата победе отворена су на Добром пољу, месту које је златним словима уписано на листу победа француских артиљераца и 93. пука.

– Дирнути смо гестом француских војника. Жељом да буду уз припаднике Војске Србије показали су да поштују историју која нам је заједничка, али и да цене Војску Србије. То нам је утолико значајније јер ове године обележавамо век од почетка Првог светског рата у коме су се наше државе и војске заједно бориле – каже пуковник Миливоје Пајовић, начелник Центра за мировне операције Војске Србије и истиче да са Французима имамо изванредну сарадњу у међународним мисијама, у којима добијамо најбоље оцене.

Француске брдске артиљерце и припаднике Војске Србије у Либану спојила је застава Уједињених нација. Они су заједно са осталим члановима мисије UNIFIL задужени за контролу територије дуж „плаве линије“ која раздваја Либан од подручја Метула на северу Израела. Задатак наше пешадијске чете, која броји 130 људи, и 13 штабних официра, јесте организовање и спровођење моторизованих патрола борбеним и теренским возилима. Прва ротација наше чете приводи крају шестомесечну смену у овој мисији, а према плану у Србију се враћа 26. маја, када ће на положаје у Либану отићи нова чета српских мировњака. ■

Раде ДРАГОВИЋ

ВЕСТИ

37

>>> ЦРВЕНИ крст Војводине, поводом Светског дана Црвеног крста – 8. маја, доделио је признање за успешну сарадњу Првој бригади Копнене војске, које је примио заменик команданта пуковник Жељко Петровић. ■

>>> ПОВОДОМ Светског дана Црвеног крста – 8. маја и Националног дана добровољних давалаца крви – 11. маја, 224. центру за електронска дејства и Ваздухопловном заводу „Мома Станојловић“ додељена су признања Црвеног крста Земун. Мајору Дејану Ђурићу из 224. центра за електронска дејства уручена је захвалница за учешће у организацији пројекта „Дарујте срцем“. ■

>>> ПРЕДСЕДНИК Ватрогасног савеза Београд Зоран Јовановић одржао је предавање из области противпожарне заштите припадницима Централне логистичке базе и Војно-географског института. Представници цивилно-војне сарадње Генералштаба и Централне логистичке базе присуствовали су затварању кампа ватрогасног подматка „Златибор 2014“. ■

>>> ТЕНКИСТИ 15. тенковског и 16. механизованог баталјона и артиљерци 13. дивизиона самоходних вишецевних лансера ракета из Сремске Митровице организовали су акцију добровољног давања крви. ■

>>> КОМАНДАНТ 98. ваздухопловне бригаде пуковник Александар Бјелић уручио је донацију од 3.300 књига Основној школи „Драган Ђоковић Уча“ из Лађеваца. ■

>>> ПРИПАДНИЦИ Друге бригаде Копнене војске, у оквиру пројекта цивилно-војне сарадње „Војни лекар на селу“, пружали су лекарску помоћ мештанима села Источни и Западни Мојстир у општини Тутин. ■

>>> У ШУМАДИЈСКОМ селу Мало Крчмаре, у општини Рача, 250. ракетна бригада за противваздухопловна дејства извела је акцију „Војни лекар на селу“. Шеснаеста по реду акција коју бригада организује спроведена је у сарадњи с локалном самоуправом и локалним домом здравља. ■

>>> У САРАДЊИ са општином Мало Црниће, припадници Центра за обуку Копнене војске учествовали су у адаптацији и уређењу школског дворишта Основне школе „Ђура Јакшић“ у селу Врбница, која има свега шест ученика. ■

>>> ПРИПАДНИЦИ Мешовите артиљеријске бригаде и активисти нишке градске општине Црвени Крст и ЈКП „Медијана“ заједнички су уређивали простор око гробља у насељу Доњи Комрен. ■

>>> У САРАДЊИ са градском општином Врачар, припадници Гарде организовали су предавање за предшколце на тему „Комуникација деце са псима и заштита од паса луталица“. ■

Дом Војске Србије у Краљеву

Културно
СРЕДИШТЕ
ГРАДА

Домови војске су некада, у многим градовима Србије, били културни центри и места у којима су се одржавали разноврсни културно-забавни програми и спортско-рекреативни садржаји, не само за припаднике јединица у тим гарнизонима, већ и за остале грађане. Нажалост, у процесу реорганизације и рационализације система одбране, изгубили су своју основну и дугогодишњу намену, а смањивање броја запослених у њима довело је до сужавања активности које су обављали. С временом, сваки рад у домовима је замро, тако да су у већини гарнизона угашени, а зграде у којима су смештени предвиђене су Мастер планом за размену с локалним самоуправама, стамбени простор за потребе војске или за евентуалну продају.

Дом Војске у Београду претпотчињен је Медија центру „Одбрана“, Дом ваздухопловства у Земуну и Дом Гарде на Топчидеру бележе значајне активности, док остали домови војске функционишу у гарнизонима где су смештене команде бригаде Копнене војске – Нишу, Врању, Краљеву, Новом Саду и Панчеву.

Дом Војске у Краљеву издваја се последњих година значајним напорима да активира културно-забавни рад и сличне активности, како би та институција опет заузела место културног средишта у Краљеву и целокупном Рашком управном округу.

Повратак старог сјаја

Дом Војске Србије у Краљеву престао је да ради 2005. године и у наредних пет година у њему су се обављали само послови за специфичне војне потребе, док културних, забавних и образовних активности није било. Такво стање било је необично и грађанима Краљева, који су Дом памтили као култно место културних збивања. Ипак, 2010. године, Дом Војске у Краљеву се активира, а за његовог начелника постављен је Радослав Премовић, дотадашњи начелник Војничког клуба у касарни „Рибница“, који се скоро 25 година бави културом.

– Војнички клуб и Дом Војске имају сличне задатке само што је позиција Дома као институције културе израже-

Начелник Радослав Премовић

нија и што је он место где се сусрећу интереси војних и цивилних структура. У почетку је постојала стрепња да ли ће мо успети да вратимо Дом на оно место које је имао, пошто сам знао шта је раније значао за Краљево и гарнизон у том граду. Изазов је био велики, али сам веровао у себе и сараднике, тако да смо почели стрпљиво да радимо да бисмо Дому вратили стару славу и учинили да поново постане центар културних збивања. Наравно, пре тога је Друга бригада Копнене војске успела да за кратко време на згради Дома отклони оштећења која су била последица земљотреса и помањкања материјалних средстава – каже Премовић.

Начелник Радослав Премовић, културолог Олга Голубовић, домаћин Дома Дејан Дамјановић и професионални војници десетари Славиша Сеничић и Зоран Анђушић чине тим који је успео да само у 2013. години организује више од 70 јавних манифестација, које су окупиле око 1.500 учесника и 14.000 посетилаца. Они су, захваљујући изузетној сарадњи с институцијама културе у граду, Музејом, Архивом града Краљева, културним центрима „Рибница“ и „Стефан Немања“, Гусларским друштвом „Жича“, културно-уметничким друштвима „Абрашевић“, „Ризница“ и „Седам круна“, женском певачком групом традиционалног српског певања

ЧУВАР ТРАДИЦИЈЕ

Зграда Дома Војске у центру Краљеву има 1.960 метара квадратних, док је простор Дома величине 4.000 квадрата. У његовој непосредној близини су црква, музеј и Архив града Краљева, што је, свакако, срећна околност, јер Дом одлично сарађује с тим институцијама, поготово када је реч о обележавању значајних датума из историје српског народа и Војске. Дом се налази на једном од најлепших места у граду и саставни је део културног, историјског и верског средишта Краљева. Полифона (више-наменска) дворана Дома, с дубоком бином, има капацитет од 450 места, док се хол испред сале најчешће користи за изложбе.

„Тканица”, Средњом уметничком школом и Средњом музичком школом, али и осталим школама у Краљеву, стварали програме и остале културно-уметничке садржаје високе вредности у којима су бесплатно уживали сви они који су желели да оплемене своје слободно време.

Дом је брзо постао место окупљања припадника наше војске, чланова њихових породица и грађана Краљева. Комерцијална димензија није била у првом плану, мада не треба потценити више од 150 хиљада динара које је донело осам програма. Нема сумње да би и коришћењем ресторана Дома и његових осталих ресурса приход био позамашан, те да би се створили услови да Дом послује по самофинансирајућем принципу.

Мост поверења

У протеклој години у Дому Војске одржано је 11 предавања у области националне традиције и културе. Посебну пажњу привукла су предавања архивског саветника Милољуба Арсића о стогодишњици балканских ратова и изложба о том периоду с више од 150 експоната, док су у току припреме за обележавање Церске и Колубарске битке и Првог светског рата у целини. Велико занимање влада и за предавања на којима ће се разматрати односи Србије и Русије и Србије и Запада кроз историју. Девет културно-забавних програма, академија и приредби одржано је поводом Дана Војске Србије и пробоја Солунског фронта, а публику су одушевили и наступи културно-уметничких друштва „Абрашевић”, „Железничар”, „Рибница”, „Магнохром” и „Ратина”, те женског певачког друштва „Тканица” и солисткиње Јадранке Јагличић.

Припадници Војске, чланови њихових породица и грађанство су у великом броју посетили концерт класичне музике полазника Музичке школе из Краљева, фолклорне приредбе и концерт Уметничког ансамбла Министарства одбране „Станислав Бинички”. Треба поменути и представу за децу Народног позоришта из Краљева, под управом Биљане Констатиновић, и пет изложби уметника из окружења, међу којима су најзначајније професора и ученика уметничке школе из Краљева и хипер реалисте Драгана Рашка Милошевића.

У поменутиим активностима учествовало је 1.496 особа, док је Дом забележио посету од 14.650 људи. Не треба заборавити да су припадници Дома Војске играли значајну улогу и при дочеку страних делегација, различитим манифестацијама попут републичке смотре младих фурулаша и двојничара, сајма запошљавања, октобарских комеморативних свечаности и скупштина резервних војних старешина и удружења војних пензионера.

Рад Дома у Краљеву највећим делом отежава недовољна техничка опремљеност и неискоришћеност ресурса, мада Премовић и његови сарадници, уз свесрдну помоћ 20. командног батаљона и Команде Друге бригаде, чине све да унапреде техничке могућности, расвету и укупну функционалност Дома. Полифона сала је, на пример, у потпуности санирана, а недавно је Дом прикључен и на даљинско грејање, што омогућава организацију разноврснијих и сложенијих програма. ■

Зоран МИЛАДИНОВИЋ

ФЕСТИВАЛ „Пролеће у Београду”

Пошћуковник
Станислав Стоиљковић

Поводом предстојећег фестивала „Пролеће у Београду”, који ће 16, 17. и 18. маја бити одржан у великој дворани Дома синдиката у Београду, на конференцији за новинаре начелник Уметничког ансамбла Министарства одбране „Станислав Бинички” потпуковник Станислав Стоиљковић рекао је да ће манифестација пружити могућност композиторима и превасходно младим извођачима да покажу своје знање.

– Министарство одбране је препознало значај манифестације и обратило се Скупштини града Београда и Туристичкој организацији главног града са иницијативом да је заједнички организују – истакао је Стоиљковић који је и председник Савета фестивала, у чијој организацији, осим поменутих институција, учествује и Удружење композитора Србије.

Уметнички директор „Пролећа у Београду”, композитор и диригент Војкан Борисављевић рекао је да је жеља организатора да Београд, после 15 година, добије квалитетан музички фестивал.

– То ће бити један потпуно нови фестивал, који се базира и на традицији некадашњег „Београдског пролећа” – рекао је Борисављевић који је најавио три фестивалске вечери предстојећег викенда у Дому синдиката.

На првој, ревијалној, у петак, 16. маја у 20 часова, биће изведене познате композиције домаћих аутора које су настале у периоду између 1960. и 1980. године и стекле епитет евергрин. У суботу, 17. маја у 17 часова следи финално вече дечје музике, а последњи дан фестивала, резервисан је за такмичарско вече забавне и поп музике. Све извођаче пратиће Уметнички ансамбл „Станислав Бинички”, пред којим ће се променити пет диригената.

Председница еснафске организације композитора Ивана Тришић подсетила је да овакав фестивал недостаје свих ових година. ■

В. ВЈЕШТИЋ
Снимео Д. БАНДА

Представљена књига о ракетним моторима

Пола века развоја

У Дому Војске Србије одржана је промоција књиге „Ракетни мотори са чврстом погонском материјом“, у којој је приказано полувековно искуство у области развоја ракетних мотора за потребе система наоружања. Књига је резултат сарадње Медија центра „Одбрана“ и Војнотехничког института Београд. О књизи су говорили заменик директора Војнотехничког института др Зоран Анастасијевић, рецензенти проф. др Слободан Јарамаз и др Милан Милошевић и коаутори др Никола Глигоријевић и др Велибор Јовановић.

Др Зоран Анастасијевић је том приликом рекао да издавачка делатност Војнотехничког института има дугу традицију, и то више од шест деценија.

– Објављивање ове монографије подудара се са 65 година постојања и рада Војнотехничког института. Монографија има циљ да остави траг вишедеценијског искуства у истраживању и развоју ракетних мотора за потребе система одбране и за цивилну употребу, и да отргне од заборава све до сада урађено што раније није објављено – рекао је Анастасијевић.

Професор Јарамаз истакао је да посебну вредност монографији даје податак да је велики број теоријских и експерименталних истраживања проистекао из потреба развојних задатака који су успешно реализовани. Према речима др Милошевића, једнаест поглавља у књизи представљају праву ризницу изабраних поглавља

ракетних мотора, у којима су аутори компетентно и стручно преточили своје искуство из области ракетне технике.

Велибор Јовановић говорио је о историјату стварања књиге која, пре свега, треба да буде основа младима који су на прагу истраживања те области.

– Монографија је и објављена са жељом да буде подстицај другим генерацијама да учествују у наредном, проширеном издању, и да стручне установе пронађу системски начин да се после десет година, у свакој области, направи пресек онога што је до тада урађено, рекао је Јовановић.

Никола Глигоријевић говорио је о књизи уз видео презентацију и присутнима представио поглавља, области, теме и ауторе текстова у монографији.

Основна намера групе аутора била је публиковање стручне књиге која би садржала теоријски део практикован и проверен у истраживачком и развојном раду и део у коме би били приказани поступци пројектовања и конкретно изведена решења ракетних мотора, реализована помоћу развојног рада на ракетама борбених система, усвојених у наоружању Војске Србије и извожених у остале земље. Изабрана поглавља књиге писали су др Никола Глигоријевић, др Славко Дивац, др Драган Лемић, мр Андреј Петрић, др Милорад Савковић, др Милош Чолаковић, проф. Обрад Вучуровић и др Велибор Јовановић. ■

С. АНЂЕЛКОВИЋ

Културни водич ■■■■■■■■■■

15–31. мај 2014.

ДОМ
ВОЈСКЕ
СРБИЈЕ

Ликовни програм

тел. 3234-712

Галерија Дома Војске Србије

(радно време: сваког дана сем недеље

од 11 до 19 часова)

17/18. 5. од 18–2, Атријум

– Само у ноћи музеја: Изложба 3Д карикатура Миливоја Лије Обреновића.

Мала галерија – Изложба графика „Читање линије“ из уметничке збирке Галерије Дома Војске Србије.

Отворена до 14. 6.

Велика галерија – Изложба слика

„Фантастични свет Илије Башичевића Босиља“ у сарадњи са Музејом наивне уметности „Илијанум“ Шид. Траје до 17. 6.

Књижевни програм

тел. 3201-728

23. 5. у 18, Атријум – Промоција књиге „Опело за виолину“ и „Приче из Срема“ аутора Ђоке Филиповића. О књизи ће говорити књижевник Ратомир Рале Дамјановић, песник Тодор Бјелкић, етнолог Жељко Стојановић и аутор књига.

Музички програм,

тел. 3201-728

27.05. у 20, Свечана сала – Концерт Уметничког ансамбла МО „Станислав Бинички“ и оперског певача Николе Китановског.

Ансамбл „Станислав Бинички“ у Швајцарској

Препознавање уметности

Уметнички ансамбл Министарства одбране „Станислав Бинички“ и најпознатији словеначки музичар Мањифико одржали су 3. маја концерт у швајцарском граду Штансу, на великом градском музичком фестивалу Stansermusiktage. Овогодишњи, јубиларни, 20. фестивал одржан је од 27. априла до 4. маја.

Наступом у „Kollegium St. Fidelis“ промовисали су музику из једног од најгледанијих филмова српске кинематографије у последње две деценије, „Монтевидео, Бог те видео“ и песме с Мањификовог албума.

Уз десетак већ познатих песама као што су „Хир ај кам“, „Убићу те“, „Само мало“, „Зум зум коло“, „Српска посла“, „I think“ и „Ево ме народе“, као и неколико нових, међу којима су „Босангеро“, „Рамбо“, „Land of champions“ и „We'll meet again“, публика је уживала током концерта. Неуморни посетиоци успели су два пута да „позову на бис“ музичаре и одслушају још неколико песама.

Уметничким ансамблом дириговао је мајор мр Игор Митровић, а бенд који прати Мањифика чине бубњар Шаџи, басиста Јан, виолиниста Матија, саксофониста и кларинетиста Матеј, гитариста Тео и трубач Иван.

Пре концерта, мајор Митровић истакао је да је част бити гост на јубиларном музичком фестивалу у Штансу.

– Бити специјалан гост на великом фестивалу, на главној бини, велика је част и признање за наш рад. Поред до-

брог наступа, важно је и у правом светлу представити припаднике Министарства одбране и Војске Србије у униформи наше војске. Очекујем добру реакцију публике, и верујем да ће ово бити спектакуларно вече на јубиларном фестивалу – изјавио је диригент „Биничког“.

Мањифико је, такође пред наступ, рекао да очекује диван концерт, те да се нада одличном проводу и да је задовољан како звуче нове песме које су увежбали с оркестром.

– Овако сам замишљао како то треба да звучи и изгледа. Верујем да ћемо током године постићи још боље резултате, јер ћемо имати више времена да увежбамо и остале песме које нисмо представили јавности – рекао је Мањифико и најавио да ће током наредних месеци поново наступати пред словеначком публиком, а нада се и београдском.

Први фестивал у Штансу одржан је 1994. године, када је манифестација била ограничена на четири концерта. Штанс је главни град кантона Нидвалдена у средишту Швајцарске. Налази се у долини уз Фирвалдштетско језеро, а јужно од града простиру се Алпи. Швајцарски Немци чине традиционално становништво града и немачки језик је званични у граду и кантону. Међутим, на улицама Штанса можете чути и италијански и српскохрватски језик. ■

С. АНЂЕЛКОВИЋ

Народна библиотека Србије

Српска књижевност у Првом светском рату

Поставка је организована у оквиру пројекта „Европеана збирке 1914–1918: сећање на Први светски рат“, поводом сто година од почетка Великог рата и осмишљена с циљем да представи значајне ствараоце и кључна дела у српској књижевној продукцији тог времена, да укаже на њене особености и истакне уметнике и појаве који су још на почетку осујећени да уђу у историју српске књижевности. Поставку је 28. априла отворила в. д. директора Народне библиотеке Србије Светлана Јанчић.

Уважавајући релевантне књижевно-историјске чињенице о литерарним процесима који су обележили тај период, изложба обухвата уметничку и усмену поезију и прозу, дневничке записе, књижевну критику и есејистику, рукописну грађу, штампану и рукописну периодику и фотографије. Светлана Јанчић, в. д. директора Народне библиотеке Србије, истакла је на отварању изложбе да се НБС на овај начин укључује у концептуално целовит и тимски организован програм најзначајнијих активности, којима ће институције културе допринети обележавању јубилеја. Она је навела да је у оквиру „Европеана“ формирана дигитализована библиотека посвећена Великом рату, с 465.000 библиотечких јединица. У њу је од 2011. године укључено 12 партнера из осам европских земаља, укључујући и Србију, под покровитељством Европске комисије.

Дневник Миограга Пејровића са илустрацијама

дух могуће књижевне етапе у суровом ратном контексту и указује на то да, иако је српска књижевност из корена померена, ипак није дошло до њеног дисконтинуитета. Изложбу прате и два издвојена сегмента – „Огледало“ и „Простор тишине“.

РОДОЉУБИВА ПОЕЗИЈА

Концепција поставке омогућава да се сагледају и главне специфичности српске књижевности у Првом светском рату. Ратне околности биле су погодно тле за развој родољубивих и пропагандних песама, документарно-уметничких прозних жанрова, дневничких, аутобиографских и мемоарских облика. Пропагандна литература постаје доминантна на ратној књижевној сцени. Губитком територије матичне државе мапа српске књижевности прекраја се према ратним збивањима. Српски књижевници и ствараоци нашли су се на обе зарађене стране, с осећањем трагичне подељености. Књижевни центри постају покретни и управо се на тај начин српска књижевност одржала и у њима наставила да опстаје.

Ауторка изложбе Нада Мирков Богдановић констатовала је да је НБС, као установа од националног значаја, посвећена очувању писане баштине, била логичан избор да под њеним кровом буде организована изложба на којој се први пут, после читавог века, представља јавности сведочанство о духовном опстанку у годинама Великог рата.

Изложба прати деловање писаца и уредника гласила, аутора прилога у штампи или писаца ратних дневника као што су Борисав Станковић, Даница Марковић, Исидора Секулић, Јован Дучић, Милутин Бојић, Бранислав Нушић, Тин Ујевић и њихов рад на Крфу, у Нишу, Солуну, Паризу, Лондону, Њујорку, Торонту, Москви и осталим градовима.

Кроз сегменте „Бунт“, „У ропству“, „На ратиштима и у збеговима“, „Центри у егзилу“, „Песници бола и поноса“ и „Повратак ратника“, изложба осликава

Ауторски тим заслужан за концепт, визуелни идентитет и организационе аспекте изложбе су др Нада Мирков Богдановић и мр Милена Ђорђевић, ауторке изложбе и каталога, Немања Калезић, организатор пројекта, Растко Шурдић, задужен за дизајн изложбе и каталога. ■

С. АНЂЕЛКОВИЋ

„АМАНЕТ“ У НИШКОМ НАРОДНОМ ПОЗОРИШТУ

Уметнички ансамбл Министарства одбране „Станислав Бинички“ и Национални ансамбл народних песама и игара Србије „Коло“ извели су у сали Народног позоришта у Нишу музичко-сценску фреску „Аманет“ о страдању и победи Србије у Првом светском рату. Ансамблом је дириговао Павле Медаковић. ■

ВОЈНИ ОРКЕСТАР НИШ У СОФИЈИ

Припадници Војног оркестра Ниш, под управом мајора Душана Милосављевића, боравили су почетком маја у Бугарској, где су наступали заједно са војним оркестрима оружаних снага Бугарске и Грчке, организованим поводом Дана армије Републике Бугарске.

Главни концерт одржан је у Софији, у сали „Армеец“, пред десетак хиљада људи, а музичари Војске Србије су на њему извели „Марш на Дрину“, марш „Моја домовина“ и Дикси параду, бурно поздрављени од одушевљених грађана Софије. ■

З. М.

ТРКА ИЗАЗОВА

На „Кошутњак трци изазова 2014“, одржаној 11. маја у Пионирском граду, на стази с препрекама изненађења дугој 6.000 метара, међу 300 спортиста учествовала су и 24 припадника Војске Србије.

У мушкој категорији најбољи међу припадницима Војске био је старији водник прве класе Игор Вуковић из Баталона војне полиције специјалне намене „Кобре“, који је освојио друго место, четврто место заузео је капетан Жељко Ђорић из Ваздухопловства и ПВО, док је пето место припало заставнику Игору Соколовском из „Кобри“.

У женској конкуренцији треће и пето место заузеле су припаднице „Кобри“ потпоручник Невена Јовановић и професионални војник Тамара Моровић, а седма је била професорка физичке обуке у 204. ваздухопловној бригади Марија Панић.

Најмлађим учесницима трке „Јуниор 2014“ припадници „Кобри“ показали су оријентацију у простору и практичну вежбу на терену. ■

Сабор „Прела и посела“ испред Храма Светог Саве

СРПСКЕ ВЕШТИНЕ БОРЕЊА

Представници организације СВЕБОР приказали су традиционалне српске вештине борења и надметања на платоу испред Храма Светог Саве у Београду, у оквиру сабора „Прела и посела“, а поводом годишњице обележавања спаљивања моштију Светог Саве на Врачару.

После Свете литургије коју је служио патријарх српски Иринеј, више стотина грађана уживало је у вишечасовном културно-уметничком програму, чија је круна био наступ бораца СВЕБОРА. Они су извели приказ физичке спремности и демонстрирали вештине часне борбе и надметања.

– СВЕБОР је вештина коју је лако прилагодити својој индивидуалности, физичким и психичким особеностима, стасу, брзини и снази, а заснива се искључиво на самоодбрани. Обновља традиционалну народну културу и њене заборављене, а велике вредности – истакао је Предраг Бата Милошевић, зачетник ове вештине. ■

Н. Д.

РЕКОРДНО УЧЕШЋЕ НА БЕОГРАДСКОМ МАРАТОНУ

Традиционални Београдски маратон, 27. по реду, који је окупио тркаче из целог света, и пре старта, оборио је рекорд по броју учесника, а рекорд су оборили и Министарство одбране и Војска Србије, чијих је 195 припадника учествовало у две такмичарске трке. Маратон су истрчали капетан Саша Војиновић из „Кобри“ и мајор Перица Настасијевић из Команде за обуку.

Најбољи резултат од припадника Министарства одбране и Војске Србије у полумаратону постигли су професионални војник у Команди за обуку Мирко Станковић, који је заузео 7. место и кадеткиња Јелена Митровић, четрдесета у конкуренцији 535 такмичарке.

Кенијски атлетичари освојили су прва три места на 27. Београдском маратону, а победио је Талам Бенард Кипкорир, док је у женској конкуренцији најбоља била Ајабел Велери Џемели.

У полумаратону су први кроз циљ прошли атлетичар крагујевачког „Радничког“ Дарко Живановић и најбоља српска дугопругашица Оливера Јевтић, која је током каријере два пута била најбоља и у маратонској трци. ■

В. В.

ТРИМ КАБИНЕТ У КОМАНДИ ПРВЕ БРИГАДЕ

Припадници Прве бригаде Копнене војске добили су нов трим кабинет у згради Команде у Новом Саду. Вештином сопствених мајстора и уз помоћ донатора из града, комплетиран је простор који ће употпунити тренажне циклусе пред такмичења и редовне часове физичке обуке.

Осим команданта Прве бригаде бригадног генерала Стојана Батинића заслуге за отварање тог кабинета имају начелник Јужнобачког управног округа Зоран Милошевић, декан Факултета физичког васпитања и спорта из Новог Сада проф. др Дејан Модић и многобројни спортисти.

Нове просторије доказ су традиционално добре сарадње припадника Бригаде и грађана Новог Сада и Војводине. ■

М. Б.

УСПЕХ КОШАРКАША ВОЈНЕ АКАДЕМИЈЕ

Кошаркашка екипа Војне академије остварила је велики успех пласманом у прву кошаркашку лигу Универзитетског спортског савеза Београда.

Академци су у осмини финала победили екипу Високе машинске школе, а у четвртфиналној утакмици која је одлучивала о пласману у прву лигу УССБ, надиграли су екипу Електротехничког факултета.

У тиму су Стефан Миладиновић, Тихомир Кричка, Милош Илић, Станислав Ничић, Стефан Жуловић, Душан Раичевић, Душан Глумац, Марко Тадић, Марко Обрадовић, Милош Милетић, Игор Ковчић, Никола Милановић, Стефан Марковић, Стеван Лончар, Војин Вујичић, Милош Бојанић, Немања Митровић и капитен Лазар Адамовић. Вођа екипе је пуковник др Мирослав Талијан. ■

Г. Ч.

ШАХОВСКИ ТУРНИР У ВОЈНОЈ ГИМНАЗИЈИ

Шаховски турнир „Нове наде шаха“, други по реду, одржан је у Војној гимназији. На отварању су говорили наставник потпуковник Вељко Бућковић и руководилац шаховске секције у тој школи мајор Радослав Јоцић. Такође, обратили су се и председник Удружења за развој информационог друштва „Живојин Мишић“ Владимир Преловац и актуелни првак Србије у шаху Александар Инђић.

Пре такмичења приказан је филм о Војној гимназији, а потом је актуелни првак почетак турнира означио симболичним „повлачењем првог шаховског потеза“.

У оквиру надметања организовано је пет турнира – турнири деце до 10 и 14 година, турнир аматера, екипни турнир припадника Војске Србије и интернет меч деце из Словеније и Србије. ■

Верски празници

15–31. маја

Православни

24. мај – Свети Кирило и Методије**29. мај** – Вознесење

Господње – Спасовдан

Римокатолички

29. мај – Узашашће Господиново – Спасово

Муслимански

26. мај – Лејлету л Исраи ве л Мирац

Јеврејски

18. мај – Лаг Баомер**28. мај** – Јом Јерушалајим**СВЕТИ КИРИЛО И МЕТОДИЈЕ**

Два брата рођена су у Солуну, у кући знаменитих и богатих родитеља. Старији брат Методије провео је, као официр, десет година међу македонским Сло-

венима и тако научио словенски језик. По повратку у Грчку замонашио се, а мало касније придружио му се млађи брат Кирило (Константин). Када је хазарски цар Каган тражио од цара Михаила проповеднике хришћанства, цар му је послао браћу Ђирила и Методија

Они су прво убедили Кагана и његове доглавнике, а затим и много народа превели у хришћанство. После повратка у Цариград саставили су словенску азбуку од 38 слова и почели да преводне црквене књиге с грчког на словенски. На позив кнеза Растислава отишли су у Моравију да шире веру Христову, а умножене црквене књиге поделили су свештеницима да уче омладину. На папин позив стигли су и у Рим, где се Ђирило разболео и умро 14. фебруара 869. године.

Методије се потом вратио у Моравију и наставио ширење вере међу Словенима све до смрти 6. априла 885. године. Његово дело наставили су његови ученици, са епископом светим Климентом на челу. Прешли су Дунав и спустили се на југ, у Охрид и ту продужили започети посао браће Ђирила и Методија. ■

ЛЕЈЛЕТУ Л ИСРАИ ВЕ Л МИРАЦ

Ноћ путовања и вознесења благословеног Посланика Божијег Мухамеда, представља награду Њему након искушења и животних поука датих људима. Те ноћи се у џамијама окупља и говори о потреби пожртвовања на Путу Божијем с циљем постизања задовољства Божијега. ■

Модернизација војног школства у Кнежевини Србији

Од краја педесетих до почетка осамдесетих година 19. века Министарство војске добило је неколико предлога за усавршавање војног школства и формирање Војне академије

Убрзо након што је 6. септембра 1850. почело школовање питомаца у Артиљеријској школи, уочени су недостаци које су управници и професори покушавали да отклоне увођењем нових предмета у складу с развојем европске војне мисли.

Да би се отклониле уочене слабости, 1859. године образована је комисија с

Фрањо Зах

задатком да изради пројекат Војне академије. Комисија је 26. јуна 1859. поднела Главном војном штабу пројекат на основу кога би Војна академија била подељена на Нижу школу, за коњичке и пешадијске офицере, и Вишу школу, за генералштабне офицере и инжењере.

Побољшање устројства Артиљеријске школе поново је покренуто 29. маја 1861. када је Глава војна управа тражила од управника потпуковника Фрање Заха да састави нови пројекат за уређење Артиљеријске школе. Зах је предложио да се прихвати модификовани предлог из 1859. године, али то није прихваћено јер нису била конкретизована решења о подели на Нижу и Вишу школу.

Убрзо је уследио предлог новог управника школе капетана Милојка Лешјанина. Он је подржао идеје Фрање Заха, с тим да сви питомци, након завршене четворогодишње Ниже школе Војне академије, добију чин потпоручника и да буду распоређени у јединицама. Даровити појединци би након две године практичне службе били послати на двогодишње школовање на Вишој школи. Иако је Лешјанинов концепт у много чему предста-

вљао копију модела многих модерних војски 19. века, ни он није прихваћен.

Нови предлог уследио је 30. маја 1874. када је министар војни потпуковник Коста Протић наредио Управи Артиљеријске школе да „са подручним јој професорским персоналом изради нову организацију Војне академије – према нашим потребама и

околностима, као и према савременом стању науке и одговарајућих школа у другим земљама“. Професорски савет Артиљеријске школе израдио је „Нацрт пројекта Војне академије“ који је предвиђао Нижу школу, у трајању од три године и Вишу школу, у трајању од две године. Савет је саставио програм предавања за школску 1875/1876. годину, који је, према приликама и потребама, могао да се стално дорађује, и распоред предавања према општим и специјалним курсевима. Министар војни одобрио је тај пројекат 20. новембра 1875. године.

Међутим, ни он није доживео проверу у пракси и по њему није започела школовање ниједна класа питомаца. Питомци 11. и 12. класе Артиљеријске школе распоређени су у јуну 1876. године у ратним јединицама српске војске. Након рата обе класе наставиле су школовање 1. децембра 1878. по скраћеном програму и без поделе на курсеве. Уређење Артиљеријске школе није мењано све до јануара 1880. године, када је одобрен „Закон о устројству Војне академије“ и формирана Војна академија с Нижом и Вишом школом. ■

Др Миљан МИЛКИЋ

Пише Крсман МИЛОШЕВИЋ

Сећање на др Арчибалда Рајса

Човек који је волео Србију

Од самог почетка Великог рата (1914–1918), овај хумани и племенити Швајцарац делио је са Србима трагичне месеце и године рата, помажући им све до ослобођења земље. Толико се сродио са српским бићем, да се осећао као његов нераздвојни део. Његово срце, које је куцало за српског сељака и војника, по изричитој жељи, похрањено је у мермерну урну у Спомен-капели на врху Кајмакчалана.

46

И ме др Арчибалда Рајса за сва времена остало је урезано у памћењу српског народа због драгоцене помоћи коју је пружио напаћеној Србији у драматичној ситуацији током Првог светског рата.

Тај светски познати и признати криминолог и хуманиста, рођен 8. јула 1875. крај Хаузаха, у покрајини Баден, у велепоседничкој породици. После стицања основног и средњег образовања у конзервативној средини, наставио је студије у суседној Швајцарској, где је већ у 22. години (1898), стекао звање доктора хемије, да би 1906, на Универзитету у Лозани, био именован за ванредног професора криминалистике (фотохемија и научна фотографија). Примену фотографије у криминалистици и судству специјализовао је у Паризу код чувеног Алфонза Бертијона. Баш из те области, објавио је „Приручник судске фотографије“, која му је, у стручним и научним круговима, донела признање и углед, који ће др Рајс употпуњавати и потвр-

ђивати novim radovima o primeni naučnih metoda u policijskoj i sudskoj praksi.

Убеђен да је криминалистика перспективна наука, др Рајс је у Лозани, великим делом својим средствима, основао Институт за техничку полицију и криминалистику, који је званично отворен 1909. године. Институт је убрзо стекао светску репутацију. Углед му је још више порастао када је две године касније (1911), објавио први део свог „Приручника техничке полиције“. Од тада су га многе владе позивале да, као експерт за криминалистику, стручним саветима помогне у унапређењу рада судова, или шаљу своје функционере и службенике на стажирање и усавршавање. На том институту школовани су многи кадрови из Русије, Србије, Аустрије, Холандије, Белгије, Бразила и још неких држава. За свој рад у области криминалистике одликован је орденима многих земаља.

За 16 година професионалног деловања, од стицања доктората из природних наука, па до доласка у Србију у лето 1914, др Рајс је неколико пута мењао своју стручну и радну оријентацију. Са хемије је прешао на научну примену фотографије, затим на модерну криминалистику, а онда од 1914. године све своје способности и знања посветио је истраживању и ислеђивању ратних злочина и као ратни дописник.

Хумана мисија

На позив српске владе 1914, др Рајс је дошао у Србију да у њено име, као неутрални посматрач, истражи звер-

ства која су аустроугарске трупе починиле на простору Мачве и Подриња. На његову одлуку да дође у Србију утицало је неколико чинилаца. Већ сам прелазак у романски део Швајцарске, утицао је на формирање његове личности. Био је и веома разочаран и огорчен због све отвореније германофилске политике једног дела државног и војног руководства Швајцарске, па му је позив српске владе да као неутрални иследник утврди недела које су аустроугарске јединице починиле над становништвом и војницима Србије, деловао као прилика и могућност да пружи свој допринос савезницима. Већ крајем септембра 1914. године стигао је у Ниш.

Од самог почетка „проговорио“ је као честит човек и научник и такав је остао до краја своје мисије. Прихватио је да истражи и објави податке о злочинима аустроугарске војске у Србији, или да, у противном, укаже да се једна цела војска не може оптужити због изолованих случајева злодела које су починили појединци. Једино одступање од своје неутралности било је то што се „отворено прогласио за српског добровољца“, како је касније писао, „швајцарски добровољац српске војске, друг величанствених ратника Шумадије, Дунава, Мораве, Тимока и Вардара“. Овај његов поступак био је последица суочавања са зверствима које су починиле аустроугарске јединице над недужним народом у Мачви и Подрињу и ужасних призора пустоши и смрти у незаштићеним деловима Србије.

Када је позвала Рајса да обави истрагу о тешким злочинима које је починила аустроугарска војска током своје прве офанзивне операције, српска влада је учинила изванредан потез. Изабрала је човека који је за тај посао био стручан,

ИНТЕРЕСОВАЊЕ ЗА СРБИЈУ

Др Арчибалд Рајс није био једини који је показао интересовање за патње Србије, али је свакако остао највећи пријатељ Срба. После величанствених победа српске војске у биткама на Церу, Дрини (Јадру) и Колубари (1914), Србија је била преплављена мноштвом новинара, политичара, књижевника, хроничара, хуманиста, емисара, пацифиста, војних обавештајаца, радозналаца, авантуриста... Циљ им је био да упознају стање у њој и обавесте своје владе и јавност својих земаља о оном што су видели и сазнали, а доста их је дошло да би хуманитарним и политичким радом, али и оружјем, помогли њену борбу за очување независности. Посете британског генерала лорда Пеџета, рођака краљевске куће Хановер-Ланкастер и француског генерала Лоа, имале су војни, политички, пропагандни и морални значај.

Два Американца, публициста левичарских опредељења Џон Рид и његов сапутник Бордман Робинсон, дошли су у Србију да би боље упознали њен народ, а слични разлози мотивисали су и Рокфелера, млађег сина познатог милионера. У британској јавности српску борбу су почеле подржавати врло угледне и утицајне личности, изузетни публицисти Хенри Викем Сид и Роберт Ситон-Вотсон, славни археолог Артур Еванс и не мање чувени историчари Џорџ Тревељан и Чарлс Оман. Ова двојица историчара су по налогу Форин офиса у Србију дошли крајем 1914, а у њој остали пуна два месеца. Уз Виктора Барера, међу париским интелектуалцима, српску борбу подржавао је и професор универзитета др Емил Оман. У многим градовима Русије и Украјине – Петрограду, Москви, Одеси, Кијеву и другима, створени су словенски комитети, који су прикупљали најразноврснију помоћ за разорене и опустошене крајеве Србије.

Британски војни аташе тражио је од свог министра да се Србији „пружи хитна помоћ у медицинском особљу, лековима и опреми, упозоравајући да је епидемија тако тешка да Савезници, ако не пруже помоћ, не рачунају више на Србију“. Међу првима је дошла мисија леди Пеџет (сестра поменутог генерала), која је отворила велику болницу у Скопљу, а онда и руска грофица Трубецкаја. Руси су тада дошли са две болнице, хируршком са 350 и епидемиолошком са 120 кревета. Једну медицинску екипу довела је госпођа Хартвиг (супруга бившег руског посланика), а британски хуманист Том Липтон, довео је мисију Црвеног крста од 30 особа. Касније су стизали госпођа Стоберт, Едвард Рајан, госпођа Савињон, бактериолог Николо, др Ричард Стронгом, спацијалиста за тропске болести и многи други.

међународно признат, са високим карактерним особинама. Рајс је настојао да о свему што пре обавести свет. Његови новински чланци, објављени где год је то било могуће, уживали су углед веродостојности. Многи сматрају да је то Рајсов највећи допринос у залагању за ствар Србије.

Радећи на истраживању злочина које су починили аустроугарски војници и официри, др Рајс се придружио холандском лекару Тихонену, који је нешто раније започео рад на истраживању ратних злочина над цивилним становништвом. Већ од самог почетка свог неуморног истраживачког рада, др Рајс се није задовољавао само саслушавањем аустроугарских заробљеника и других очевидца страдања недужног српског становништва, већ је одлазио и на места догађаја – отварао гробове, прегледао лешеве и рањенике, обилазио бомбардована насеља, улазио у куће и обављао разговоре, не одступајући ни за тренутак од своје заклетве „да служи истини и правди“. Резултати истраживања о извршеним злочинима аустроугарских „јуршника“, били су поразни за војску Фрање Јосифа. У својим стручним експертизама и извештајима, др Рајс посебно истиче злочине у Прњавору, Јевремовцу, Богосавцу, Добрићу, Грушићу, Цуљаковићу и другим местима.

О злочинима у Прњавору, у својим мемоарима под насловом „Шта сам видео и преживео у великим данима“, Рајс пише: „Наша кола, купана лепим јесењим сунцем, које продужава да сија, поред свега тог што се човечанство гуши у покољу, доводе нас за кратко време у ово велико богато село које је бројало 2.400 житеља. Биланс онога што су учинили Аустро-Мађари у овом селу, више је него страхан. Судите по овоме: 109 особа је одведено у Лешницу и убијено, 199 становника је искасапљено или спалено, 37 одведено у Босну и нико од њих није дао гласа о себи, 179 породица остало је без имања... У овом злосрећном Прњавору не види се ништа друго сем изгорелих кућа и заједничких гробова где почивају изобличени остаци свих оних људи, стараца, жена и деце, жртава бестијалног беса културотрепера. Они, који су као и ја видели ово, неће моћи никад опростити, поред свих Друштава на-

рода, поред свих Локарна, онима који су се непоправиво осрамотили у Мачви...”

Европа се суочавала с извештајима који су били битно различити у односу на оне које је слала Карнегијева комисија, која је за почињене злочине на Балкану, углавном, оптуживала Србе и Грке. У једном од Рајсових извештаја, објављених у брошури „Како су Аустријанци и Мађари водили рат у Србији“, стоји: „На улицама српских градова се могло видети како иду кола једна за другим, натоварена грубо склепаним сандуцима помоћу неколико дасака, која су, да би се уштедело дрво, имала уместо дна неколико летви, између којих су се помаљале ноге мртваца... Гробља су проширена преко мере, а гробари су копали раке од зоре до мрака.“

Када је у једном мачванском селу запито где су становници, др Рајс је добио одговор: „Помрли су од пегаве грознице“. И заиста, најтежа је била епидемија тифуса. Др Рајс истиче да се та „епидемија изражавала кроз пегави, трбушни и повратни тифус ... Упоредо су се појавиле колера, дифтерија и дизентерија... Четвртина српских лекара, већ иначе малобројних, оставили су животе поред својих болесника.“ И позната сликарка, Надежда Петровић, умрла је као болничарка од пегавог тифуса у Ваљево, 1915. године.

Борба за истину

Још пре доласка у Србију, др Рајс је проценио да ће му за „пласирање“ својих открића и извештаја бити неопходни и неки сопствени канали за реално обавештавање јавности, независни од службених извештаја поднетих српској влади. Прихватајући и улогу ратног извештача, дописника угледних листова у Лозани, Паризу и Амстердаму,

др Рајс је себи створио могућност да се директно обраћа већем броју читалаца широм Европе. Настојао је да преко штампе обавести свет о ономе што се августа 1914. зблило у Србији. Његови написи су изазивали снажан одјек у европској јавности, а непрекидно објављивање са увек новим подацима, омогућило је пробијање информативне блокаде Србије и продор истине о страдањима српског народа.

Већ у првим извештајима Рајс показује да га, пре свега, занима како се непријатељ понаша према цивилном становништву. У листу „Gazette“, 19. октобра 1914, пише: „А ипак, било становништво, било српски војници, имали би разлога да с тим заробљеницима поступају мање добронамерно, јер, изгледа, покољи у Шапцу и другим местима су заиста извршени... Прикупио сам из уста аустријских заробљеника језиве детаље... Али ћу отићи на лице места да обавим истрагу. Знам да су неки виши официри наредили војницима да поступају без милосрђа“. Рајс је писао и о недозвољеним средствима за вођење рата (дум-дум меци), сматрајући да се Аустријанци служе и „страшнијим од њих“.

По доласку у Србију, др Рајса су занимала и друга питања, а посебно односи савезника према Србији као земљи савезници и њеној будућности. Из оквира његовог интересовања, како је често говорио, никада није изашао онај „обични српски човек, сељак, војник, његово држање у несрећи и у победи“. Та симпатија према српским војницима–сељацима, уз све оно што је доживљавао у сусретима са њима, утицали су да се др Рајс, срцем и судбином, трајно веже за Србију. Током 1914. и 1915, неколико пута је напуштао Србију и одлазио у Лозану, одакле је несмањеном жестином наставио борбу за пробијање истине о ономе што се догађало на српском ратишту. Готово сви његови ратни чланци из тог времена, нашли су се на првим страницама угледних часописа, што довољно указује на интересовање европске јавности за догађаје на балканском ратишту, али и значај који је придаван др Рајсу као врхунском научнику, истраживачу и неутралном посматрачу.

Наравно, такав начин извештавања, као што су извештаји „Report on upon the atrocities committed by the Austro-Hungarian army during the first invasion of Serbia“ и „Infringement of the Rules and Laws of War committed by Austro-Bulgaro-Germans“, оба написана 1915. године, неминовно га је довео „под удар претњи“ не само у земљама Централних сила, већ и у његовој неутралној Швајцарској. Како је касније писао, то је било „немилосрдније и опасније и од онога што је доживљавао на бојишту у Србији“.

Хајка на њега у швајцарској дневној штампи достигла је врхунац у јесен 1915. године. Рајс је том приликом одлучио да објави неке чињенице о свом пореклу и о мотивима који су га навели да „окрене леђа“ некадашњој отаџбини Немачкој. Окршај је отпочео Рајсовим чланком у „Gazette d Lozan“, 25. октобра 1915. под насловом „За цивилно становништво Србије. Апел Савезном савету“. Због садржаја чланка Рајс је био застрашиван, али је наставио путем којим је кренуо. ■

(Насловна слика у следећем броју)

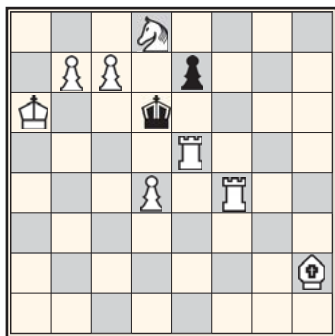

ИЗАБРАНИ ПРОБЛЕМИ ДВОПОТЕЗИ ВИКТОРА ЧЕПИЖЊЕГ

Истакнути руски проблемиста Виктор Иванович Чепиџњи напунио је 80 година, објавивши преко 500 разноразних задатака. Доносимо два награђена тематска двоветежа чија решења објављујемо у следећем броју.

Проблем број 1 – Мат у 2 потеза

Виктор И. Чепиџњи – 1. место на 4. Екипном првенству СССР, 1963.

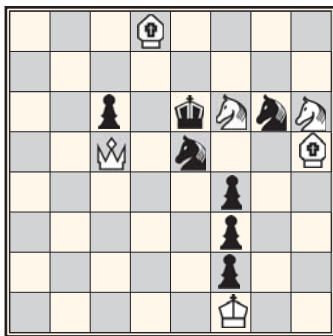

Позиција:

Бели: *Ка6, Те5, Тf4, Лh2, Сd8* пешаци: *b7, c7, d4* (8 фигура)
Црни: *Кd6* пешак: *e7* (2 фигура)

Проблем број 2 – Мат у 2 потеза

Виктор И. Чепиџњи – 2. награда на конкурс поводом 50 година СССР, 1967.

Позиција:

Бели: *Кf1, Дc5, Лd8, Лh5, Сf6, Шh6* (6 фигура)
Црни: *Кe6, Се5, Сg6* пешаци: *c6, f2, f3, f4* (7 фигура)

Припремио Владимир ШАРИЋ

У колонама и редовима, водоравно и усправно, у празна поља упишите једноцифрене бројеве од 1 до 9 који недостају. Сваки број има своје место, не сме да се понови исти број ни у усправној колони ни у водоравном реду, нити у квадрату 3x3.

С
У
Д
О
К
У

			7	1		
3			1	6	9	
		2		5		
			5		2	
1	8				4	9
	6		7			
		7		9		
	9	6		4		1
		2	8			

Решење коњићевих скокова: Дрво је дрво, кам је кам, а човек је дрво и кам; Није лијепо што је лијепо, него што је драго.

GRAND // TOURS GRČKA Ostrvo EVIA - EDIPSOS
Tel.: 011/361 60 48, 021/422 324 www.grandtours.co.rs

SPECIJALNA PONUDA ZA ZAPOSLENE U VOJSKI
Hoteli: HERMES Spa i KAPOLOS Spa - Polupansion, cena 16€ - 18€
PLAĆANJE DO KRAJA GODINE!

УКРШТЕНЕ РЕЧИ

Припремио: Жарко ЋОКИЋ

	1		2	3	4	5	6	7		8		9	10	11	12	13	14		15		16	
17									18										19			
		20									21										22	
23			24										25									
26					27									28								
29							30										31					
32									33										34			
35			36									37										
38					39								40									
41						42								43								
44							45										46					
		47							48													
49				50									51									

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА ВОДОРАВНО:

приповеда, сажетост, кип, р, торокало, власница, а, ЕРИ, Тосканка, кварилац, десни, тангалит, гакати, Одоакар, Самарија, очај, Дан победе, евокатор, МЕ, РК, анималан, нехотичан, егат, синоними, Оријент, до-ливи, статичар, ма-чак, иританси, сонатина, ИЦИ, т, дисконто, ироничан, њ, Ива, Кајганић, савијача.

ВОДОРАВНО:

17. Становник Лаоса, 18. Која има косу као вила, 19. Врста дивље мачке, 20. Придодавати, 21. Оксид који обавезно садржи Al_2O_4 - групу (хем.), 23. Бивши бренд аутомобила и мотоцикла, 24. Закупац робе ради шпекулације (стр.), 25. Леви екстремитет којим се хода, 26. Мужевљев брат, 27. Чинити лабавим, 28. Мајстор за поправку крова, 29. Изгубити моћ говора, постати нем, 30. Становница Абисиније, 31. Драги, 32. Совјетски филмски режисер, режирао први совјетски звучни филм „Пут у живот“, 33. Татарија, Татарстан, 34. Иницијали синеасте Бергмана, 35. Ауто-ознака Сомбора, 36. Гужва, метеж, 37. Стари назив за Малу Азију, 38. Лако ломљиви, 39. Безимен, непознат, 40. Понизан, послушан, 41. Човек који говори икавски, 42. Погледати за часак, 43. Поспано, 44. Становници Макарске, 45. Велика јужноамеричка змија, 46. Неупотребљаван, 47. Амид сирћетне киселине (хем.), 48. Нескладан корак, 49. Део реченице, 50. Припрема силаже, 51. Животиње које газе целим стопалом.

УСПРАВНО:

1. Мир закључен 30. маја 1913. после Првог балканског рата између Србије, Бугарске, Грчке и Црне Горе, са једне стране, и Османског царства, са друге стране, 2. Одвајкада, 3. Писац Ирвин, 4. Врста вишње, 5. Заповедна речца, нека, 6. Становник Италије, 7. Кожа за рукавице, 8. Град у Пољској, 9. Женско име, Лара, 10. Иницијали вајара Лога, 11. Највећи пронађен дијамант, 12. Једногодишње ждребе, 13. Помало сиво, 14. Нар, мограњ, 15. Морски гребени, 16. Насеље у општини Стара Пазова, 18. Кожара (тур.), 19. Неправилан глагол, 20. Жена сениор, 21. Један витамин, 22. Култни модни креатор, Џон, 24. Емотивна особа, 25. Роман Патрика Бесона, 27. Поплочавати каменом (стр.), 28. Становница Крапине, 30. Епонимски називи, 31. Фабрика кокса, 33. Бренд часовника, 34. Ирена одмила, 36. Бивши фудбалер, Силвестер, 37. Породика папагаја, 39. Бог рата, Ареј, 40. Препечен хлеб, 42. Краљ из Махабхарате, 43. Доба, 45. Иницијали сликара Рјепина, 46. Академија наука (скр.).

Савез потомака ратника Србије 1912-1920.

у сарадњи са
Канцеларијом за сарадњу са дијаспором и Србима у региону Владе Републике Србије
у циљу обележавања сто година Првог светског рата упућује:

ЈАВНИ ПОЗИВ ГРАЂАНИМА СРБИЈЕ И СРБИМА У РЕГИОНУ И ДИЈАСПОРИ ЗА ДОСТАВЉАЊЕ ФОТОГРАФИЈА И ОСТАЛИХ ДОКУМЕНАТА ИЗ ПРВОГ СВЕТСКОГ РАТА

Учествујте у стварању Албума сећања на наше претке из Првог светског рата.
Уколико поседујете фотографије, аутобиографске списе, дневнике, писма војника,
разгледнице и друга документа од историјског значаја као сведочанства догађаја
из периода Првог светског рата скенирана документа доставите на веб адресу:

славним-прецима.срб

Овај јединствени веб портал биће отворен за пријем ваших докумената од

19. марта – 31. маја 2014. године

Историја нас обавезује и позива да сачувамо успомене и сећања
на велике године српског народа 1914-1918. и улогу сваког појединца у њему,
негујући љубав, хуманост, част, рад, стваралаштво и опште добро као личну одговорност
за будућност наших потомака.

ОЖИВИМО СЕЋАЊА, ОСВЕЖИМО ПАМЋЕЊЕ, ПОМОЗИМО ИСТОРИЈИ

МЕДИЈА ЦЕНТАР ОДБРАНА

Медија Центар „Одбрана“

Браће Југовића 19, 11000 Београд
Тел: 011/3241-258, Факс: 011/3241-363

Маркетинг: 011/3201-728
marketing@odbrana.mod.gov.rs

Претплата: 011/3201-995
pretplata@odbrana.mod.gov.rs

Продаја: 011/3201-009
komercijala@odbrana.mod.gov.rs

www.odbrana.mod.gov.rs / medijacentar@mod.gov.rs

АУТОГУМЕ И ДЕЛОВИ ЗА СВЕ ТИПОВЕ ВОЗИЛА

БЕЗ

ЖИРАНТА
УЧЕШЋА
ЧЕКОВА
КАМАТА

ПРОДАЈА НА РАТЕ ЗА
ПРИПАДНИКЕ ВОЈСКЕ СРБИЈЕ
ПУТЕМ
АДМИНИСТРАТИВНЕ ЗАБРАНЕ

PLANETBIKE

КОТИК Д.О.О

Панчево,
Жарка Зрењанина бр.14
Тел: 013/344-321
Моб:063/370-138
Факс: 013/345-930
E-mail: kotikdoo@gmail.com

НАПОМЕНА:

-ОБРАЗАЦ АДМИНИСТРАТИВНЕ ЗАБРАНЕ
ДОСТАВЉАМО:
ПОШТОМ / ЕЛЕКТРОНСКОМ ПОШТОМ
-МОГУЋА ОРГАНИЗОВАНА ИСПОРУКА ПО ДОГОВОРУ.

У нашем широком асортиману се налазе:

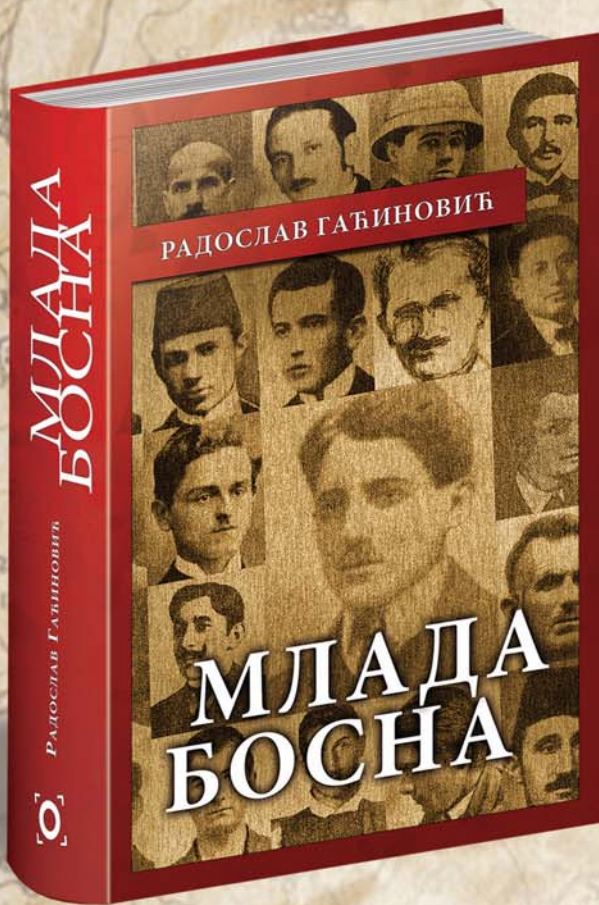
бицикли, кациге, резервни делови, пратећа опрема,
аутомобилске гуме, акумулатори, моторна уља,
аутоделови за сва возила свих реномираних произвођача,
програм „Villager“, косилице, тримери, моторне тестере,
електрични ручни алат, рачунари и рачунарска опрема,
бела техника и телевизори...

НОВО

МЛАДА БОСНА

Проф. др Радослава Гаџиновића

Проф. др Радослав Гаџиновић настоји да интердисциплинарно осветли дубинске димензије догађаја с почетка XX века који су, уз велике жртве, променили ток историје. На основу исказаних чињеница, може се јасно утврдити да је организација „Млада Босна“ била омладински ослободилачки покрет који су чинили припадници свих народа у Босни и Херцеговини, те да је тај покрет настао искључиво у Босни и Херцеговини, као одговор на деценијско брутално насиље које је спроводила Аустроугарска монархија.

Монографија даје аргументе за тврдњу да Србија није одговорна за атентат у Сарајеву и чињенично доказује да би Аустроугарска напала Србију и да Сарајевског атентата није било.

Књига је обogaћена бројним фотографијама учесника и места на којима су се одвијали описани догађаји, као и факсимилима значајних докумената.

Тврди повез, 596 стр.
Шифра: 111301
Цена: 880,00 дин.

НАРУЏБЕНИЦА

МЦ „ОДБРАНА“, Браће Југовића 19, 11000 Београд,
Тел. 011/3201-995, 3241-009, телефакс: 011/3241-363
Жиро-рачун: 840-312849-56

Наручујем књигу:
1. Шифра 111301/„МЛАДА БОСНА“,
по цени од 880,00 динара

Купац

ЈМБГ

Адреса становања, улица и број

Место

Телефон

Потпис наручиоца

Плаћање наручених издања врши се унапред. Доказ о улази целокупног износа доставивши МЦ „Одбрана“, након чега испоручујемо књиге. Купљена издања биће достављена поштом на адресу купца.

Шведски авион
JAS-39 Gripen

НОВИ ТАЛАС УСПЕХА

Јужноафричке ракете Umkhonto

КОПЉЕ ЗУЛУА

Оруђа М27
у југословенској армији

СОВЈЕТСКИ ПУКОВСКИ ТОП

Јужноафричке ракете Umkhonto

КОПЉЕ ЗУЛУА

САДРЖАЈ

Јужноафричке ракете Umkhonto КОПЉЕ ЗУЛУА	2
Нова француска противоклопна ракета – ММР ВОЈНА И ЕКОНОМСКА ПРИЧА	7
Шведски авион JAS-39 Gripen НОВИ ТАЛАС УСПЕХА	10
Напредне информационе војне технологије ПОДУЧАВАЊЕ У ИЗМЕЊЕНОЈ СТВАРНОСТИ	15
Југословенски разарачи (2) КАПИТАЛНИ БРОДОВИ	21
Оруђе М27 у југословенској армији СОВЈЕТСКИ ПУКОВСКИ ТОП	26

Уредник прилога
Мира Шведић

Јужноафричке ракете Umkhonto један су од успешнијих производа те наменске индустрије у успону. Постоји читав спектар варијанти различитих домета, а развијене су и оне које се могу лансирати са бродова и копнених лансера. Према карактеристикама у светском су врху, са напредним системом навођења, малим отпором ваздуха и високим маневарским особинама, које се обезбеђују покретањем аеродинамичких површина, а и векторисаним потиском.

Јужноафричка наменска индустрија подигла се током времена апартејда, државног система заснованог на расној сегрегацији. Због нецивилизованог обесправљујућег односа према већинском црначком станов-

ништву, готово читав свет изоловао је Јужноафричку Републику, која је за снабдевање својих оружаних снага морала да се ослони на домаће капацитете. Када је апартејд коначно срушен, 1994, јужноафричка наменска инду-

стрија изашла је на светско тржиште прилично снажна. То се догодило, између осталог, због сарадње са државама попут Израела, али и због ангажовања појединих конструктора светске класе попут Џералда Була, чувеног творца артиљеријских средстава великог дomet. Потом, легалном међународном сарадњом Јужноафричка Република достигла је данашњи ниво.

Тренутно, један од ослонаца наменске индустрије у јужноафричкој индустрији јесте компанија „Denel”, у којој пројектују, развијају и производе веома напредна средства попут вођених бомби и ракета, купола за оклопна возила, артиљеријских средстава и муниције, беспилотних летелица... Од тих средстава међу најуспешнијима јесу вођене ракете, а највећа фамилија су ракете брод–ваздух и земља–ваздух Umkhonto (што на језику Зулуа значи „копље“), која за сада има чак шест чланова. Неке ракете су оперативне и већ су пронашле иностране купце, а друге су у фази развоја.

Основна варијанта

Развој основне варијанте ракете, означене као Umkhonto-IR Block 1, започео је 1993. године. Развој није текао глатко, што је и разумљиво с обзиром на сложеност ракете, бројност нових технологија и решења која су тек требало да буду освојена. Примера ради, од почетка било је предвиђено да ракете буду лансиране из вертикалних лансера (што је била новина у односу на већину конкурената, лансираних из кутијастих лансера), опремљеним системима за постизање азимута и елевације. Очигледна предност вертикалних лансера јесте могућност тренутног дејства у кругу од 360 степени око лансера, што са класичним кутијастим лансерима није могуће, посебно на бродовима, где је један одређени угао заклоњен надградњом или другим подсистемима брода. Осим тога, избегнут је сложен систем за попуно лансера након испаливања ракете, а простор који се на тај начин заузима јесте оптималан. Коначно, ракете су наупореди-

Ракете фамилије Umkhonto: Umkhonto-R, Umkhonto-IR и Umkhonto-CLOS у првом плану

во боље заштићене унутар трупа брода него ако се налазе у лансеру.

Друга врло важна карактеристика јесте систем навођења. Наиме, одбран је систем „испали и заборави”, са инфрацрвеним (ИЦ) фокалним сензором, који обезбеђује добијање термалне слике циља (IIR – Image Infra Red). Тиме се знатно отежава ометање класичним мамцима, јер се ракета наводи на контуру (препознаје облик) авиона, а не топлотни извор попут издувника или неког другог извора топлоте са

предње стране. Сам трагач заснован је на трагачу ракете A-Darter, а поседује угао захвата од чак 180 степени, више од било ког конкурента. Поред тога, може да гађа до осам циљева у исто време, чиме координира тродимензионални радар за навођење.

Ракета је опремљена дата-линком, којим се ракети прослеђују подаци о тренутном положају циља, односно, уколико циљ маневрише, ти се подаци константно прослеђују ракети, како би се довела у повољан положај за захват

Палећа ракета фабрике „Denel”: A-Darter, Umkhonto-R, Umkhonto-IR

Фрегатсa класе Valour са монтираним ракеџама Umkhonto-IR Block 1

циља након вертикалног лансирања. Поред тога, у сложеним метеоролошким условима, ефикасни домет инфрацрвеног сензора се смањује, те је потребно ослонити се у већој мери на радар и прослеђивање података о положају циља до достизања оптималне удаљености до циља за успешан захват.

Лансирање из вертикалног лансера јесте „вруће”, што значи да се ракета лансира ракетним мотором, а не са гасогенератором који избацује ракету из лансера, након чега следи активирање ракетног мотора. Гасови се избацују поред саме ракете, између

ОДЛИКЕ

Сама ракета нема велике димензије – може се чак оценити као врло компактна: дуга је 3.320 mm, пречник тела је 180 mm, распон крилаца 500 милиметара, а маса 125 килограма. Упркос томе, маса бојеве главе једна је од највећих у класи, ако не и највећа и износи 23 kg, што уз ласерски близински упаљач обезбеђује високу вероватноћу уништења циља. Хоризонтални домет ракете је 12 km, а вертикални осам. Максимална брзина ракете је два маха, а време лета до даљине од осам километара (вероватно по вертикали) јесте 18 секунди.

њеног тела и унутрашње трасе лансирања контејнера. Посебна одлика ракетног мотора на чврсто гориво јесте врло низак ниво дима, тако да се лансирање релативно тешко може детектовати из авиона, који се гађа.

Основна намена ракете Umkhonto-IR Block 1 јесте гађање авиона и хеликоптера, беспилотних летелица, крстарећих и про-

Block 1 на те бродове угради и једна од унапређених варијанти ракета Umkhonto, чиме би се знатно повећале борбене карактеристике тих бродова. Треба знати, међутим, да је у време увођења у оперативну употребу (2006. година) то била, без претеривања, једна од најсавременијих ракета, с обзиром на начин лансирања и навођења.

Побољшана верзија

Umkhonto-IR Block 2 представља побољшану варијанту ракете Umkhonto-IR Block 1, у неколико аспеката. Поседује унапређене алгоритме за прорачун ефикасније путање ка циљу, тако да је хоризонтални домет повећан на 18 km, а

вертикални на 10 километара. Поред тога, унапређена је глава за самонавођење како би била ефикаснија у условима који владају у разурђеним морима са повећаном моћи раздвајања (разликовања) између циља и ефеката у позадини циља. Побољшане ракете су посебно развијене за потребе финске ратне морнарице, а налазе се на четири ракетне топовњаче класе Hamina, од којих свака носи по осам ракета, и два минополагача класе Hämeenmaa са такође по осам ракета. Маса ракете је незнатно повећана на 135 килограма.

Побољшања везана за главу за самонавођење показала су се корисним и за употребу са копнених лансера. Наиме, копнена варијанта носи ознаку GBL (Ground Based Launcher), а има могућност ношења до осам контејнера

Финска корветсa FNS 81 Tornio класе Hamina – ракеџе Umkhonto-IR Block 2 се налазе у вертикалним лансерима иза командног мостсa брода

тивбродских ракета, укључујући и надзвучне, а самим тим и прецизних, навођених бомби. Испитивања ракете завршена су 2005. године, дакле, пуних 12 година након почетка развоја.

Први корисник је Јужноафричка Република, која их користи на четири фрегате класе Valour (Blohm und Voss MEKO A-200SAN). Свака фрегата носи по 16 ракета Umkhonto-IR Block 1, мада постоји предвиђен простор да се тај број повећа на 32. Вероватно постоје извесни планови да се уз Umkhonto-IR

са ракетама Umkhonto-IR Block 2, Umkhonto-R са повећаним дометом или комбинације тих ракета. Основа је теренски камион са формулом погона 8x8, а систем је управљан домаћим 3Д радаром Reutech Radar Systems RSR-320, који се може подићи на одређену висину и тако обезбедити ефикасније покривање околног простора.

Ракете се налазе у лансирном модулу са могућношћу постављања контејнера у вертикални положај, чија је укупна маса без ракета 4,5 тона. Тај модул може се задржати на камиону или положити на тло у случају да је потребно обезбедити ПВО важног објекта попут аеродрома, луке или војне базе. Са осам контејнера са ракетама Umkhonto-IR, маса је 7,1 тона. Време реакције је екстремно кратко и износи 2,5 секунде, што је на нивоу најбољих топовских система за блиску ПВО брода, док је време између лансирања две ракете пола секунде.

Даља унапређења

Umkhonto-IR Block 3 је наредна варијанта ракете исте категорије и замењива са претходним верзијама, са даљим побољшањима, превасходно везаним за повећање домета. Наиме, домет је повећан на 20 km по хоризонталу и 12 km по вертикали. За сада, предвиђено је да та варијанта буде основна која се нуди на тржишту, како

Лансирни контејнер

за опремање бродова, тако и за опремање копнених лансера.

Umkhonto-ER је следећа варијанта фамилије ракета Umkhonto, а основа унапређења јесте снажнији ракетни мотор који обезбеђује већи домет, који по хоризонталу достиже 30 километара. Није познато да ли је та нова варијанта ракете измењива са претходним. Без обзира на то, Umkhonto-ER је највероватније послужила као основа за развој две нове верзије – једну за купце са плћим џепом, а другу за оне који захтевају знатно повећање домета.

Јужноафриканцима је вероватно јасна финансијска ситуација већине држава у региону, па су мудро искористили постојећу серију ракета Umkhonto за развој и пласирање на то тржиште једне верзије релативно ниске цене. Та ракета, под ознаком Umkhonto-CLOS, има нови систем за командно навођење, који је неупоредиво јефтинији у односу на инфрацрвени са фокалном главом, а обезбеђује потпуну контролу над ракетом и евентуалну могућност дејства и по циљевима на земљи. Недостатак је чињеница да јој ефикасност знатно више зависи

ВОЂЕНЕ РАКЕТЕ КОМПАНИЈЕ DENEL

Вођене ракете компаније „Denel”, поред ракета Umkhonto подразумевају и ракете ваздух-ваздух A-Darter, противоклопне вођене ракете (ПОВР) Ingwe и Мокора и планирајућу ракетну бомбу Raptor II. A-Darter су ракете малог домета према савременим аршинима (до 20 km), а одликују се масом од свега 89 kg, управљањем вектором потиска и аеродинамичким површинама, као и системом навођења преко фокалног ИЦ сензора којим се формира слика циља, са углом захвата од 180°. То их чини једним од најимпресивнијих ракета те врсте у свету, са одличним спојем домета и мале масе, могућношћу захвата након лансирања и употребом нишанске кациге.

Поред Јужноафричке Републике, те ракете користиће и Бразил, а биће произведене у фабрици коју гради управо „Denel”. Ingwe и Мокора су ПОВР, прва домета пет, а друга 10 km, пробојности веће од 1.000 и 1.350 mm иза експлозивно реактивног оклопа (ЕРО) и навођењем по ласерском снопу, односно са полуактивним ласерским навођењем. Обе ракете су у својим категоријама такође врхунска средства, пандан рецимо америчким ПОВР TOW и Hellfire, респективно.

Планирајућа бомба са ракетним мотором Raptor II је у развоју, а подразумеваће низ варијанти, масе бојеве главе до 600 kg, домета 150 km и употребом инерцијалног навођења, телевизије ниског осветљаја или фокалног инфрацрвеног сензора. Такав производни програм у „сектору” вођених ракета, мора се признати, представља импресивно достигнуће на светском нивоу.

од умешности оператера, као и да во- зило не може напуштати положај по испаливању ракете, већ тек након познатог исхода дејства. Потпуна контрола над ракетом подразумева и апсолутну отпорност на високотехнолошке мере заштите авиона попут примене стелт технологије, с обзиром на то да се за праћење циља могу користити оптоелектронски сензори попут ТВ камере високе резолуције.

Најнапреднија варијанта

Umkhonto-R јесте најнапреднија варијанта ове успешне серије ракета. Одликује се превасходно повећаним дометом и измењеним системом за навођење. Додатком стартних мотора, а вероватно и још неким побољшањима, хоризонтални домет повећан је на више од 80 km, а вертикални домет већи је од 15 километара. Тиме се домет вишеструко повећава у односу на претходнике, а смешта се између ракета Aster 15 и 30 (више од 30 и 120 km) или руских 9M96E и 9M96E2 (40 и 120 km).

Недостатак ракета овог типа јесте релативно велик минимални домет, али се комбиновањем са претходно споменутих ракетама (нпр. Block 2 или 3) то може избећи. Поред те корените измене, запажена је употреба главе за самонавођење са активним радарским самонавођењем, што је најновији светски тренд. Овај систем навођења искоришћен је на већини ракета последње генерације, попут америчке Patriot

PAC-3, француско-италијанских Aster и руских 9M96E и 9M96E2. Друга карактеристика главе за самонавођење јесте чињеница да ће се она користити за опремање перспективних ракета ваздух-ваздух T-Darter, које су тренутно у развоју.

Повећање домета постигнуто је по цену повећања масе ракете. Маса је достигла 195 kg, због два бочна стартна мотора, док је дужина остала готово једнака претходним варијантама. Конкуренти су знатно масивнији и дужи: ракета Aster 15 310 kg и 4,2 m, а 9M96 333 kg и 4,72 метра. При томе, пречник прве је 180 mm, а друге 240 mm, док је домет Umkhonto-R по хоризонтали приближно двоструко већи у односу на обе, а по вертикали сличан са обе споменуте ракете.

Уколико развој буде успешно окончан, биће то апсолутно најбоља ракета која је изашла са афричког континента, а конструкторима заиста треба доделити велико признање. Међутим, Јужноафриканци нису сами у овом пројекту. Врло мудро су заинтересовали Бразил, који такође учествује и у научнотехнолошком погледу, али ће без сумње, с обзиром на досадашњу праксу, нове ракете бити произвођене и у тој јужноамеричкој земљи.

Перспектива

Учествовање на међународним тендерима није увек успешно, то Јужноафриканци најбоље знају. Приме-

ра ради, на тендеру за набавку корвета за ратну морнарицу Бангладеша, Јужноафриканци су у оквиру понуде јужнокорејског бродоградилшта „Daewoo Shipbuilding&Marine Engineering“ понудили систем Umkhonto-IR Block 2. Међутим, званичници ратне морнарице Бангладеша су ипак одлучили да прихвате понуду Кинеза са модификованим корветима класе Type 056. Наиме, према искуствима других морнарица, кинески ратни бродови су неретко и до четири пута јефтинији у односу на друге, мада су и квалитет и борбене способности нижи.

Други пример неуспешне понуде такође је везан за ракете Umkhonto-IR Block 2, које су „поразиле“ изванредне француске VL-Mica домета 20 km по хоризонтали и девет километара по вертикали. Тачан разлог није познат, али није искључено да се крије у промени намене корвета класе Sigma 10514 (холандско бродоградилште „Schelde Naval Shipbuilding“), које ће поред првобитне противподморничке намене, према неким подацима, можда добити знатно снажнију ПВО компоненту са ракетама Aster-15.

Трећи пример је Шведска, која је озбиљно разматрала набавку ракета Umkhonto-IR Block 2 за модернизацију пет корвета класе Visby, где би свака носила осам ракета. Међутим, та набавка је отказана из финансијских разлога.

Ракете фамилије Umkhonto пронашле су, ипак, друге купце. Већ је споменуто да их користи Финска и то на две класе ратних бродова. Поред Финске и наравно Јужноафричке Републике, следећи корисник биће Алжир, који је поручио две фрегате класе MEKO A-200N, које се само по неким аспектима опреме разликују од јужноафричких фрегата класе Valour (MEKO A-200SAN). Коначно, један од најозбиљнијих партнера могао би да буде Бразил, који је поред производње ракета ваздух-ваздух A-Darter заинтересован за радарски навођену ракету великог домета Umkhonto-R. Те би се ракете користиле са јединог бразилског носача авиона São Paulo, који је до 2000. године био у саставу француске морнарице под називом Foch. ■

Др Себастиан БАЛОШ

Радар RSR-320

ВОЈНА И ЕКОНОМСКА ПРИЧА

Ракета је конструисана и проверена 2011, да би јуна прошле 2013. почела тестирања. Како се наводи, средином ове године требало би да почне серијска производња. Упоредо са тестирањима траже се страни купци ракете како би се смањила њена цена и трошкови производње свели на прихватљиву меру. Јасно је да ракета, ма како добра била, неће успети да привуче ни приближан број купаца као њена претходница „милан“, али је ово, ипак, почетак.

За Француску се може слободно рећи да је била пионир и водећа технолошка и инвентивна сила у сфери противоклопних вођених ракета. Очарани једноставношћу и потенцијалом немачких жицом вођених ракета почетком педесетих година, Французи започињу реализацију идеје о проти-

воклопној вођеној ракети и тако настају „Nord“ SS-10, SS-11 и AS-12 (Sol-Sol, тј. земља–земља и Er-Sol, ваздух–земља), које ће бити лансиране и са земље и са хеликоптера и чији су наследници некад популарне „маљутке“. Француска је уз то учествовала и у дизајнирању ракета „милан“ и започела

ракете средњег домета „ерикс“ (сличне нашем „бумбару“).

После завршетка хладног рата, међутим, и војна индустрија се мало успавала и Французи су схватили како су при крају ресурси већини њиховог противоклопног наоружања, а да ново нису развијали. Зато су били принуђе-

MMP може да се испуљује на циљ који оперативер види

ни скоро да наруче одређену количину америчких ракета „џевлин“, како би попунили недостатак. Основни проблем је у томе што је некада веома популарна и квалитетна ракета „милан“ данас постала застарела. Иако су након сагледавања стања урађене модификације, видело се да је главнина француских противоклопних оруђа на нивоу седамдесетих и осамдесетих година прошлог века и да далеко заостају за савременим руским, а и осталим системима у свету.

Двоструки начин вођења

Француска корпорација MBDA је 2009. године кренула са пројектом MMP – Missile Moyenne Portée – ракетног противоклопног система са вођеном ракетом средњег домета до 4.000 m са могућношћу пробијања хомогеног оклопа од 1.000 mm и бетонског зида од 2.000 mm са тандем бојевом главом. Као носилац развоја пројекта лансера одабрана је фирма „Сажем“, која је врло брзо завршила свој посао, док је носилац производње била MBDA (европски конгломерат који сачињавају „Аероспацијал“, „Аленија“, „Ербас“, „Маркони“ и „Бритиш Аероспејс“, а односи се само на технологију и сегмент ракетне технологије наведених фирми). Ускоро је евалуиран пројекат, прегледан и отклоњени су недостаци.

Ракета је конструисана и проверена 2011, да би јуна прошле 2013. почела тестирања. Како се наводи, средином ове године требало би да почне серијска производња. Упоредо са тестирањима траже се страни купци ракете како би се смањила цена и производни трошкови свели на прихватљиву меру. Јасно је да ракета ма како добра била неће успети да привуче ни приближан број купаца као њена претходница „милан“, али је ипак ово почетак.

Основна замисао при конструкцији MMP ракете била је да има двоструки начин вођења – „испали и заборави“ и систем континуиране корекције путање. Први начин гарантује сигурност послужи система, а други смањује ризик од колатералне штете. Разлог је јасан – код борбе против противоклопних ракета се одмах по уочавању испале

лене ракете, свим средствима гађа место њеног поласка на којем се налази оператер, како би се он ликвидирао и ракета постала неуправљива.

Са друге стране, добар је систем приликом којег се ракета испали, започне самонавођење, а систем се одмах помера са ватреног положаја. Међутим, на тај начин се повећава и могућност промашаја ракете и драстично увећава опасност од колатералне штете. Не треба бити наиван и мислити да се неко плаши цивилних жртава, већ је истина другачија – у току тенковске борбе ракете не могу да распознају свој или туђ тенк, или какав вредан војни објекат на земљи, те лако могу њега „препознати“ као циљ.

Карактеристике

Како је реч о ракети средњег домета, до 4.000 m, јасно је да мора да има и могућност одлучне противоклопне борбе и борбе против противника заклоњеног у бетонским структурама. Како тврде у компанији, MMP је веома ефикасна против савремених тенкова, али и утврђених тачака.

Маса ракете са контејнером је 15 kg док маса лафета, то јест постоља, има додатних 11 килограма. Нешто је лакше од руске ракете „корнет“, али са слабијим дометом и пробојношћу. Француска полаже велике наде у тај двоструко вођени систем ракете.

Тој ракети требало би да донесе предност сам концепт. За разлику од савремених ракетних система који користе хлађену ИЦ главу, отпорнију на ометања, она има нехлађену, што омогућава да се ракета одмах стави у бојево дејство, за разлику од система са хлађеном, трагајућом главом где је време активације од 30 до 45 секунди.

Ракетни систем такође има могућност да испали ракету и на циљ који не види, а за чији положај је добила информације од извиђачких система монтираних на лако оклопном извиђачком возилу или пак на беспилотним летелицама. То значи да ракета не мора да се испали директно на циљ, већ косо, у ваздух преко препрека, што

ПРОИЗВОДЊА

Децембра 2013. године, француско министарство одбране одобрило је производњу 175 лансера и 450 ракета тог система, а прве ракете и системи требало би да почну са уласком у оперативну употребу 2017. године. Целокупна транша требало би да се обави до 2019. године. Укупан контингент за француску војску је 400 лансера са 2.850 ракета.

ОДЛИКЕ

Ракетни противоклопни систем са вођеном ракетом MMP има домет до 4.000 m са могућношћу пробијања хомогеног оклопа од 1.000 mm и бетонског зида од 2.000 mm са тандем бојевом главом. Маса ракете са контејнером је 15 kg док маса лафета, то јест постоља, има додатних 11 килограма. Развојем ракете дугог домета MML – Французи желели да остваре домет до 8.000 метара.

омогућава оператерима да буду у заклону или заклоњени природним препрекама попут растиња, камења, живе ограде или слично. То умногоме повећава могућност преживљавања.

Једна од предности овог система јесте у томе што може ефикасно да се користи у урбаним условима, за уништење непријатељских тенкова на прилазу градовима и насељеним ме-

тенк који посада ракете ни види, нити зна за његово постојање, а лоцирало га је командно возило. Након испалења, посада ракете може да препусти ракети да сама настави курс како би се склонили са ватреног положаја или да остану скривени и активно прате њен лет.

Ракетом се командује преко микрокабла, а оператер је увек у могућности да преки-

не или коригује њен лет. Контролна секција има у себи батерију, али може да као напајање користи и извор електричне струје из мреже.

Ракета треба да се налази на хеликоптерима, оклопним возилима или на

гонт за француску војску је 400 лансера са 2.850 ракета.

Уједно, та производња представља и неку врсту социјалног програма јер је француски министар одбране обећао да ће фирма обезбедити посао за 1.500 радника у наредној деценији. Посебно ће користи имати Бурже, град у централној Француској, где се систем производи, јер та регија зависи од војних фабрика.

Француској се мора одати признање за начин на који комбинује јачање војне и одбрамбене моћи своје земље и економије. Наиме, као носач за ракету одабрано је оклопно возило VBCI – будући транспортер-точкаш који би требало да замени AMIks-10 у наоружању те земље. Тако су не само обезбеђена радна места већ и нови систем и ново оклопно возило за потребе француске пешадије.

Тим системом Француска стаје у строј са земљама попут Русије, Израела и САД, које годинама успешно производе сличне системе. И не само то, задовољни пројектом MMP, Французи су кренули даље – у развој ракете дугог домета MML – очигледно по угледу на израелски „спајк“, што значи да би већом ракетом желели да остваре домет до 8.000 метара. За сада је само MMP ушла у производњу и очекује се наставак пројекта. ■

Александар КИШ

Оклопно транспортер VBCI биће наоружан са MMP

стима. Ракета може бити испалења и из затвореног простора.

Јединица за контролу и нишањење, дело „Сажема“, која је на постољу ракете, садржи ИЦ нишан, али и ССТV камеру, као и ласерски даљинмер, ГПС и магнетни компас. Предвиђена је за умрежавање у систем контроле бојног поља где из командног места командир јединице на терену може радио-везом да нареди посади ракете да је испали на непријатељски

земаљским постољима.

Социјална димензија пројекта

Децембра 2013. године, француско министарство одбране одобрило је производњу тог система – 175 лансера и 450 ракета – а прве ракете и системи требало би да почну са уласком у оперативну употребу 2017. године. Целокупна транша требало би да се обави до 2019. године. Укупан контин-

НОВИ ТАЛАС УСПЕХА

Gripen не представља новост и непознаницу у свету борбених авиона. Ипак, у протеклим месецима произвођач тог авиона остварио је велики комерцијални успех обезбедивши нове уговоре и сигурну будућност пројекта. Успех је уследио услед добрих експлоатационих искустава и промишљеног приступа у вођењу пројекта, а и јасно зацртаног развојног пута. Тај пут био је праћен и разним контроверзама, укључујући и шпијунске афере на највишем нивоу.

Почеци авиона JAS-39 Gripen сежу у ране осамдесете године, када је шведско министарство одбране и војска затражило вишенарменски борбени авион који ће заменили авионе J-35 Draken и JA-37 Viggen. Ови типови авиона поседовали су за различите намене различите верзије, како би извршавали специфичне задатке као ловци, ловци бомбардери или извиђачи. Прагматични Швеђани су још тада замислили концепт једноставног и економски приступачног авиона који ће без посебних модификација извршавати све те задатке. Резултат је био JAS-39 Gripen, једномоторни једносед са аеродинамичком шемом „патка“ (крило и предње управљачке површине), која обезбеђује

ефикасност крила на великим нападним угловима, али и боље перформансе на надзвучним брзинама лета.

У конструкцији је примењен висок проценат композита (око 25 одсто) и модуларни концепт електронике. Тај авион био је мањи и за 30 одсто лакши у односу на Viggen, уз готово идентичну носивост. Концепт његовог развоја и борбене употребе развијен је искључиво на бази шведских тактичко-техничких захтева.

Први Gripen полетео је децембра 1988. године. И поред два удеса прототипова, проузрокованих недостацима у софтверу електричног система команди лета, авион је 1997. године био у пуној оперативној употреби шведског ваздухопловства. Поредићи

тај период развоја са европским авионом Eurofighter или француским Rafale може се закључити да су Швеђани били експедитивнији. Наиме, од првог лета авиона EAP, претече Eurofightera, до његовог увођења у наоружање протекло је 17 година, док је Французима за сличан пројекат требало 15 година.

Премда је преко више узастопних уговора шведско министарство одбране уговорило набавку 204 авиона JAS-39 Gripen, геополитичке промене, нарочито граница на истоку Европе и нестанак вишедеценијских претњи, условиле су смањење војних буџета и редефинисање војних приоритета. У конкретном случају, за шведску војну индустрију, а посебно за произвођача SAAB, то је значило преоријентацију ка извозним пословима, али и доруду

основног модела JAS-39 A/B (једносед/двосед), како би се што боље одговорило потребама тржишта и захтевима компатибилности са НАТО стандардима. Ради ефикаснијег комерцијалног наступа Швеђани су се средином деведесетих удружили са британском компанијом „Bae Systems“, што је 1999. године уродило првим извозним послом и продајом 26 авиона унапређене варијанте JAS-39 C/D Јужној Африци. Испоруке су уследиле тек 2008. године.

Следећи успех били су лизинг уговори са Мађарском (2001) и Чешком (2004), којима је тим државама изнајмљена по једна ескадрила од по 14 авиона JAS-39 C/D на период од 10 година. Лизинг уговори су у то време били помало неубичајен приступ у трговини борбеним авионима, што је изазивало одређену дозу скептицизма, поготово када је реч о пословима који су се у оба случаја приближили вредностима од 800 милиона евра. Међутим, привредни аранжмани у склопу уговорене индустријске компензације која је пратила испоруку авиона, показали су се добрим решењем за економије наведених држава у транзицији.

Уговори су били велико изненађење, нарочито за САД, које су очекива-

ле сигуран пласман авиона F-16 у новопримљене чланице НАТО, што је, посебно у случају Мађарске било сасвим извесно. Из овог шаблона, као четврти купац искочио је Тајланд, који је 2007. године донео одлуку о набавци шест плус шест авиона JAS-39 C/D.

Експлоатациона искуства

Авиони Gripen налазе се у оперативној употреби већ 17 година, што је период у којем могу да се стекну значајна искуства из употребе. Домаће ваздухопловство са тим авионом је досада налетело око 90.000 сати, уз мирнодопски губитак од три авиона. Имајући у виду да је део авиона JAS-39 A/B првих верзија конвертован у JAS-39 C/D, а да је део изнајмљен, просечан број шведских авиона свих верзија који су се налазили у експлоатацији кретао се око бројке од 100. Флота пројектована шведским доктринарним документима за крај 2015. године предвиђа употребу 75 једноседа C и 25 двоседа D сврстаних у три винга.

Од свих корисника авиона Gripen једино је шведско ваздухопловство стекло искуство у његовој борбеној примени, која се десила током 2011. године, приликом војне интервенције у Либији. Наиме, 29. марта те године

шведски парламент одобрио је учешће ваздухопловног контингента, који је требало да учествује у обезбеђивању зоне забрањеног лета изнад Либије. У америчку базу Сигонела на Сицилији откомандовано је осам авиона и десет пилота са укупно 130 чланова пратећег особља. Током прве, интензивније фазе сукоба, пилоти JAS-39 C извели су 574 авио-полетања, превасходно у задацима тактичког извиђања. Израђено је 2.217 извиђачких извештаја, што је износило око 30 одсто укупног броја података добијених путем аеро-фото извиђања из ваздушног простора.

Осим војно-политичког присуства, несумњиви циљ деташмана била је и промоција авиона Gripen и стицање неопходног борбеног искуства. И поред импозантне статистике, уочен је низ проблема у области компатибилности са НАТО партнерима, почев од проблема са стандардима употребљеног млазног горива, потом са комуникацијском опремом за заштићено одржавање везе и слично. Базама података такође није било могуће слање података извиђања у реалном времену, иако су у питању биле дигиталне камере уграђене у стандардни извиђачки контејнер SPK-39. Подаци су зато достављани у року од два сата након слетања.

Ангажовање авиона Gripen у интервенцији изнад Либије била је прва међународна акција шведског ваздухопловства, која је уследила 50 година након борбене употребе млазних ловаца J-29 Tunnan у мисији УН у Конгу

Та искуства су, према речима Швеђана, детаљно анализирана и размотрена ради унапређења на новим верзијама авиона.

Чешко и мађарско ваздухопловство су, са своје стране, веома озбиљно приступили експлоатацији изнајмљених авиона. Убрзо након прихватања технике и неопходних преобука успостављен је, за источноевропске стандарде, висок темпо експлоатације авиона, тако да су већ након пет година експлоатације и чешка и мађарска ескадрила оствариле налет већи од 10.000 сати, што је на годишњем нивоу било око 140 сати по авиону. Овде

треба имати на уму да и сам уговор о лизингу ограничава налет до 21.000 сати. Са друге стране, ради оптимизације трошкова, број обучених пилота у обе државе није велик (могло би се рећи и да је недовољан) и креће се испод стандарда који подразумева три посаде по авиону. Према речима једног од најстаријих мађарских пилота, а које су пренесене у британским ваздухопловним часописима, број пилота који су у тренажи за наменске задатке је 15. Мађарски пилоти млађе генерације обуку завршавају у канадском школском центру NFTC да би потом у Мађарској налетели око 100 сати на авио-

нима JAS-39 C/D, пре укључивања у систем борбеног дежурства. Осим домаћег ваздушног простора, мађарски JAS-39 C/D од ове године контролише и штити и словеначки.

На сличан начин обуку посматрају и Чеси који у тренажи имају до 20 пилота. Посаде су углавном обучене за ловачке задатке, а у помоћној намени оспособљавају се за ловачко-бомбардерске задатке. Мађарска планира да у наредном периоду уложи девет милиона евра у проширење капацитета флоте ради достизања вишег нивоа способности за извршавање задатака ватрене подршке.

Тајландско ваздухопловство, као најсвежији корисник JAS-39 C/D, последње примерке авиона примило је крајем 2013. године. Опремање је рађено у две фазе од по шест авиона, а најављена је и трећа, која, такође, предвиђа шест авиона. За разлику од претходних корисника, Тајланд је, ради максималног искоришћења високих потенцијала којима Gripen располаже у домену мрежноцентричног ратовања, набавио и два авиона за рано радарско упозорење SAAB 340 AEW&C, који служе за навођење и командовање борбеном авијацијом.

Као најкритичнији корисник који испада из претходно наведеног обраца јесте јужноафричко ваздухопловство у којем су забележени највећи експлоатациони проблеми. Према расположивим подацима ти проблеми нису били у вези са квалитетом авиона. Како наводи реномирани сајт StrategyPage, од 26 јужноафричких авиона, 12 је ван употребе због недостатка пара за експлоатацију, али и недостатка пилота! Од авиона који су у употреби, само седам је у летном стању, а налет шест постојећих пилота далеко је испод захтеваних стандарда. Ситуацију је додатно погоршала одлука владајућих структура по којем 75 одсто пилота мора да буде тамнопуто ради остваривања расне равноправности.

КОНЦЕПТ УПОТРЕБЕ

Шведска и њено ваздухопловство су од тридесетих година инсистирали на великој аутономности ваздухопловних јединица и њиховој способности за брзу дислокацију и дејство са нових рејона распореда. Та филозофија планирала је максималну експлоатацију погодних деоница ауто-путева. У складу с тим начелом сваки шведски војни авион, било борбени или транспортни, мора да буде у стању да оперише с писте дужине до 800 x 16 метара.

Нормативи за одржавање ваздухоплова на таквим летелиштима такође су веома захтевни. Шведске помоћне базе обично покривају површину величине 20 x 30 километара. Имају једну главну писту (дужине око 2.000 m) и три до четири помоћне (приближно 800 m) међусобно веома добро повезане путевима у функцији стаза за вожење. На њима се налази велики број платформи за смештај авиона (најчешће увучене у шуме и добро маскиране), као и одређен број тунела и осталих објеката, који могу да послуже као склоништа за авионе, људство и осталу технику. Такве базе ипак имају стационарне резервоаре за гориво, складишта и командна места.

Опслуживање авијације, која на задатак полеће с једног места, а слеће на друго, веома је сложено. За то постоје позадински батаљони, који у свом саставу имају тимове са по шест техничара и три камиона са горивом, алатом и убојним средствима. Након слетања авиона, одмах се појављују на планираној позицији и припремају га за следећи лет. Пребазирање позадинских батаљона на други аеродром изводи се транспортним авионима типа C-130. На овом оперативном концепту дуго времена почивала је и експлоатација националне флоте авиона JAS-39.

И Швајцарска поседује свој специфичан приступ у базирању и операцијама снага авијације. Тако су, на пример, и даље активни аеродроми који располажу подземним хангарима.

Иако декларативно вишенаменски борбени авион, Грипен углавном користи у ловачким задацима

Будући корисници

Пратећи технолошка достигнућа, искуства из употребе, жеље корисника и тржишне перспективе, SAAB је још средином протекле деценије кренуо у разматрање обимног редизајна свог авиона. Маја 2008. године полетео је Gripen Demo, познат и као Gripen NG (Next Generation). Тај прототип, који је у ствари требало да буде технолошки демонстратор нове генерације авиона, израђен је на бази серијског двоседа и на њега је уграђен јачи мотор. Знатно су проширени капацитети унутрашњег горива, стајни трап је репозициониран и ојачан, како би носио већу масу авиона. Број подвесних тачака повећан је са осам на 10.

Читав пројекат је и поред подстицаја шведске државе био на стакленим ногама јер је јасно стављено до знања да ће озбиљна подршка уследити тек кад трошкови развоја буду сведени на прихватљиву меру – када се обезбеди купац који ће директно или индиректно сносити трошкове развоја. Замах пројекту дали су Швајцарци, који су се крајем 2011. године одлучили за набавку 22 авиона Gripen NG, који је тада преименован у JAS-39 E/F.

Швајцарско опредељење за JAS-39 E наишло је на велико неодобрава-

ње стручне јавности, посебно након резултата које је Gripen показао на компаративним летним испитивањима на којима су учествовали и француски Rafale и европски Eurofighter (о томе је било речи у „Арсеналу“ бр. 62 у 2012). Осим стручне јавности, уговор вредан 3,3 милијарде америчких долара наишао је и на критику опозиције која је и поред позитивних одлука државних тела о овом уговору излобирала јавни референдум о куповини Грипена. Тај референдум заказан је за 18. мај ове године.

Према је прелиминарно истраживање јавног мњења указало да је већина Швајцараца против тог уговора јер га сматра непотребним, аналитичари оцењују да ће уговор на крају ипак бити реализован и то из више разлога. Наиме, пре месец дана SAAB је потписао Меморандум о разумевању са швајцарском компанијом „Pilatus“, која важи за једног од најпознатијих произвођача школских авиона. Циљ споразума је да се шведском ваздухопловству испоручи потребан број школских авиона PC-21, као замена за времешне Sk60 (SAAB 105). У преводу, то би била једна од компензација. Као могућност егзистира и сарадња око тендера за нови амерички школски авион за који се SAAB већ удружио са америчким гигантом „Boeing“. Такође, швајцарској јавности се јасно назначавало нове безбедносне претње индиректно настале кризом у Украјини и потреба за одржавањем респективних швајцарских војних потенцијала.

Иако је одлука Швајцарске да се определи за Gripen била донекле неочекивана, у случају Бразила то је било још израженије. Тендер за набавку новог авиона у Бразилу трајао је практично од 2001. године. У међупериоду, Бразил је недостатак борбених авиона попуњавао изнајмљеним фран-

Као главни аргумент корисници наводе јефтину експлоатацију авиона насрм осталих вишенаменских борбених авиона, махом двомотораца

Уметничка визија авиона Gripen у ознакама бразилског ваздухопловства

цуским ловцима Mirage 2000. Одлука коју је 18. децембра 2013. објавила бразилска председница Дилма Русеф практично је обезбедила будућност нове генерације Gripena. Тим избором су из трке избачени француски Rafale и амерички F/A-18 E/F. Иако је Gripen реално слабији авион, Бразилци су као први критеријум ставили економичност набавке и експлоатације, али нимало занемарљива није била чињеница да су једино Швеђани пристали на трансфер великог дела производње у Бразил. У асортиману своје снажне авио-индустрије, Бразил још нема надзвучни борбени авион и сматра се да ће овај трансфер технологије Бразилцима отворити и та врата.

У првој фази, вредној 4,5 милијарде долара, предвиђена је испорука 36 авиона JAS-39 E/F, иако тај број с временом може да се повећа. У прелазној

фази Бразил је тражио 10 до 12 JAS-39 C/D, како би обезбедио одржавање нивоа оперативних способности, а и постепени прихват нове технике. За разлику од Швајцараца и Швеђана, Бразил је у нарученом контингенту тражио и двоседе F, док су у остала два случаја примат добили једноседи.

Практично истог дана када је Бразил јавно саопштио одлуку, SAAB је добио одобрење да припрема производњу 60 JAS-39 E за шведско ваздухопловство. У априлу ове године, шведска влада одлучила је да овај број порасте на 70 авиона, због нарастајућих безбедносних претњи у окружењу.

Марта ове године чешка влада одобрила је продужење лизинг уговора за 14 авиона, који ће трајати до 2026. године. Вредност уговора је око 590 милиона евра. Уговор о лизингу су претпрошле године обновили и Мађа-

ри, чиме су први потврдили задовољство авионом и првим уговором.

Према очекивању аналитичара, веома близу опредељења за Gripen јесте и Словачка, чијим ловачким авионима МиГ-29 ускоро истиче век употребе.

Даљи кораци

Са обезбеђеним наруџбама и не-сметаним финансирањем, Gripen нове генерације полако добија своје обресе. У току је израда прва два прототипа авиона Gripen E (39-8 и 39-9), а први се лет очекује наредне године. На њима ће, поред конструктивних захвата демонстрираних на авиону Gripen NG, бити интегрисани неки од следећих нових уређаја: Selex ES-05 Raven радар AESA категорије, пасивни IRST сензор Skyward-G, SATCOM, систем идентификације свој-туђ (IFF) са три електронски управљиве антене, систем упозорења о лансирању ракета (MAWS), нови горњи и доњи приказивачи, нишан монтиран на кациги, систем за електронску самозаштиту и систем за избегавање судара са тереном.

На авион ће бити интегрисана нова ваздухопловна убојна средства, примарно ракете ваздух-ваздух великог домета типа Meteor и вођене бомбе GBU-39 (SDB). Развој ситуације у окружењу приморао је Швеђане да поново размисле о увођењу крстарећих пројектила KEPD-150 и KEPD-350 у авионски арсенал, иако је то у почетку сматрано непотребним. Први авиони Gripen E задовољаваће интерни стандард MS21.

Истовремено, на постојеће авионе JAS-39 C/D интегрисаће се неки од подсистема и компонената, укључујући и убојна средства која ће Gripen држати у трци са савременим критеријумима у опремању и употреби борбених авиона. ■

Др Славиша ВЛАЧИЋ

КОНТРОВЕРЗЕ И АФЕРЕ

Скоро свако уговарање авиона Gripen пратиле су одређене контроверзе и оптужбе за мито и корупцију, али и шпијунске афере. У одређеним случајевима, ствар се није завршавала само на новинарском истраживању већ и званичном истрагом осумњичених, било да је реч о племићима посредницима, менаџерима, банкарима... Премда су такве ствари очекиване у крупним државним уговорима о којима одлучују највиши политички званичници, у одређеним случајевима реч је и о подметању од конкуренције, која није добила посао. Колико су ти послови битни сведочи и афера у којој је бразилску председницу државе прислушкивала америчка Агенција за националну безбедност. Иако то није званично саопштено, претпоставља се да је управо то био разлог одустајања Бразила од куповине америчких авиона. Такође, према извештајима Викиликса, САД су вршиле притисак на Норвешку да уместо авиона Gripen одабере амерички F-35, што се на крају и десило.

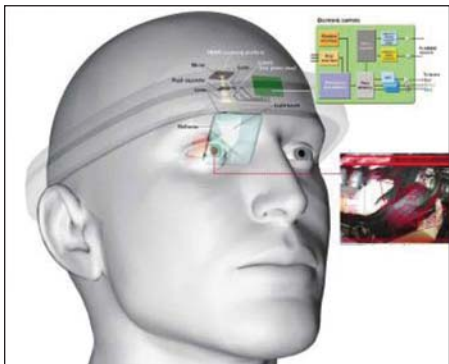
ПОДУЧАВАЊЕ У ИЗМЕЊЕНОЈ СТВАРНОСТИ

„Систем бојног поља у измењеној стварности” – BARS – намењен је за обучавање војника, тимова и јединица за дејства у урбаним срединама. Обављена су многобројна истраживања и остварен је напредак у имплементацији проширене и виртуелне стварности у области обучавања и тренирања. Базе података спрегнуте су са објектима у реалном свету, реални простор скениран је и одређени су маркери за оријентацију. Измењена реалност, као технички дигитални систем, знатно мења начин на који се информације представљају војнику на бојишту.

Почетком 2011. године Морнаричка истраживачка лабораторија САД – одсек за напредне инжењеријске технологије – саопштили су да је коначно развијен „Систем бојног поља у изме-

њеној стварности” – BARS (Battlefield augment reality system). Намењен је обучавању војника и јединица за борбено дејство у урбаним целинама (насељеним местима са великом концентрацијом становништва). Систем је у ек-

перименталној фази предат Команди Морнаричке пешадије на коришћење, што указује на то да стручњаци сматрају да убрзани напредак науке и технике, посебно у области информатичких технологија, омогућује његово да-

Дисплеј који омогућује истовремено гледање стварног окружења и дигиталних података о њом окружењу

ље усавршавање и унапређивање. То вероватно указује на намеру војних структура да га у начелу, као референтни симулациони и тренажни систем, примењују и у другим видовима, родовима и службама.

У војсци се системи засновани на проширеној стварности користе за увежбавање пилота авиона и хеликоптера (у новије време и за управљање беспилотним летелицама), различитим копненим и подводним возилима (од тенка до роботизованих возила без посаде), те за обуку у коришћењу софистицираних борбених оруђа и оружја (ракетних, сателитских и других борбених система). Наравно, имају своју намену и у морнарици, а посебно

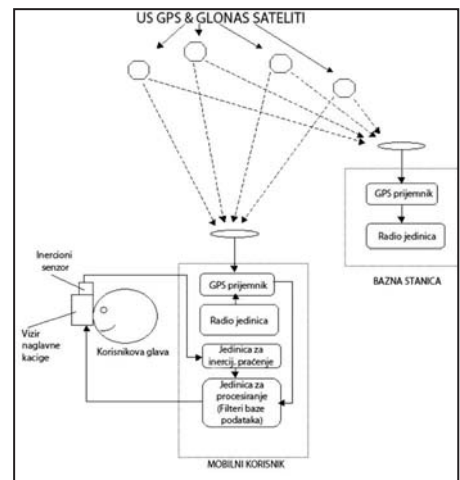

Визија рајшовања у виртуелној димензији

је та технологија употребљива у освајању космоса. Све више се уграђује у системе за обучавање у управљању борбеним дејствима. У бројним војскама постоје центри за обуку путем симулације, а један такав центар за виртуелну симулацију и обучавање је крајем прве деценије 21. века уведен и у Војсци Србије.

Обука у урбаним борбеним дејствима

Кад је реч о војној примени, посебно у обучавању специјалних јединица за дејство у насељеним подручјима, до сада је развијено много система за ту врсту увежбавања. То су, најпре, биле макете објеката, вештачка насеља и полигони повећих размера. Стамбени објекти, макете и полигонски маневарски простор омогућавали су реално обучавање и стицање искуства. Уз пиротехнику дочаравала се реалност оружане борбе. Међутим, увек су ту били маркиранти, маркери и вештачки циљеви који, наравно, нису имали све особине живог противничког циља. Бројне анализе, лабораторијска испитивања и проучавања указивали су на то да је неопходно унапређење такве обуке.

Саставни делови пројекта BARS

Кад је први пут уочено да се виртуелна и проширена реалност могу употребити у системима за обучавање, бројни стручњаци су одмах, успешно, искористили све предности те технологије у изради симулатора. Како је напредовала та технологија, тако су и системи за тренирање и увежбавање били реалистичнији. Уз то, проширивала се и њихова намена – од система за увежбавање појединаца до комплексних система за увежбавање колектива, тимова па и целокупних јединица.

BARS – „систем бојног поља у измењеној стварности“ заснива се на непосредном погледу на окружење или виртуелном генерисању изузетно захтевне тродимензионалне слике борбеног окружења у којем се могу наћи војници, изводећи тактичка дејства. Тај систем може виртуелно да симулира ситуацију ограничене видљивости, непознато окружење, дејство снајпера, маскиране противничке снаге и неефикасну комуникацију међу члановима тима. Уз то, у стању је да постави пред војника проблем одређивања пријатељске и противничке ватре, односно идентификацију противника и сопствених снага. И још је много других околности које се могу појавити током борби у насељеном месту. Већ сама имитација бројних опасности превазилази традиционалан начин увежбавања на макетама, моделима и полигонима.

Одсек за напредне инжењеријске технологије морнаричке истраживачке лабораторија САД, сарађујући са Уни-

Симулација противника у проширеној реалности

верзитетом Колумбија, конципирао је систем који се састоји од рачунара, бечичне информатичке мреже и виртуелног шлема, за управљање системом и генерисање промена у вежбама. То је, уједно, систем помоћу којег се прати ситуације и реаговање војника, који се увежбавају на промењене околности тактичке ситуације.

Систем омогућује преглед одређеног терена, са свим објектима, и у тој слици интегрише све релевантне податке од значаја за оријентацију (тродимензионалну мапу, ГПС позицију, удаљеност, величину, потенцијалну опасност од противничких циљева, преко иконица, које се појављују поред сваког објекта). То се може поједностављено илустровати на следећи начин: испред ока постави се стакло и на њему се пројектују подаци о географским и другим објектима. Информације су у облачићима (као у стриповима), а стрелицама су повезани са објектима које гледамо. Примењена су најно-

вија сазнања из истраживања названа „Мобилна проширена реалност“ (Mobility augmented reality), као и сазнања из пројекта „Развој ратишта у измењеној стварности“ (Development of the Battlefield Augmented Reality).

РАТОВАЊЕ У УРБАНИМ СРЕДИНАМА

Ратовање у урбаним срединама (MOUTH – Military operations in urban terrain, Urban warfare...) новија је концепција која произилази из проучавања историје ратовања. Она је знатно унапредила војну теорију јер је допринела да се промени однос господара рата до становништва и материјалних ресурса у насељеним местима, тако што је променила доктрину „уништи и разори“ са ставом да се прецизним дејствима по војним објектима избегавају велике жртве и разарања, који су називани колатерална (узгредна) штета.

С обзиром на то да се за увежбавање користи технологија измењене стварности, као и виртуелне реалности, ситуација може компјутерски да се програмира тако да се обучавање одвија по фазама – од демонстрације поступака, преко усвајања до вежбања одређених

физичких, психомоторних активности и реаговања на опасности, карактеристичних за оружану борбу.

Перцепција корисника задржава се на графичком окружењу које се непосредно посматра кроз провидни визир. Слика је обogaћена подацима од значаја за војника, а и обавештењима о сваком топографском, географском или вештачком објекту на виртуелној мапи. Графика је веома прецизно генерисана и региструје стварно окружење. Тако, проширени поглед на објекте укључује видео-фрејм приказ у унутрашњости објекта, иконе представљају положаје снајпериста, појединих оруђа, артиљеријске положаје, укључујући називе улица, топографске називе на локалном језику или преведене, временске податке, податке о тактичко-техничким особинама оруђа и

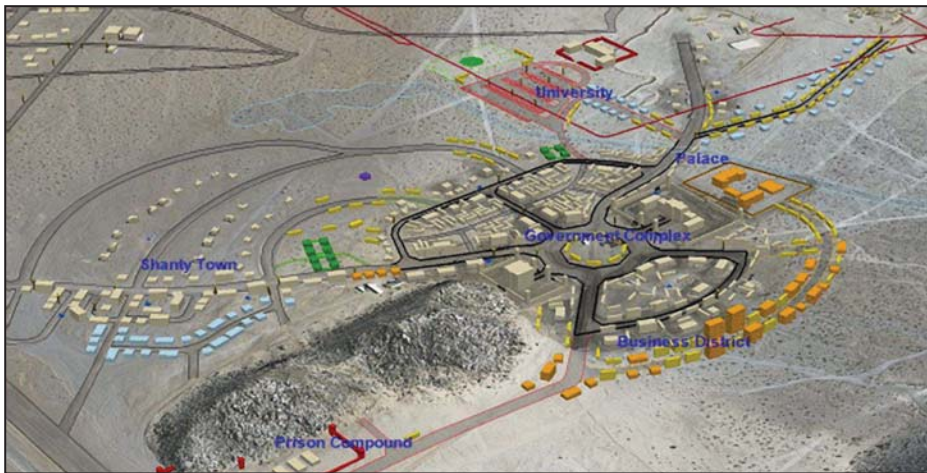
оружја (домет, зона дејства, зона распрскавања пројектила), те друге информације од значаја за корисника система. Приказ, такође, обезбеђује одговарајуће критичне информације за корисника, у реалном времену.

ПРОШИРЕНА И ВИРТУЕЛНА РЕАЛНОСТ

Ова два појма, односно појаве које ти термини објашњавају, међусобно се разликују у неколико детаља. Проширена стварност се односи на податке о објектима у реалном окружењу и користи се тако да се подаци пројектују на стакло кроз које се гледа предео у окружењу. Виртуелна стварност је у потпуности верно дигитално генерисано окружење у дигиталном простору (у меморији рачунара или у компјутерској мрежи). Проширена реалност, дакле дигитално представљање података у облачићима, може бити саставни део виртуелне реалности. Комплексни систем у коме се преплићу унапређена и виртуелна стварност зове се проширени виртуелни простор, односно целокупан систем са свим компонентама назива се „мешовита стварност“ (mixed reality).

Три битне области

Да би постигли повезивање дигиталних података из базе проширене стварности са објектима у реалном окружењу, конструктори су разрадили три битне области. Прва је дистрибуција информација до корисника, који носи виртуелни шлем или прозирни визир у нивоу очију, односно користи мобилни телефон или смартфон уређај. У другој области разрађена је технологија која треба да спречи преоптерећење информацијама, односно

Један од комплекса на полигону за увежбавање у урбаном рајшовању

сачињен је интелигентни филтер који одређује приоритет тактичких података у проширеном приказу, који су потребни кориснику да би остварио планирану активност.

На крају, трећа област обухвата компоненте и подсистеме који обезбеђују калибрацију система, како би предузета активност корисника одговарала стварној ситуацији на терену у погледу рељефа а и тактичке ситуације. То омогућава подсистем генералне калибрације облачића са подацима према реалном окружењу.

Да би конципирали систем који ће верно одражавати све особине реалног окружења и који ће моћи да се користи за увежбавање, стручњаци су изучавали бројне ситуације. Дошли су, на пример, до сазнања да је насељена средина веома динамична и активности људи чине је једначином са много променљивих параметара. У оружаним дејствима такође се мења структура окружења. Оштећени објекти могу затрпати улице рушевинама и учинити пут непроходним. Ове потешкоће компликују активности због потребе да се минимализира број цивилних жртава и избегава дејство по цивилним објектима. У насељеном месту са узаним улицама, чланови борбеног тима не смеју да се крећу у праволинијском видном пољу један из другог, што је значајно у заштити од снајперске ватре. У принципу, многе од оваквих тешкоћа могу у великој мери да усложне извршавање борбеног задатка у насељеном месту, услед интензивирања ситуацију на терену. Те и мно-

ге друге карактеристике урбаног окружења усложњавају креирање променљивих виртуелних података о насељеном месту.

Број истраживачких програма који изучавају такве детаље и анализирају сложене ситуације, све је већи. Још од 1997. године у тестирању је ангажован Морнарички корпус САД, а један од пројеката назван је „Апартман“. Тај пројекат је непосредно повезан са другим пројектом под називом „Урбани ратник – напредни борбени експеримент“. Сваки војник, ангажован у овом експерименту имао је лаптоп рачунар, ГПС пријемник и модем за радио-везу. Систем је војнику представљао географску мапу простора на ком је јединица ангажована, уз непрекидно ажурирање тактичке ситуације.

Међутим, показало се да је димензионални приказ карте терена имао више ограничења. С обзиром на то да је реч о дејствима у насељима, са високим објектима, димензио-

ВИШЕ ОД СТВАРНОСТИ

Проширена стварност (Augment reality) је технологија која информације из стварног света комбинује с рачунарски генерисаним сликама и садржајем и, тако обједињене, приказује их на екрану рачунара. Тиме се корисниково виђење света проширује додатним информацијама. То је као да се гледа мапа града, а изнад ње, у облачићима (као у стриповима), појављују се подаци о објектима представљеним на мапи. С тим, што је у овом случају то све много сложеније. Наиме, технички је омогућено да корисник технологије проширене стварности гледа кроз провидни визир околинду, а на површини визира се пројектују подаци о објектима према којима је усмерен поглед, без одступања од тих објеката или повезани стрелицама са њима.

Ова технологија се од пре једне деценије практично користи у бројним научним процесима, истраживањима, увежбавањима и анализама процеса који се збивају око нас. И војна индустрија већ дуже време, поготово у ваздухопловству, примењује концепт проширене стварности и неке сродне гране, а едукација је следећа битна област у којој ће могућност да се верно и готово „опипљиво“ представе неке појаве и предмети, из корена променити начин приступа.

РАТОВИ БУДУЋНОСТИ У ВЕЛИКИМ ГРАДОВИМА

Савремене војне доктрине предвиђају да ће се ратови будућности најчешће водити у урбаном окружењу и да ће све мање бити фронталних сукоба на маневарском терену. То је утврђено и у студији названој „Концепт будућих војних активности у урбаном окружењу“ из 1997. године. У тој студији анализирано је како се савремена технологија може користити у тродимензионалној виртуелној стварности. Пошло се од тога да је реално окружење изузетно сложено за тродимензионално приказивање. На примеру града, то значи да треба потпуно јасно раздвојити стамбене објекте, улице, пословне зграде различитих намена (болнице, јавне службе...), све што је изнад нивоа тла. При томе, ваља имати у виду да су у савременим градовима објекти грађени као вишеспратнице, а посебно су подесни за снајперисте и постављање мина изненађења. Испод тог нивоа налазе се подруми, мреже канализације, тунели за комуникациону инфраструктуру, подземна железница. Подземно окружење знатно отежава планирање и реализацију борбених активности. Лучка инфраструктура је још сложенија, као и аеродромска, са више нивоа.

нало приказивање није задовољавало потребе војника, односно на мапи нису могле бити приказане све информације о ентитетима у стварном окружењу. Друго ограничење односило се на потребу војника да визуелно стално прати ситуацију у окружењу, па му је пажњу одвлачило често гледање екрана лаптопа. Излаз је покушан да се пронађе у уређају са екраном у висини ока, постављеном на шлему (прозирном визиру).

Међутим, развој виртуелне реалности, уз осавремењивање технологије проширене стварности, омогућио је да се многи проблеми реше сами од

себе, односно да се у виртуелној слици обједине реалан приказ окружења и сви подаци о објектима на представљеном терену.

За приказ функционисања система BARS, најчешће се користи приказ паркиралишта са аутомобилима и људима. У тродимензионалној слици генерисани су облачићи са објашњењима, непосредно повезаним са појединачним детаљима. Те, компјутерски генерисане белешке, корисницима обрађују окружење (назив улице и објекта, његовом уличном броју, број спрата на ком се налази и др), приказују број слободних места за паркирање,

најкраћу путању до њих, излазе са паркиралишта, лифтове, начин плаћања паркирног места и др.

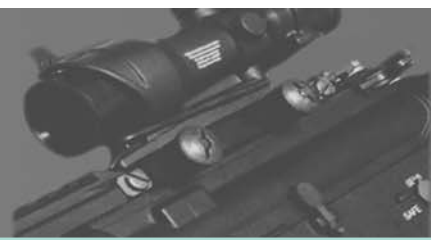
Исти принцип примењив је за приказ бојишта, само се користи војна терминологија. Дисплеј мења приказ облачића како корисник окреће главу. Кроз визир корисник види све објекте у стварности, а на визиру се пројектују облачићи са графичким приказима и забелешкама, усклађени са објектима у окружењу корисника. Чак и сам корисник може да убацује податке у облачиће.

База података за систем проширене реалности изузетно је садржајна, са детаљним објашњењима.

Систем за дистрибуцију информација

Коришћење система за унапређење реалност заснива се на „баровима“ (облачићима изнад објеката у видном окружењу) или стандардизованим иконицама које се примењују у војсци. Те информације, односно објашњења, имплементирани су у тродимензионалну слику реалног приказа окружења. Најпре, реално окружење је скенирано посебним уређајима и у њему су одређене референтне тачке за оријентацију. Тим информацијама управља посебан систем. Он, поред свих унетих података, поседује мрежу у којој су забележене бројне референтне тачке за сналажење у простору. Уз то поседује и филтере за одабир приоритетних обавештења о окружењу, прилагођен профили корисника.

Прототип Информационог подсистема, као и подсистема за управљање, за систем BARS израђен је и постављен на следећим одредницама и претпоставкама: било који објекат било које врсте може, у било које време бити довољно значајан да би био наглашен у систему приказивања; одређене врсте објеката (као што је локација непријатељских снага) су изузетно важне и треба да их знају сви корисници у сваком тренутку; неки објекти у окружењу (као што су противнички циљеве) су од кључног значаја само за

профил одређеног појединца; уколико објекат нема специјалне особине, требало би да показују податке о средини која окружује корисника, са највише могућих детаља (Како се растојање повећава, кориснику је, прогресивно, потребно све мање и мање информације. На одређеној удаљености, могу се приказивати информације само за критичне објекте, као и за познате положаје сопствених и противничких снага).

База података о окружењу има своју одређену структуру. Сви објекти из непосредног окружења сматрају се „објектима прве класе“, ако имају посебан значај за корисника. Они су објашњени подацима као што су: назив, локација и величина.

Примери ентитета су физички објекти (зграде, дрвеће, резервоари, путеви и објекти на њима, бункери,

Увježбавање урбаног рашовања на полигону

утврђене зграде, противници појединачно или као јединица, и сл.). Просторни објекти, попут долине, планине, области или региони, и логични објекти (путеви, раскрснице, усеци, прелази и друге тачке на саобраћајницама) имају додатне податке о проходности, носивости, насељености и друго. Информације су организоване хијерархијски, користећи концепт ограничавања. Највиши ниво информација има град, као ентитет који садржи све друге објекте у окружењу. Ентитет град садржи зграде, улице, канализа-

ционе системе и положаје јединица (властитих снага и противника). Сваки од ових субјеката садржи и друге подентитете. Објекат зграде, на пример, може да садржи зидове, подове, прозоре и врата.

Најзначајнији чинилац базе података јесте дистрибуција обавештења путем облачића (баров). Основни приступ заснован је на мастер (сталним) подацима о стационарним објектима у окружењу. Остали подаци подељени су у групу покретних и променљивих објеката, чије информације се

непрекидно мењају (као што су покрети противничких снага, посебно самоходних возила, тенкова, положаја ракетних система, снајпериста и др).

Мастер-копија података чини саставни део информација у целокупној мрежи, при чему сваки рачунар може да служи као мастер-машина. С обзиром на то да податке не генерише само један централни рачунар, већ и остали рачунари у мрежи, показало се да је потребно елиминисати тзв. „духове“ података (старији подаци који нису избрисани после уноса нових података). Како је коришћење обавештења динамичан процес, а заснива се на сталном ажурирању нових података, битно је истакнути да се подаци из базе могу користити и у другим рачунарима у систему. Међутим, у другим системима мора се избећи понављање „духова“, односно информација генерисаних у протеклом времену, које се односе на покретне објекте. У мастер-рачунару постоје снимљени подаци, тако да се „дух-копија“ може користити за реконструкцију збивања. Све то се извршава на захтев корисника. Приказ окружења и промена у њему, међутим, увек се дешава у реалном времену. ■

(Насљавак у идућем броју)

Никола ОСТОЈИЋ

КАПИТАЛНИ БРОДОВИ

Разарачи „Триглав“, „Биоково“, „Дурмитор“, „Учка“, „Котор“, „Пула“ и „Сплит“ ушли су у састав Југословенске ратне морнарице у послератном периоду. Неки су добијени путем ратних репарација, а неки довршени у југословенским бродоградилштима. Разарач „Учка“ имао је најдужи стаж у РМ ФНРЈ, „Сплит“ је словио за највећи домаћи ратни брод вођу флотиле разарача.

Југославија је из Другог светског рата изашла као победник, те је на основу тог могла да рачуна на део ратне одштете. Тако је на рачун ратне одштете 1947. године ФНРЈ склопила споразум о испоруци три бивша италијанска ескортна разарача – два су припадала Класи Циклоне (Ciclone) и то „Индоми-то“ (ID Indomito) и „Алисео“ (AS Aliseo), а један Класи Ариет (Ariete) – истоимени први брод те класе. Сва три брода испоручена су Ратној морнарици ФНРЈ током 1949. године.

Ескортни разарачи

По завршетку рата у Риједи су на навозу бродоградилшта затечена два италијанска ескортна разарача Класе Ариет – „Балестра“ (Balestra) и „Фионда“ (Fionda).

Италијански разарачи Класе Ци-клон изграђени су у периоду 1942/43. година и то 16 јединица, а имена су добијали по ветровима. Разарач „Индоми-то“ изграђен је у италијанском бродоградилшту Навалмеканика (Navalme-

ccanica) у Калмаре ди Штабу. Кобилица брода постављена је 10. јануара 1942, брод је поринут 6. јула 1943, а у наоружање Ратне морнарице Италије ушао је 4. августа исте године. Ратној морнарици ФНРЈ разарач „Индоми-то“ предат је 28. априла 1949. и добио је име РЕ-51 „Триглав“.

Разарач „Алисео“ изграђен је у италијанском бродоградилшту Кантери ди Тирено (Cantieri di Tirreno) у Рива Тригоси. Кобилица брода постављена је 16. септембра 1941, брод је поринут 20. септембра 1942, а довршен 28. фебруара 1943. године. Предат је Ратној морнарици ФНРЈ 3. маја 1949, при чему је добио име РЕ-52 „Биоково“.

Након ступања у састав Ратне морнарице ФНРЈ, технички подаци су мало измењени у односу на италијански оригинални пројекат, и то углавном у депласману и наоружању, па се због тога разарачи међусобно разликују. Били су у саставу наше морнарице до 1965. године, када су отписани.

Трећи ескортни разарач који је РМ ФНРЈ добила на основу репарације био је „Ариет“, први брод те класе. Сви бродови Класе Ариет добили су имена по звездама и сазвезђима. Укупно је изграђено 16 јединица прве серије и сви су довршени пре капитулације Италије. Бродове те класе, осим разарача „Ариет“, заробили су Немци, након окупације Италије. Посада тог разарача пребегла је бродом савезницима и на њиховој страни дочекали су крај рата.

Другу серију разарача ове класе градили су Немци након окупације Италије. Од 16 разарача колико је планирано да се изгради, четири су грађена у бродоградилшту у Риједи. Од тог броја два разарача нису довршена пре завршетка рата – „Балестра“ (немачка ознака ТА-47) и „Фионда“ (немачка ознака ТА-46). Њих су запленили при-

Ескортни разарач РЕ-51 „Триглав“

Ескортни разарач РЕ-52 „Биоково“

ТРИГЛАВ И БИОКОВО

Депласман: „Триглав“ – стандардни 973 тоне, пун 1.712 тона; „Биоково“ – стандардни 950 тона, пун 1.633 тоне

Димензије: „Триглав“ – дужина 89,25 м, ширина 9,9 м, газ 3,7 м; „Биоково“ – дужина 89,65 м, ширина 9,82 м, газ 3,7 м

Погон: две парне турбине и два парна котла Јероу снаге 16.000 КС

Брзина: 24 чвора, економска брзина 12 чворова

Даљина пловљења: 3.500 наутичких миља при брзини од 15 чворова са залихом горива од 430 тона

Наоружање: „Триглав“ – три топа калибра 100 мм, четири топа калибра 40 мм, четири четвороцевна топа калибра 20 мм, два двоцевна торпедна апарата калибра 450 мм, четири бочна и два крмена клизача дубинских бомби; „Биоково“ – два топа калибра 100 мм, четири топа калибра 40 мм, два четвороцевна топа калибра 20 мм, шест једноцевних топова калибра 20 мм, два двоцевна торпедна апарата калибра 450 мм, четири бочна и два крмена клизача дубинских бомби

Посада: 175 чланова

падници југословенске армије и настањена је њихова израда.

„Ариет“ је након завршетка рата и потписивањем споразума испоручен југословенској морнарици 30. априла 1949. године. Ушао је у састав РМ ФНРЈ 4. јануара 1950. године као ескортни разарач РЕ-53 „Дурмитор“.

Од два ескортна разарача, која су затечена на навезима бродоградилишта у Ријеци, разарач „Балестра“ довршен је и примљен у флотни састав РМ ФНРЈ 1. фебруара 1951. године под називом РЕ-54 „Учка“. Други ескортни разарач „Фионда“, који је требало да добије назив РЕ-55 „Велебит“, никада није довршен због оштећења и недостатка опреме којом би био опремљен.

Како је „Учка“ био једини разарач који није добијен на основу ратних репарација, већ је довршен сопственим средствима, наоружан је и опремљен различито од „Дурмитора“, иако су при-

падали истој класи. За опремање „Учке“ није било оригиналних италијанских топова калибра 100 мм, дужине цеви 45 калибара, који су били на остала три ескортна разарача, па је одлучено да се на тај брод уграде два немачка топа калибра 88 мм, без икакве балистичке заштите, која би штитила послужиоце.

Због лошег стања у којем се налазио, ескортни разарач „Дурмитор“ је већ 1. јануара 1957. брисан са флот-

ног списка. За разлику од њега, ескортни разарач „Учка“ брисан је из састава флоте тек 27. јуна 1967, тако да је то био ескортни разарач са најдужим стажемом у Ратној морнарици Југославије.

Вође флотиле

Након побољшања односа са западним савезницима крајем 1949. године, влада ФНРЈ одлучује да из флотне резерве Краљевске морнарице Велике Британије набави два разарача – вође флотиле и то: „Кампенфелт“ (HMS Kempenfelt) и „Веигер“ (HMS Wager). Оба су припадали класи разарача W. Бродови су продати РМ ФНРЈ почетком 1956. и у октобру исте године отељени су за Југославију.

ПУЛА И КОТОР

Депласман: стандардни 1.710 тона, пун 2.530 тона
Димензије: дужина 110,57 м, ширина 10,90 м, газ 3,00 м
Погон: два Едмирелити троцилиндрична парна котла и Персонова парна турбина са две осовине укупне снаге 40.000 КС

Брзина: максимална 36 чворова, са пуним депласманом 32 чвора

Даљина пловљења: 4.765 наутичких миља са 20 чворова
Систем за осматрање и управљање ватром: за откривање циљева радар Тип-225, за ваздушно осматрање радар Тип-291, за контролу ватре спрегнут са директором Mk-III радар Тип-285 и за контролу ватре топова калибра 40 мм радар Тип-282

Наоружање: топ калибра 119 мм у једноцевној топовској кули, четири топа калибра 40 мм, два противавионска топа калибра 40 мм и два противавионска топа калибра 20 мм, четири двоцевна торпедна апарата калибра 533 мм, два клизача и два бацача за 70 дубинских бомби

Посада: 225 чланова

Ескортни разарач PE-53 „Дурмитор“ није се дуго задржао у наоружању РМ ФНРЈ

Ескортни разарач PE-54 „Учка“

Разарач „Кампенфелт“, сада под називом P-21 „Котор“, а „Веигер“, под називом P-22 „Пула“, ушли су у састав Ратне морнарице ФНРЈ 1959. године. Оба су избрисана из флотног списка РМ СФРЈ 1971. године, а изрезана 1972. године.

Разарач Сплит

На захтев Краљевске морнарице Југославије у јулу 1939. године у бродоградилушту у Сплиту положена је кобилица за нови разарач – вођу флотиле под називом „Сплит“. Брод је требало да се гради по угледу на претходни разарач „Дубровник“. Од наоружања, требало је да има пет „Шкодиних“ топова

ДУРМИТОР И УЧКА

Депласман: „Дурмитор“ – стандардни 752 тоне, пун 1.121 тона; „Учка“ – стандардни 740 тона, пун 1.150 тона

Димензије: дужина 82,26 м, ширина 8,6 м, газ 2,8 м

Погон: две парне турбине, два парна котла, две погонске осовине укупне снаге 22.000 КС

Брзина: максимална 29 чворова, економска брзина „Дурмитора“ је 15 чворова, а „Учке“ 12 чворова

Наоружање: „Дурмитор“ – два топа калибра 100 мм, два топа калибра 40 мм, један четвороцевни топ калибра 20 мм и четири једноцевна топа калибра 20 мм, два троцевна торпедна апарата калибра 450 мм, два бацача дубинских бомби; „Учка“ – два топа калибра 88 мм, један топ калибра 40 мм, два четвороцевна топа калибра 20 мм, четири једноцевна топа калибра 20 мм, један троцевни торпедни апарат калибра 450 мм и два бочна бацача дубинских бомби

Посада: 158 чланова

ских топова калибра 40 мм и два троцструка торпедна апарата.

Након капитулације Краљевине Југославије, брод у изградњи преузимају Италијани, а после њихове капитулације, 1943. године, прелази у немачке руке.

Током рата био је неколико пута саботиран. Први пут су то урадили радници, пре него су Италијани заузели бродоградилуште, а онда су саботирали Италијани, пре него што ће га преузети Немци. На крају саботирали су га и партизани.

Завршетак Другог светског рата разарач „Сплит“ затекао је тамо

где је и био, али у доста оштећеном стању, проузрокованим поменути саботажама. Већ крајем 1945. године државни врх одлучио је да се разарач доврши. Међутим, услови у бродоградилушту у Сплиту нису дозвољавали да се то и уради, тако да је брод отегљен у бродоградилуште у Ријеку („Трећи мај“) где је и довршен. Треба знати и то да довршетак разарача не би био могућ без америчке помоћи.

Одлука о завршетку градње разарача P-11 „Сплит“ донета је у оквиру „Другог флотног програма“, по коме је морнарица ФНРЈ требало да има око 600 бродова. Требало је повећати број бродова веће тонаже с јаким артиљеријским наоружањем за подршку латинским поморским снагама.

Наш највећи ратни брод вођа флотиле разарач P-11 „Сплит“ ушао је у састав Ратне морнарице Југославије 4. јула 1958. године.

Вођа флотиле разарач P-22 „Пула“

Вођа флотиле разарач P-21 „Кошор“

Понос РМ Југославије разарач Р-11 „Сплит“

СПЛИТ

Деplasман: стандардни 2.382 тоне, пун 2.770 тона

Димензије: дужина 120 м, ширина 12 м, висина 6,5 м, газ 4,31 м

Погон: две Персонове парне турбине снаге по 19.000 киловата (25.000 КС)

Брзина: максимална 31,5 чвор

Даљина пловљења: 6.600 наутичких миља са 13 чворова

Наоружање: четири полуаутоматска топа калибра 127 мм, дванаест топова калибра 40 мм, четири аутоматска топа калибра 20 мм, петоцевни торпедни апарат калибра 533 мм, два вишецевна противподморничка ракетна бацача типа „јеж“, шест бацача и два клизача бомби. Поред тога могао је укрцати и положити 40 мина.

Посада: 240 чланова

Био је то класични разарач чије се наоружање састојало од артиљеријских, торпедних и противподморничких система. „Сплит“ је опремљен радарима, подводним електричним локатором и електронским рачунарима. Имао је четвороцевним противавионски топ калибра 40 mm Bofors L-60, спрегнут са системом за управљање ватром, чију је основу чинио амерички осматрачко-нишански радар AN/SPG-34, познат под ознаком Mk-34. Радар је могао регистровати и пратити циљеве у ваздушном простору до 20 наутичких миља.

При крају свог службовања у Ратној морнарици разарач „Сплит“ служио је као школски брод за обуку морнара у Морнаричком наставном центру. Из састава Ратне морнарице изашао је 2. фебруара 1984. године. ■

(Крај)

Данко БОРОЈЕВИЋ

• ВЕСТИ • ВЕСТИ • ВЕСТИ • ВЕСТИ • ВЕСТИ • ВЕСТИ • ВЕСТИ • ВЕСТИ • ВЕСТИ •

„Bell Helicopter“ V-280

„Aircraft“ AVX

„Boeing/Sikorsky“ X-2

ТРИ ПРОЈЕКТА ХЕЛИКОПТЕРА JMR TD

Америчка копнена војска закључила је конкурс за израду новог хеликоптера JMR TD, који би у наредним годинама требало да замени хеликоптере АН-64 Apache и УН-60 Blackhawk. У најужи круг потенцијалних произвођача новог хеликоптера ушле су познате компаније „Bell Helicopter“ (пројекат V-280 Valour), „Aircraft Company“ (пројекат AVX) и „Boeing/Sikorsky“ (пројекат X-2). Од новог хеликоптера оријентирно се захтева да припада категорији средњих хеликоптера масе до 13 тона и брзине од најмање 425 km/h. За два

летећа демонстратора издвојено је 213 милиона долара, а планирана је производња између 2.000 и 4.000 летелица, чија ће укупна цена износити 100 милијарди долара.

Пројекат V-280 „Bell Helicopter“ базира се на искуствима и технологији примењеној на ротопланима V-22 Osprey. Одређене измене требало би да омогуће лакше одржавање, повећане могућности и нижу цену летелице. Ознака V-280 односи се на очекивану путну брзину летелице која ће бити већа од 518 km/h.

Пројекат „Aircraft Company“ AVX поред коаксијалних ротора имаће и два потисна пропелера. На обе стране трупа биће уграђена врата, док ће репна врата имати рампу за лакши утовар и истовар. Летелица има чисте аеродинамичне линије, а главни адут јој је задовољавање транспортних могућности уз прихватљиву цену.

Заједнички пројекат „Boeing/Sikorsky“ X-2 базира на основи технологије „Сикорског“ са демонстратора X-2 са коаксијалним роторима и потисним репним пропелером. ■

ИЗРАЕЛСКИ ОРУЖАНИ НОВИТЕТИ

Сукоби ниског интензитета, асиметрични ратови и дејства у урбаним

Високоенергетски ласерски систем HEL Iron Beam

Ракетни систем GATR

срединама изискују употребу посебних оружних система, како би се избегле велике колатералне штете. Руководи се тим захтевом израелски произвођачи наоружања „Rafael“, „Elbit Systems“ и ATK (Alliant Techsystems) развили су два нова оружана система: високоенергетски ласер HEL Iron Beam и ракетни систем GATR (guided advanced tactical rocket).

Високоенергетски мобилни ласерски систем HEL Iron Beam, производ фирме „Rafael“, приказан је на сајму Airshow 2014. у Сингапуру. Наменен је за уништавање ракета, минобацачких мина, артиљеријских граната и беспилотних летелица на малим даљинама. Састоји се од радарског система ПВО, командно-контролне јединице и два високоенергетска ласера домета до два километра. Када радар захвати циљ, преузима га термална камера, која га прати и усмерава на њега ласерске зраке. Иако је систем још у фази развоја, досадашња испитивања, ви-

ше од 100 уништених пројектила, показала су да тај систем, у поређењу с конвенционалним ракетама ПВО има значајне предности – неограничени број испалења (ласеровања), прецизно погађање циља, избегавање било какве колатералне штете и нижу цену. Систем HEL Iron Beam биће саставни део противракетне одбране Израела, који чине системи Iron Dome, Давидова праћка и Arrow 3. Систем је смештен на камиону.

За потребе израелског ратног ваздухопловства, фирме „Elbit Systems“ и ATK развиле су вођену напредну тактичку ракету GATR (guided advanced tactical rocket), која би требало да замени постојеће ракетне системе Hellfire. Ефикасан домет система GATR износи од 1,5 до осам километара, а моћи ће да се постави и на хеликоптере. Вођење ракете је ласерско, а усмеравање на ласерски означен циљ – аутономно. Систем је компатибилан са системом невођених ракета 70 милиметара. Намењен је за дејства у асиметричном ратовању и сукобима у урбаним срединама. ■

НОВИ АМЕРИЧКИ ИЗВИЈАЧКИ ХЕЛИКОПТЕР

Bell Helicopter је на бази комерцијалне летелице 407GX произвео наоружану верзију вишенаменског извиђачког хеликоптера 407GX, који је на изложби Helli Expo у Лас Вегасу приказан марта ове године. Војна верзија хеликоптера наоружана је палетом лаког, али прецизног наоружања: митраљезима GD 12,7 mm, GAU 19/B, HMF-44, ракетама AGM-114 Hellfire, цевним лансерима невођених ракета M260 и напредним системима прецизног нао-

ружања APLWS. Летелица је намењена за извиђање, извођење тактичких ваздушних напада, подршку копненим трупама, за трагања и обављање спасилачких задатака.

У комплет је уграђен савремени дигитални електронски систем Garmin G1000HTM, који пилотима даје све неопходне информације за летење, а уједно их упозорава на опасности. Хеликоптер има ИЦ камеру за ласерско означавање циљева, систем за навођење наоружања, тактички радио-уређај и опрему за преживљавање.

Нови хеликоптер требало би да замени застареле OH-58 Kiowa Warrior. ■

ХИПЕРСОНИЧНИ БЕСПИЛОТНИ АВИОН SR-72

Lockheed Martin објавио је да развија беспилотни извиђачки хиперсонични авион SR-72 (наследник чувеног ави-

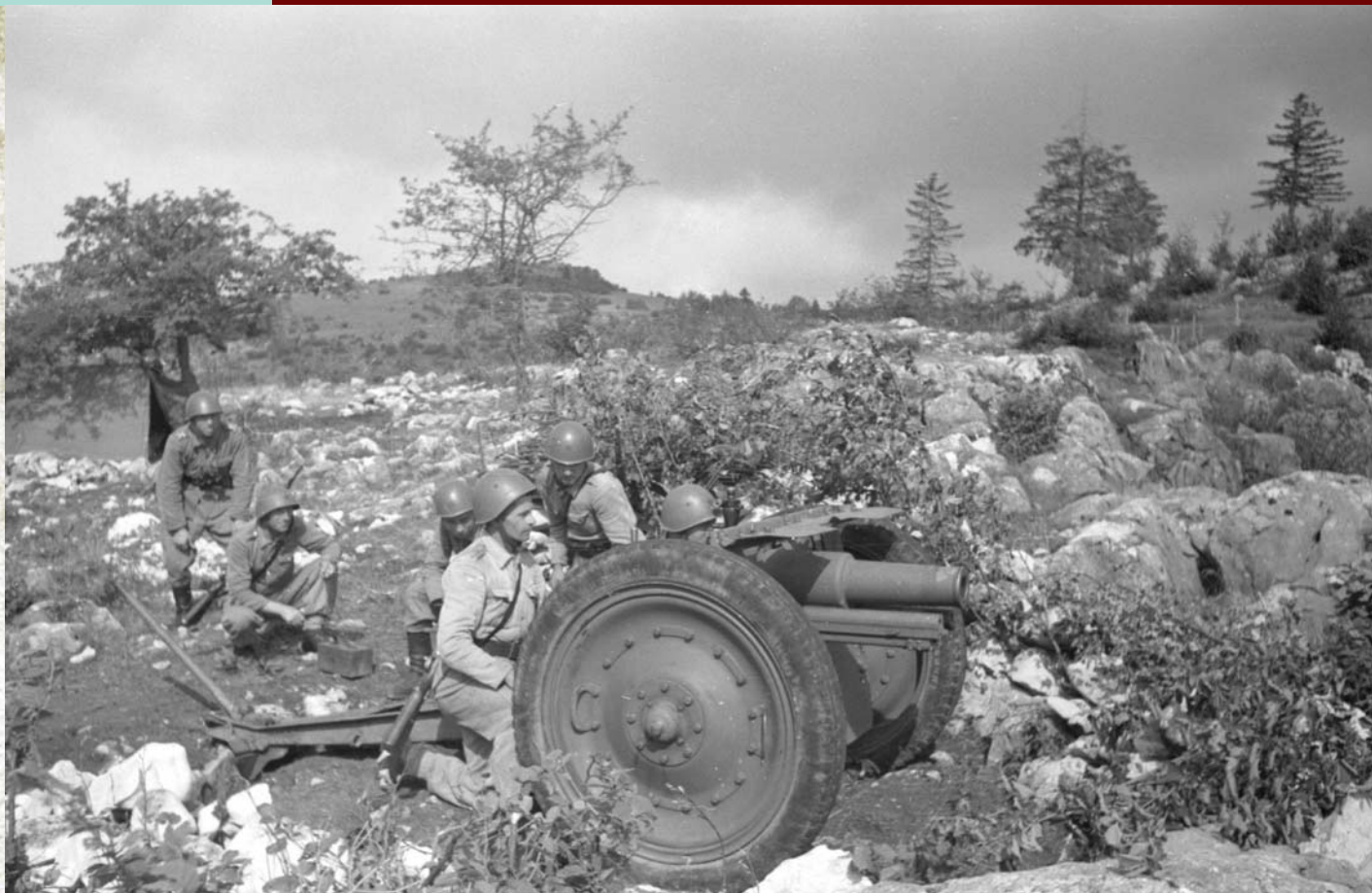

она SR-71 „црна птица“), који би у оперативну употребу требало да уђе 2030. године. Конструктори новог авиона истичу да ће летелица летети петоструком брзином звука, ради чега ће бити неухватљива за противника.

Погон, који је још тајна, биће сличан оном примењеном на летелици SR-71. Реч је о комбинованом статорбуреактивном мотору, који на малим висинама и при малим брзинама ради као реактивни мотор, а на великим висинама као такозвани ram jet мотор. Реактивни мотор има задатак да летелицу од почетне брзине доведе до троструке брзине звука, када је преузима ram jet доводећи је на ниво петоструке брзине звука.

Произвођач наводи да ће авион SR-72 бити наоружан хиперсоничним ракетама које за мање од једног сата могу да допру до било које тачке на Земљи. ■

Приредио С. АРСИЋ

СОВЈЕТСКИ ПУКОВСКИ ТОП

Црвена армија је у годинама Другог светског рата, као пуковско артиљеријско оруђе, користила модел 1927, архаичног изгледа, али традиционалне руске робусности. Та оруђа су у југословенску армију дошла на два начина – као део ратног плена или Стаљинове помоћи, и носила су ознаку М1927, односно М27 (с).

Током Другог светског рата сваки пук Црвене армије имао је, по формацији, у свом саставу четири пуковска оруђа калибра 76 mm, модела 1927 или 1943. Пуковска артиљерија, према оновременим правилима, била је намењена за непосредно праћење пешадије и коњице ватром и по-

кретом, неутралисањем и уништавањем пешадијских ватрених средстава – митраљеза, минобацача и пратећих оруђа – и живе силе, која се налази изван заклона и у лаким пољским заклонима. Посебно важан задатак пуковске артиљерије било је неутралисање и ометање ватром бункера и пољских

фортификација гађањем пушкарница. У руској војној терминологији разликују се бункери (Долговременная огневая/оборонительная точка) и пољске фортификације (Дервоземляная огневая точка).

Пуковска артиљерија често је дејствовала са предњег краја јединице коју подржава или са мале дубине. Намена и примена утицали су на велику изложеност ватри противника, па су у пуковској артиљерији током Другог светског рата борбени губици били високи.

Назив калибар 76 mm, односно тачан пречник цеви од 76,2 mm, води порекло од неметричке старе мерне јединице од три палца (Дјујм), односно три пута 2,54 центиметара. Традиционални калибар задржао се током Првог светског рата у дивизијској, пуковској и противавионској артиљерији.

Позивање на време пре једног века у представљању пуковског оруђа из Другог светског рата има снажан по-

вод јер је реч о средству ратне технике пројектованом на основу краткоцевног оруђа модела 1913, калибра „три палца“. У основи, реч је о модернизацији старог оруђа произведеног у Оружно-артиљеријском трусту на основу захтева Црвене армије из 1924. године.

Настанак оруђа

После израде прототипа, полигонских гађања и разних модификација, развој је завршен 1928. године одлуком о увођењу у наоружање оруђа под званичним називом „76-мм полковая пушка об. 1927. г“, са индексом ГАУ 52-П-353. Производња је покренута у највећој совјетској фабрици наоружања тог доба – Путиловском заводу у Лењинграду. Прве количине из серијске производње предате су Црвеној армији 22. децембра 1928. године.

Током тридесетих година пренаоружана је пуковска артиљерија великосеријском производњом у заводу који је, у међувремену, 17. децембра

ЗА СВЕ РАТОВЕ

Пуковска артиљерија Црвене армије користила је модел 1927 у борбама против Јапанаца око језера Хасан и реке Халхин-Гол 1938. године, затим у рату против Финске 1939–1940. године и освајању источне Пољске 1939. године.

На почетку операције „Барбароса“, 22. јуна 1941, Црвена армија имала је у наоружању 4.708 комада, од чега је 2.206 било у приграничним областима, првим на удару немачке агресије. Масовност се није осетила у првим месецима рата до консолидације фронта у зиму 1941/42. годину.

Према материјалној формацији Црвене армије, батерије од четири оруђа 76 мм биле су у саставу пешадијских пукова, коњичких пукова, мотострељачких пукова у саставу тенковских и моторизованих дивизија и артиљеријских дивизиона стрељачких бригада.

1934, променио назив из Црвени Путиловац у Кировски завод. После евакуације дела војне индустрије на Урал, производња обрасца 1927. настављена је у великим количинама у 172. заводу, али главни погон није мировао – у јесен 1941. године из окруженог Лењинграда авионима је у рејон Москве пребачено 457 комада за потребе јединица ангажованих у одбрани главног града СССР.

Према подацима руских извора производња је са 900 комада из 1940. године у првој ратној години за СССР повећана на 3.918 комада. Током 1942. године произведено је 6.809 комада, а 1943. године 2.555 комада. У наоружање и производњу 1943. године као наследник модела 1927 уведено је савремено оруђе „76-мм полковая пушка об. 1943. г“. Пренаоружање није проведено током рата због велике несразмере између потреба попуње и расхода и производње. Зато је модел 1927. дочекао крај рата у борбеним јединицама и тек у првим послератним годинама потиснут је у резерву.

Артиљерци у Ђуџирији 1945. године гађају из топа М27 (МЦ „Одбрана“)

Примерци М27 са дрвеним шочковима пошичу из рајног њена НОВЈ.
Примерци из совјетске помоћи имали су металне шочкове. (МЦ „Одбрана“)

Тачни подаци о производњи модела 1927. нису потпуно поуздани, али релевантна руска савремена литература наводи 16.482 комада у периоду од 1928. до 1943. године.

За све то време готово није било већих промена основне конструкције оруђа, али су у ходу усвајане корисне модификације. На први поглед једина већа разлика је замена дрвених точкова са гуменом облогом и металним шинама са металном обложеном пуном гумом КПМ-76-27. Са том изменом највећа брзина вуче повећана је са 15 на 25 km/h.

Од 1930. до 1934. године паралелно су се производила оруђа са оба решења точкова, а касније само оруђа са металним точковима.

Црвена армија ослањала се на коњску вучу пуковске артиљерије. Према нормативу, по маршевској маси оруђа и послуге од 1.620 kg, користила су се за вучу два пара коња. На маршу, дужина оруђа са вучом била је 9.900 mm, а самог оруђа 3.500 милиметара.

Муниција се превозила у предњаку (24 или 25 метка) и двоосовинским колима (40 метака), која су, независно од оруђа, такође, вукла два пара коња.

Током рата пуковска артиљерија делимично је прешла на вучу моторним возилима.

Главна замерка за модел 1927 била је мали угао покретања цеви по вертикали – од $-5,6^\circ$ до $+24,5^\circ$ – што је била велика мана за пратеће оруђе. Затим, пробојна моћ тренутно-фугасне гранате била је скромних 10–20 mm, сасвим примерених за тридесете године, али се на почетку Другог светског рата од пуковске артиљерије очекивало да буде универзална и да може да заустави немачке тенкове. Најмања пробојна моћ потребна за тај задатак била је 30 милиметара. Проблем је делимично решен пред крај 1942. године увођењем у наоружање кумулативне гранате. Покушај да се проведе дубока модернизација модела 1927 није дао повољне резултате. Једино прихватљиво решење било је усвајање новог оруђа модел 1943.

Немачки топови у партизанским јединицама

Немачки ратни плен у почетним борбама са Црвеном армијом био је изузетно велики. На дугој листи артиљеријске технике било је више од 1.800 комада модела 1927. Солидна оруђа препозната су као користан додатак немачкој пуковској артиљерији посебно на мање важним деловима ра-

Послуга увежбава премештање шопја на вајреном положеју 1946. године (МЦ „Одбрана“)

тишта. На пример, марта 1944. године, од 225 комада из инвентара Вермахта, већина (173) оруђа била је у посадним јединицама у Француској, које су чекале искрцавање савезника, затим 36 комада на Балкану, 12 у Данској и само једна батерија од четири оруђа на Источном фронту. У Вермахту „полковна пушка об. 1927. г.“ носила је ознаку „7,62 cm Infanteriekanonehaubitze 290(r)“.

Немци су део оруђа пребацили на простор бивше Југославије за ватрену подршку пешадијских пукова у борбама против партизана. Осам М27 затекло се у ратном плену 5. корпуса НОВЈ 8/9. септембра. 1944. у ослобођеној Дервенти. Домобрански 6. пешадијски пук предао се 18. бригади 53. дивизије НОВЈ са свим средствима ратне технике, укључујући две батерије 76 mm, вероватно преузете од немачког дела посаде града и приде једном пољском хаубичком батеријом 100 mm М14/19. Три батерије и солидна количина муниције драстично су повећале ватрену моћ партизанске артиљерије у погодном тренутку пред почетак борби за Бањалуку – 18. септембра 1944. године.

У уличним борбама партизански артиљерци гађали су пушкарнице бункера и ватрене тачке у утврђеним зградама са врло блиског растојања. Врло брзо преостали Немци и Хрвати потиснути су у тврђаву Каштел, у центру града, чије зидине није могла да савлада партизанска артиљерија. После десетак дана борби јединице НОВЈ повучене су из Бањалуке пред притиском немачких тенкова, који су деблокирали остатке гарнизона сила Осовине.

У борбама за добро утврђени Травник, 20. октобра 1944, четири оруђа 76 mm била су у саставу артиљеријског дивизиона 4. крајишке дивизије НОВЈ. Пратећа артиљерија истакла се у припреми и уличним борбама, али завршни ударац градској тврђави задале су моћније хаубице 100 милиметара.

Крајишки 5. корпус имао је октобра 1944. године 13 оруђа модела 1927, која су подељена између три ди-

Обука послуге М27 у гађању са сигрегнућом пушком 1950. године (МЦ „Одбрана“)

визије. Батерије од четири оруђа имале су 4. и 39. дивизија, а пет оруђа било је у саставу 53. дивизије.

У очекивању савезничког десанта на „меки трбух Европе“, немачке снаге размештене у Далмацији користиле су артиљерију совјетског порекла, укључујући оруђа модела 1927. Партизани су у борбама у јесен 1944. године протели део технике. У ослобођењу Книна децембра 1944. године 9. далматинска дивизија имала је батерију од четири оруђа 76 милиметара. У продору Унским правцем до Бихаћа једна батерија 76 mm била је у саставу 26. далматинске дивизије. У 13. приморско-горанској дивизији биле су чак две батерије модела 1927. У завршним борба-

ма батерије 76 mm коришћене су у продору партизана преко Лике, ослобођењу острва Раб и Црес, ослобођењу Ријеке и Истре, те завршном чину рата у Трсту.

Топови из Стаљинове помоћи

У јесен 1944. године, после преговора које су Тито и југословенски генерали водили лично са Стаљином и врхом Црвене армије договорена је војна помоћ за наоружавање десет дивизија. Директивом Врховног команданта од 25. октобра 1944. предвиђено је да се артиљеријске јединице из помоћи формирају по „Привременом прегледу организације и формације артиљерије

Призор са вежбе ЈА одржане 1950. године на Кордуну и Банији (МЦ „Одбрана“)

НОВ и ПОЈ”, у којој је одређено да пешадијска дивизија треба да има артиљеријску бригаду са три дивизиона – по један противтенковски дивизион 45 mm и дивизион пуковских оруђа 76 mm и минобацачки дивизион 120 милиметара.

Према формацији, дивизион 76 mm чинили су штаб и три батерије са 12 оруђа, 240 људи, 37 кола, 19 јахаћих и 146 теглећих коња. Такве дивизионе су у зиму 1944/45. године добиле дивизије уведене у борбе на Сремском фронту и Источној Босни.

Са техником која је из совјетске помоћи примљена у Артиљеријској бази број 5 у Панчеву су, од октобра до децембра 1944. године, формиран дивизиони 76 mm у саставу артиљеријских бригада седам дивизија – 1. пролетерске, 5. крајишке, 6. пролетерске, 16. војвођанске, 21. српске, 36. и 51. војвођанске. Са ослонцем на попуно техником из Артиљеријске базе број 6 из Неготина формирана су још три дивизиона оруђа модела 1927.

Директно из СССР-а у НОВЈ је дошла 1. југословенска бригада која је имала две батерије 76 милиметара. Једна батерија модела 1927 уврштена

Искрцавање батерије М27 1953. године. Заштитни штић дебљине од 3,5 до 4 mm имао је преклопни горњи и доњи део. (МЦ „Одбрана“)

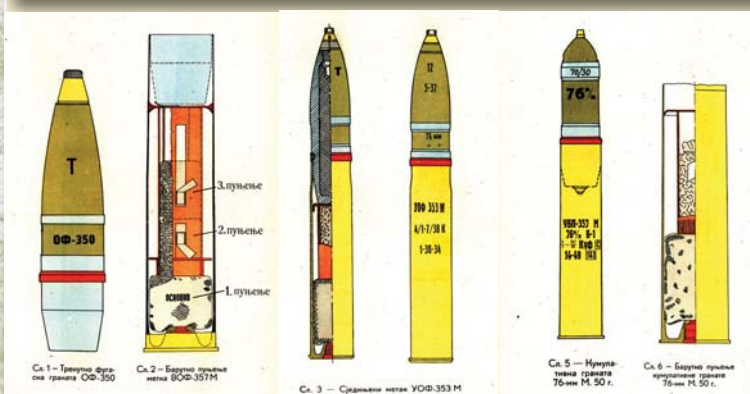
је јануара 1945. године у састав артиљерије 48. македонске дивизије.

Сремски фронт

После ослобођења Београда, октобра 1944, јединице НОВЈ су први пут

прешле из партизанског ратовања у „фронтовско”. Немци су организовали одбрану у три линије у Срему и стабилизovali су фронт пред партизанским дивизијама, које нису имале наоружање и искуство потребно за пробој. Зато се ужурбано радило на формирању арти-

МУНИЦИЈА

За оруђа М27 током рата коришћена је муниција совјетског и немачког порекла, из помоћи и ратног плена. У првим послератним годинама југословенска војна индустрија обезбедила је производњу два врло важна средства – брдског оруђа 76 mm М48Б1 и муниције 76 mm, која је била унифицирана за оруђа калибра 76 mm – М27, затим М42 (као муниција са смањеним пуњењем), немачки брдски топ М36/48 и амерички М1-4/50.

Метак за М27 био је сједињени УОФ-353М и УОФ-353АМ или дводелни домаће производње ВОФ-357М.

Тренутно-фугасна граната ОФ-350 за сједињене или дводелне метке, совјетске или домаће производње, била је масе 6,2 kg и имала је максимални домет од 8.550 метара. Брисани простор био је од 250 до 500 метара. На пуњењу број 1, почетна брзина гранате била је 213 m/s и постизала је домет до 3.600 метара. На пуњењу број 2, брзина је била 274 m/s, а домет 5.500 метара. На пуњењу број 3, брзина је била 333 m/s, а домет 7.500 m, а на највећем пуњењу број 4, највећа почетна брзина од 387 m/s и домет до 8.600 метара.

Коришћени су и метак са тренутном гранатом О-350АМ совјетске производње, немачки метак са тренутно-обележавајућом гранатом М39 и онај са тренутно-фугасном гранатом М39/2.

Кумулативни метак са зрном БП-353А совјетског порекла, масе 5,4 kg, користило се за гађање тенкова на удаљеностима од 500 до 1.000 метара. Брисани домет био је 350 метара. Домаће кумулативно зрно носило је ознаку М50.

љерије, попуњене техником совјетског порекла. Први дивизион оруђа модела 1927, који је на ватрене положаје на Сремском фронту размештен 27. новембра 1944, био је из састава артиљерије 1. пролетерске дивизије.

У покушају пробоја фронта 3. децембра, оруђа 76 mm први пут су уведена у борбе. Према плану, у првом сату припреме од 8 до 9 часова одобрено је да се утроше три метака по оруђу за коректуру, затим да се од 9 до 9,45 часова са 3–7 метака гађају ватрени положаји на предњем крају немачке одбране и последњих 15 минута артиљеријске припреме требало је да буде концентрична ватра са по 15 метака. Немачка одбрана првог дана показала се превише снажном, али су 4. децембра Немци потиснути на трећи појас одбране између села Сотин и Оток.

Све снажнија партизанска артиљерија није била довоља да се савлада немачка одбрана, која се показала врло живавом. Немци су имали снаге за противудар и 3. јануара 1945. у зору кренули су у пробој према истоку. Немачки тенкови су у брзом продору у село Комлетинци пришли батерији 76 mm 1. ју-

гословенске бригаде на око 150 m и уништили су два оруђа. Једна батерија се извукла, али су послуге оставиле технику између положаја НОВЈ и Немаца. Две чете крајишких пролетера дошле су до батерије и уништиле три оруђа да не би пала у руке противника.

Немачки тенкови имали су важну улогу у борбама 17. и 18. јануара, у којима је НОВЈ остала без 15 оруђа 76 милиметара. Слаба пробојна моћ муниције за модел 1927 није била довољна да се зауставе немачки тенкострелци, који су вешто користили проходност сремске равнице. Артиљерија НОВЈ у подршци пешадији имала је важну улогу у застављању немачке офанзиве. Последњих дана јануара фронт се стабилизовао.

У артиљеријској припреми пробоја Сремског фронта, 12. априла, батерије оруђа модела 1927 добиле су задатак да са десет метака по цеви „методички“ отворе ватру на предње ровове и да, пред покрет пешадије, изведу ватрени препад на предње ровове са девет метака по цеви. Два минута после јуриша, артиљерији је наређено

да се рафалом гађа други ред ровова на 300–400 m иза предњих ровова.

После пробоја артиљерија брзо се кретала преко Славоније пратећи офанзиву. Проблем све већег недостатка муниције делимично је ублажен 20. априла, када је у складишту у селу Грамочник код Славонског Брода пронађено 3.000 метака руских калибра. Муниција се морала штедети, па се припрема проводила врло кратко.

У борбама на реци Илови, последње недеље априла, ватра се отвара само када је то било неопходно у застављању очајничких противудара непријатеља, посебно 7. СС дивизије.

Почетком маја батерије модела 1927 углавном су придодате бригаама које су продирале на тежишним правцима према Загребу. Очекивало се да ће пратећа оруђа били врло потребна у уличним борбама, али су хрватске снаге већ биле потпуно без наде и изашле су из града.

У завршним операцијама су оруђа 76 mm коришћена у борбама за Брчко на правцу продора Јужне офанзивне групе дивизија. Батерије 76 mm подржавале су 2. армију у ослобођењу Бо-

Послуга М27 у „рашњој грозници“ у време Тришћанске кризе 1953. године на ватреном положају у рејону Горице (МЦ „Одбрана“)

сне. Терен је наметао нека провизорна решења. На пример, у борбама 16. априла у долини реке Босне, код косе Циганиште пред бункерима и пољским фортификацијама заустављена је пешадија. Једна батерија 76 mm пребачена је на погодан ватрени положај тако што је на тешком терену коњска вуча замењена са четири пара волова за свако оруђе. Муниција је пренета на рукама. Уследило је дејство са даљине од 500 m и противничка одбрана је сломљена. Оруђа 76 mm имала су вредну улогу у подршци 3. армије код Барање, продору дуж Драве и завршним борбама на северу Словеније.

Тачан број оруђа модела 1927 у НОВЈ тек треба утврдити јер су документи из тог времена недовољно прецизни у одређењу ознака средстава која су коришћена. У ходу пренаоружавања јединица из помоћи СССР, уз стара оруђа модела 1927 од почетка 1945. године примана су и новија оруђа – модела 1943. Према једном извештају о при-

јему помоћи из СССР у време рата преузето је само 36 комада модела 1927, што се не подудара са утврђеним подацима – да је десет дивизија првог таласа пренаоружања имало дивизионе са 10 или 12 тих оруђа. После рата примљена су 84 комада модела 1927.

Мирнодопска служба

Одмах после завршетка борби у лето 1945. године, ратне партизанске бригаде преформирани су у стрељачке бригаде у које је уграђена батерија од четири оруђа 76 mm, која су изузета из дивизијске артиљерије. Планом „Челик“ у другој половини 1948. године стрељачке бригаде постале су пукови, а то се није одразило на организацију артиљерије. Када су 1949. године бригаде преименоване у пукове, оруђа модела 1927 (односно кратко М1927 у југословенској армији /ЈА/ и касније М27) коначно су добила одредницу пуковска

артиљерија, у складу са правилима Црвене армије.

За попуно великог броја пукова у ЈА биле су потребне знатне количине пратеће артиљерије па су у југословенској армији коришћене истовремено М1927, затим М1943 и, од почетка педесетих година, домаћа оруђа 76 mm М48Б1.

Један од приоритета тог времена било је освајање производње муниције 76 mm у домаћим фабрикама. Због унификације и олакшања снабдевања, већ у почетку пројектовања домаћег бродског оруђа М48 тражило се да може да користи метак предвиђен за М1927 и за дивизијско оруђе М1942.

После почетка пријема помоћи преко америчког програма МДАП 1951. године, проведено је пренаоружање дела јединица новом америчком техником. Занимљиво је да су „американизовани“ пукови задржали у свом саставу по једну батерију од четири оруђа 76 милиметара.

Пријем великих количина технике кроз МДАП и из домаће производње није довео до потпуне замене старе технике јер се ЈНА није радо одрицала постојеће имовине. Међутим, процене перспективе нису ишле у прилог М27 – према анализи артиљерије ЈНА из 1957. године, пратећа артиљерија 76 mm, са оруђима М48Б1 и М27, била је недовољно покретљива и неефикасна у борби са тенковима и с обзиром на то да савремени рат брише разлику између противоклопне и пратеће артиљерије, више се није рачунало на пуковска оруђа. Предложено је да се техника за коју постоје велике количине муниције, пребаци у дивизионе за непосредну подршку и територијалне јединице. Прва „на удару“ била су оруђа М27, која су, планом реорганизације „Дрвар-1“ из 1958. године, избачена из пуковске артиљерије и предата посадним батеријама. Коначно, М27 повучени су из наоружања оперативног дела армије 1964. године. Међутим, све до дубоко у седамдесете године М27 остали су по разним складиштима. ■

ТАКТИЧКО-ТЕХНИЧКЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ

Послуга.....	седам чланова
Највећи домет.....	тренутно-фугасно зрно – 8.550 m, кумулятивно зрно – 1.000 m
Брзина гађања.....	10–12 метака у минути
Маса оруђа на ватреном положају.....	са дрвеним точковима 780 kg, са металним точковима 915 kg

Пуковски шпџ М27 са раним дрвеним шочковима чува се у збирци Војног музеја у Качареву (А. Рагић)

Александар РАДИЋ